

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

60. gadagājums

2017. gada 28. jūlijs

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 525. plenārsesija 2017. gada 26. un 27. aprīlī

2017/C 246/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sievietes un transporta nozare – Pārmaiņu platforma" (izpētes atzinums pēc Komisijas pieprasījuma)	1
2017/C 246/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Digitalizācija un inovatīvi uzņēmējdarbības modeļi Eiropas finanšu nozarē, ietekme uz nodarbinātību un klientiem" (pašiniciatīvas atzinums)	8

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 525. plenārsesija 2017. gada 26. un 27. aprīlī

2017/C 246/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Padomes 2014. gada 6. maija Regulu (ES) Nr. 560/2014, ar ko izveido biorūpniecības kopuzņēmumu" (COM(2017) 68 final – 2017/0024 (NLE))	18
2017/C 246/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Savienības teritorijā ievestās naudas vai no tās izvestās naudas kontroli un par Regulas (EK) Nr. 1889/2005 atcelšanu" (COM(2016) 825 final – 2016/0413 (COD))	22
2017/C 246/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas ceļošanas un atļauju sistēmu (ETIAS) un groza Regulu (ES) Nr. 515/2014, Regulu (ES) 2016/399, Regulu (ES) 2016/794 un Regulu (ES) 2016/1624" (COM(2016) 731 final – 2016/0357 (COD))	28

2017/C 246/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Enerģētikas savienības pārvaldību un ar ko groza Direktīvu 94/22/EK, Direktīvu 98/70/EK, Direktīvu 2009/31/EK, Regulu (EK) Nr. 663/2009, Regulu (EK) Nr. 715/2009, Direktīvu 2009/73/EK, Padomes Direktīvu 2009/119/EK, Direktīvu 2010/31/ES, Direktīvu 2012/27/ES, Direktīvu 2013/30/ES un Padomes Direktīvu (ES) 2015/652 un atceļ Regulu (ES) Nr. 525/2013" (COM(2016) 759 final – 2016/0375 (COD))	34
2017/C 246/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES par energoefektivitāti" (COM(2016) 761 final – 2016/0376/(COD))	42
2017/C 246/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 2010/31/ES par ēku energoefektivitāti" (COM(2016) 765 final – 2016/0381 (COD))	48
2017/C 246/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu (pārstrādāta redakcija)" (COM(2016) 767 final – 2016/0382 (COD))	55
2017/C 246/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Tīru enerģiju ikvienam Eiropā"" (COM(2016) 860 final)	64
2017/C 246/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums jaunam Eiropas Konsensam par attīstību "Mūsu pasaule, mūsu cieņa, mūsu nākotne"" (COM(2016) 740 final)	71

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 525. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 26. UN 27. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sievietes un transporta nozare – Pārmaiņu platforma”

(izpētes atzinums pēc Komisijas pieprasījuma)

(2017/C 246/01)

Ziņotāja: **Madi SHARMA**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 13.10.2016.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	148/0/2
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai (EESK) ir ievērojama pieredze transporta nozares politikas analīzē, un nesen tā apsvēra dzimumu dimensiju šajā nozarē, kur tradicionāli dominē vīrieši (sk. atzinumu TEN/573 “Sievietes un transporta nozare”⁽¹⁾). Tā kā EESK ir ES iestāde, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, tās kompetencē ir dialogs ar ieinteresētajām personām un apspriešanās par likumdošanas pasākumiem.

1.2. EESK atzīst, ka ieinteresēto personu platformas ir efektīvi pārmaiņu forumi, ja tās

— dod iespēju apmainīties ar paraugprakses piemēriem starp dažādām iestādēm, uzņēmumiem un apvienībām, kas saskaras ar līdzīgām problēmām,

— mudina ieinteresētās personas uzņemties atbildību un risināt problēmas,

— izvērtē problēmu pamatcēloņus,

⁽¹⁾ OV C 383, 17.11.2015., 1. lpp.

- ievēro SMART mērķus (konkrēts, izmērāms, sasniedzams, atbilstošs, savlaicīgs),
- izstrādā uz pierādījumiem balstītus pasākumus, lai tos izplatītu,
- izstrādā instrumentus un nodrošina resursus, ko var pieņemt citi,
- atveido Eiropas līmeņa platformas valsts vai pat reģionālā līmenī, lai risinātu līdzīgas problēmas dažādās dalībvalstīs,
- saņem informāciju par ierosmēm no citām nozarēm, kas saskaras ar līdzīgām problēmām.

1.3. EESK ierosina ES Pārmaiņu platformu (turpmāk – “platformu”), lai risinātu **dzimumu vienlīdzības jautājumus transporta nozarē**, par sākotnējo prioritāti nosakot **sieviešu nodarbinātības palielināšanu minētajā nozarē**. Šo sākotnējo mērķi vēlāk varētu papildināt ar pozīciju “sievietes kā lietotājas”. Transporta nozarē ietilpst gaisa, jūras, autoceļu un dzelzceļa pārvadājumi, iekšzemes kuģošana un loģistika. Dalībnieki varētu būt ES un valsts līmeņa politikas veidotāju pārstāvības struktūras, transporta nozares pārstāvji, to arodbiedrības, plašsaziņas līdzekļi, pasažieru organizācijas un NVO, kas vēlas veikt konkrētus pasākumus, lai risinātu dzimumu nevienlīdzības jautājumu transporta nozarē (šis saraksts nav izsmeļošs).

1.4. EESK vēlētos sekmēt dzimumu līdztiesības principam atbilstošas politikas īstenošanu, izvirzot skaidrus mērķus, proti, uzdevuma ietvarus un noteiktu darbības tvērumu, tostarp rādītājus, ko izstrādās dalībnieki platformas veidošanas gaitā. Tas nodrošinātu partnerības modeli un nozares ieinteresēto personu koordinētu rīcību ar mērķi transponēt jaunās ierosmes visā Eiropā.

1.5. EESK iesaka platformai saglabāt spēju vienmēr būt elastīgai un pielāgojamai visām nozares dimensijām, kā arī politikas līmenī. Tai būtu stingri jāpieprasa dalībnieku un darbības pārredzamība un pārskatatbildība. Būtiski līdzekļi platformas uzticamības un panākumu nodrošināšanai ir uzraudzība, novērtējums un gada pārskati.

1.6. Platformas darbība var būt sekmīga tikai tad, ja tās dalībnieki uzņemas pilnu atbildību, un tādēļ EESK ierosina izveidot tīmekļa vietni, kurā norādīti platformas dalībnieki, to veiktā darbība, iekļauta datubāze par darbību, ieteikumiem, uzraudzību un novērtēšanu, ko pārējie varēs izmantot par paraugu vai informācijas avotu.

2. Vispārīga informācija

2.1. Sieviešu nodarbinātības līmenis transporta nozarē ir īpaši zems. 2013. gadā ES transporta nozarē 78 % strādājošo bija vīrieši. Lai uzlabotu dzimumu līdzsvaru transporta nozarē, padarot to lietotājdraudzīgāku un vienlaikus kompensējot darbaspēka trūkumu un problēmas (trešā daļa no visiem transporta nozares darbiniekiem ir vecumā virs 50 gadiem), ir svarīgi piesaistīt vairāk sievietes.

2.2. EESK 2015. gada 1. jūlijā pieņēma izpētes atzinumu par tematu “Sievietes un transporta nozare” un 2016. gada aprīlī piedalījās komisāru V. Bulc un V. Jourova organizētā turpinājuma pasākumā. Pēc tam MOVE ĢD ar dažādām ekspertu grupām apsprieda pašreizējās problēmas un ieteikumus. EESK pārstāve izvirzīja ideju izveidot “pārmaiņu platformu”, un Eiropas Komisija atzina to par labu līdzekli tādu konkrētu un redzamu pasākumu veicināšanai, kuri sekmē dzimumu līdztiesību transporta nozarē. Eiropas Komisijas priekšsēdētāja pirmais vietnieks Frans Timmermans savā 2016. gada 13. oktobra vēstulē norādīja, ka “šādu platformu varētu izveidot 2017. gada otrajā pusē EESK un Komisijas kopīgā pasākumā”.

3. Pārmaiņu platforma

3.1. Eiropas Komisijai ir daudz instrumentu un pasākumu, kas ietver apspriešanos ar ieinteresētajām personām. Pārmaiņu platformas varētu koncentrēt uz brīvprātīgiem, konkrētiem un izmērāmiem pasākumiem, kas vērsti uz tās izveides mērķu sasniegšanu. Šādas platformas paraugs ir SANTE ĢD platforma “Diēta, fiziskā aktivitāte un veselība”.

3.2. Tādēļ, lai labāk iesaistītu sievietes un stimulētu saimniecisku, sociālu un ilgtspējīgu izaugsmi, EESK vēlētos MOVE ĢD ierosināt izveidot ES līmeņa ieinteresēto personu platformu, kas spēj praksē īstenot saistības ar mērķi **palielināt sieviešu nodarbinātības iespējas un dzimumu līdztiesību transporta nozarē**; šādas platformas

- dalībnieki ievēro noteiktus kritērijus attiecībā uz iecelšanu amatā un rīcību,
- pasākumus nosaka saskaņā ar mērķiem un tvērumu, ko platformas dalībnieki noteikuši, uzsākot platformas darbību,
- saistības tiek uzraudzītas, izvērtētas un publiskotas, tādējādi izplatot informāciju un veicinot tās apmaiņu.

3.3. Veidojot šādu platformu, EESK iesaka MOVE ĢD sākotnēji apsvērt šādus posmus un aspektus (kuri izklāstīti turpmāk):

- I. I posms. Sagatavošanās – noteikt attiecīgās ieinteresētās personas, kas varētu iesaistīties platformas darbā, un sākt dialogu, lai apzinātu ieinteresētību, galvenos mērķus, uzdevuma ietvarus un darbības tvērumu;
- II. II posms. Izstrāde – kopā ar ieinteresētajām personām izstrādāt apstiprināšanai Iesaistīšanās hartas, uzdevuma ietvaru, darbības tvēruma un mērķu projektus. Papildus noteikt termiņus, potenciālos līdzekļus, sekretariātu un IT atbalsta rīkus;
- III. III posms. Īstenošana – organizēt konstitutīvu pasākumu, kurā piedalās par platformu atbildīgais komisārs un kurā dalībnieki vienojas par definīcijām, uzdevumiem un darbības tvērumu un izvirza konkrētus ieteikumus par veicamajiem pasākumiem. Apspriet SMART mērķus, rādītājus, komunikāciju, ņemot vērā dzimumu līdztiesības aspektu, uzraudzību, novērtēšanu, publicēšanu un izplatīšanu;
- IV. IV posms. Ilgtspēja – definēt rādītājus, mērķus, pastāvīgos resursus, gada pārskatu un atgriezeniskās saites mehānismus. Apzināt veidus, lai nodrošinātu saistību īstenošanas nepārtrauktību un papildu partneru iesaistīšanu.

4. ES iestāžu loma

4.1. Līdztekus Komisijas priekšsēdētāja Junkera izaugsmes un nodarbinātības programmai viena no prezidentvalsts Maltas prioritātēm ir dzimumu līdztiesība. Tradicionālajā politikas veidošanā platforma varētu ieviest “ES pievienotās vērtības” mehānismu, kas īpaši vērsts uz vienu no ES problēmām, proti, **“piemērojot dzimumu līdztiesības principu, radīt iespējas Eiropas transporta nozarē”**. Šī mērķtiecīgā pieeja iesaista attiecīgās ieinteresētās personas, kuras citādi nav iespējams savienot ar ES Komisiju. Tādā veidā platforma varētu papildināt ES iestāžu darbu.

4.2. Ir ļoti svarīgi, ka platformas vadību uzņemas MOVE ĢD un par platformu atbildīgais komisārs atbalsta tās darbību, piemēram, personiski klātesot atklāšanā un platformas sanāksmēs vispār. Platformas dalībnieki, pildot saistības brīvprātīgi, tādējādi atzīs, ka tā ir privilēģija pildīt šādu funkciju. Tādēļ izšķiroša nozīme ir MOVE ĢD augstākā līmeņa amatpersonu pieejamībai un mijiedarbībai ar viņiem. Tāpat ir svarīgi, ka gadījumā, ja ES iestādes vēlas kļūt par platformas dalībniecēm, arī tām būs jāapņemas ierosināt mērķtiecīgus pasākumus.

4.3. ES iestādēm un dalībvalstu Transporta ministriju pārstāvjiem ir būtiska loma, lai izplatītu galvenās atziņas dalībvalstu līmenī. Tāpēc EESK vēlētos ieteikt izveidot augsta līmeņa grupu (ALG), kas sniedz pārskatu valdībām un to politikas veidotājiem, izstrādā mehānismu labākās prakses piemēru izplatīšanai, stiprina darbu partnerībā un uzlabo sadarbību starp politikas veidotājiem un platformu. Ja šādas ieinteresētās personas izvēlēties būt arī platformas dalībniecēm, tām arī būtu jāapņemas veikt konkrētus pasākumus.

4.4. EESK vēlētos, lai atbildību par platformas darbu uzņemas MOVE ĢD. MOVE ĢD piešķirtu finansējumu, sekretariātu un noteiktus resursus. Pārējās ES iestādes varētu nodrošināt ieinteresēto personu ieteikumus no saviem tīkliem, un tās varētu nodrošināt arī sanāksmju telpas, rakstiskās un mutiskās tulkošanas pakalpojumus. Alternatīva finansējuma iespējas varētu rast, izmantojot platformas dalībnieku līdzekļus.

4.5. Lielākās izmaksas būs saistītas ar centrālo saziņas rīku, tīmekļa vietni un datubāzi, ieskaitot tās uzturēšanu. Šādus tīmekļa resursus ir izstrādājušas vairākas ES struktūras, un domājams, ka MOVE ĢD varēs pielāgot jau esošo paraugu.

5. Dalība

5.1. Platformai nevajadzētu būt sarunu klubam; tas ir process, kas paredzēts, lai ieinteresētās personas tiktos un apspriestu problēmas un iespējas attiecībā uz sievietēm transporta nozarē, un pēc tam apņemas veikt pārbaudāmus pasākumus. Izpratne par to, kādam ieinteresēto personu veidam attiecīgie dalībnieki pieder, palīdzēs noteikt to potenciālo ieinteresētības un ietekmes līmeni. Visvairāk ieinteresēti būs tie, kurus tieši skar nozares pašreizējās problēmas.

5.2. Platformas dalībnieku vidū varētu būt šādas Eiropas un valstu līmeņa ieinteresētās personas: nozares pārstāvji, MVU apvienības, arodbiedrības (sociālie partneri), tostarp īpašas sieviešu pārstāvības organizācijas, publiskās pārvaldes iestādes, tostarp tādas, kam ir ietekme uz iepirkumu un piedāvājumu konkursiem, t. i., ERAB, NVO, tostarp jumta organizācijas, kuras aizstāv sieviešu tiesības un vienlīdzību, plašsaziņas līdzekļi, ideju laboratorijas, akadēmiskās aprindas un pētniecības institūti.

5.3. Turklāt varētu apsvērt iespēju atsevišķos gadījumos iekļaut arī šādus dalībniekus: 1) izstrādē iesaistītas personas, kas var nebūt platformas dalībnieces, 2) lēmumu pieņēmējus un ietekmētājus, tostarp ES iestādes un dalībvalstu pārstāvjus/publiskā sektora struktūras.

5.4. Dalībai platformā vajadzētu būt bez maksas un atkarīgai no kritēriju ievērošanas un darba uzdevumu izpildes. Sākotnēji nebūtu paredzēta nekāda kompensācija par dalībnieku veiktajiem pasākumiem vai izmaksām, kas saistītas ar dalību platformā.

5.5. Dalība būtu jāreglamentē, pamatojoties uz šādiem principiem:

- iekļaujoša līdzdalība,
- pārredzamība, atklātība un pārskatatbildība,
- atšķirīgu viedokļu pieņemšana un samērīguma ievērošana,
- SMART mērķu izmantošana, lai nodrošinātu saskaņotību.

6. Platformas mērķa un darbības tvēruma noteikšana

6.1. Šīs platformas vispārējais mērķis varētu būt palielināt sieviešu līdzdalību un uzlabot dzimumu līdztiesību transporta nozarē, paplašinot sieviešu, sieviešu īpašumā esošu uzņēmumu un vadošos amatos esošu sieviešu iespējas, un uzlabojot darba apstākļus visiem nozarē nodarbinātajiem un palielinot to galīgo ietekmi uz nodarbinātību, iekļautību, inovāciju, ilgtspēju un izaugsmi. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš dzimumu līdztiesībai, tādējādi veicinot nodarbinātību un novēršot trūkumus šajā nozarē. Šo mērķi iespējams sasniegt, cita starpā uzlabojot darbvietu kvalitāti un darba apstākļus visiem nozarē strādājošajiem, risinot problēmas saistībā ar aizskarošu izturēšanos un ar dzimumu saistītu vardarbību, uzlabojot darba, privātās un ģimenes dzīves saskaņošanu, palielinot sieviešu skaitu ar lēmumu pieņemšanu saistītos amatos un uzlabojot nozares tēlu nolūkā piesaistīt vairāk sieviešu dzimuma darba ņēmēju, uzņēmēju, akadēmisko aprindu pārstāvju un novatoru. Platformas darbības tvērumu vēlāk varētu paplašināt, lai iekļautu attiecīgos saistītos jautājumus, piemēram, lietotāju pieredzes uzlabošanu un pievēršanos pasākumiem, kas paredzēti sievietēm kā lietotājām.

6.2. Kā galveno instrumentu iepriekš minēto mērķu sasniegšanai EESK vēlētos ieteikt uz dzimumu līdztiesības principiem balstītas politikas īstenošanu un budžeta plānošanu. Šo jauno koncepciju bieži pārprot; tā nenozīmē kopējo izdevumu pieaugumu, bet gan jaunu prioritāšu noteikšanu un izdevumu pārorientēšanu programmās, nodaļās un dienestos. Dzimumu līdztiesības principa ievērošana budžeta plānošanā palielina skaidrību un rada mehānismus, kas ļauj īstenot visaptverošu un transversālu pieeju dzimumu līdztiesības sekmēšanai.

6.3. EESK iesaka, ka darbības tvērumam un prioritātēm vajadzēt būt saskaņā ar ES politiku un tiesību aktiem, vienlaikus respektējot sociālo partneru dialogu. Platformā būtu jāapvieno leņķpēja un augšupēja pieeja, lai atbalstītu privāto sektoru un valsts politiku, izvairoties no vajadzības mainīt tiesību aktus. Platforma visiem būtu jāuztver kā konstruktīvs un nepieciešams ieguldījums.

6.4. EESK norāda, ka priekšrocības ieinteresēto personu līdzdalībai ir šādas:

- sniegt ieinteresētajām personām iespējas dalīties viedokļos, vajadzībās un zināšanās,
- rast kopējus starpposma mērķus, lai sasniegtu kopējos vispārējos mērķus,
- iesaistot dalībniekus pasākumu izveides, izstrādes, noteikšanas un īstenošanas procesos, dot viņiem iespēju ietekmēt rezultātus,
- uzlabot sapratni starp ieinteresēto personu grupām, tādējādi samazinot potenciālos konfliktus vai viedokļu atšķirības un veicinot efektīvu sadarbību,
- stiprināt ieinteresēto personu apņemšanos un atbildības un līdzdalības sajūtu,
- nodrošināt plānu un ar tiem saistīto lēmumu ilgtspēju,
- nodrošināt autonomiju un elastību lēmumu pieņemšanā un īstenošanā.

6.5. EESK uzskata, ka platformas darbības tvērumā varētu iekļaut šādus galvenos pasākumus:

- apkopot datus un noteikt galvenos rādītājus šķēršļu un stereotipu apzināšanai un novēršanai,
- nodrošināt, lai sievietes būtu pamanāmas un aktīvas ne tikai administratīvo pienākumu izpildē, bet arī politikā, lēmumu pieņemšanā un plānošanā,
- abus dzimumus proaktīvi iesaistīt darba vides uzlabošanā, tostarp attiecībā uz jautājumu par aprīkojumu, vienādu atalgojumu par vienādu darbu, apmācību, darba, privātās un ģimenes dzīves saskaņošanu utt.,
- veikt darbvieta kvalitātes uzlabošanas un to skaita palielināšanas pasākumus, jo īpaši pārskatot darbā pieņemšanas kārtību, lai rosinātu sieviešu interesi par darba iespējām,
- pārskatīt juridiskos šķēršļus, kas liedz sievietēm piekļūt visu veidu darbiem,
- augstskolas un karjeras atbalsta centrus ciešāk iesaistīt nozares plašā darbības spektra popularizēšanā, tostarp attiecībā uz tehnoloģiju, pētniecību un izstrādi un inženieriju, ņemot vērā arī vismazāk kvalificētās personas, lai pilnveidotu viņu apmācības iespējas,
- proaktīvi veicināt sieviešu lomu uzņēmējdarbībā,
- dot iespēju sievietēm un nozarei īstenot iekļaujošāku pieeju,
- likt uzsvāru uz sieviešu izglītību un profesionālo apmācību visas dzīves laikā,
- novērst vardarbību, aizskaršanu un diskrimināciju darba vietā.

6.6. Platformai paplašinoties, tā var tiekties galveno uzmanību veltīt svarīgākajām jomām, iespējams, neiesaistot visus dalībniekus. Tas var būt transporta nozares daudzveidības dēļ. Tādēļ varētu izveidot apakškomitejas, kasi pievērstu uzmanību galvenajām interešu jomām.

7. Pamatnostādnes prioritāšu noteikšanai un tām atbilstošu pasākumu nodrošināšanai

7.1. EESK atzīst, ka platformas prioritāšu galīgo noteikšanu var veikt tikai paši platformas dalībnieki. Ieinteresētajām personām katrai var būt savas intereses, un ikvienam būtu jāpatur prātā, ka kopējo problēmu risināšanas nolūkā ir jāsadarbojas. Apņemšanās veikt pasākumus, lai atbalstītu un virzītu pārmaiņas, ir pienākums, kas mudinās ieinteresētās personas uzņemties atbildību par savām organizācijām un platformu.

7.2. EESK ierosina, ka saistībām vajadzētu būt vērienīgām un vērstām uz pašreizējās situācijas mainīšanu, un šim nolūkam dalībniekiem būs jāiegulda pašiem savi resursi. Skaidras informācijas sniegšana par pasākumiem un to pārredzamība tīmekļa vietnē nodrošinās ne tikai saistību atzīšanu, bet arī ieinteresēto personu veiktu pārbaudi. Lai nodrošinātu nepārtrauktu sadarbību un izvairītos no vēlmju neatbilstības, ir svarīgi nodrošināt arī labu komunikāciju un dialogu starp platformas dalībniekiem. Būtu jāatbalsta arī kopīgi pasākumi.

7.3. EESK iesaka, ka nolūkā atbalstīt platformas veiktos pasākumus papildus varētu noteikt konkrētus mērķus un rādītājus. Šiem mērķiem un rādītājiem būtu jāpalīdz īstenot un izvērtēt pasākumus, kas vērsti uz sieviešu nodarbinātības iespējām, dzimumu līdztiesību un iespēju nodrošināšanu sievietēm, tostarp, kā nodrošināt vīriešu un sieviešu līdztiesību neatkarīgi no izmantotajām tehnoloģijām. Attīstības rādītāji, ko izmanto kā novērtēšanas instrumentus un kas pastiprina rezultātu ietekmi un iekļaušanu progresa ziņojumā, palīdz ietekmēt politisko un stratēģisko plānošanu, atspoguļojot progresu.

7.4. Vispārēji statistikas dati ir pieejami *Eurostat*. Nolūkā gūt pilnīgāku priekšstatu *MOVE* ĢD varētu sadarboties ar *Eurostat* un platformas dalībniekiem, lai uzlabotu datu apkopošanu atsevišķi par katru dzimumu.

7.5. Datiem, konkrētajiem mērķiem un rādītājiem būtu jāveicina pārdomas par dzimumu līdztiesību, kā arī par stereotipiem un diskrimināciju. Rādītājiem nav normatīva spēka, un mērķis ir mudināt organizācijas pārredzamā un saprotamā veidā sniegt informāciju gan pašām sev, gan sabiedrībai kopumā par dzimumu jautājumiem, dodot iespēju veikt savas politikas un prakses iekšējo analīzi.

7.6. Bāzes rādītājus varētu izstrādāt šādās jomās:

- lai sasniegtu reālus mērķus, platformas dalībnieki var izvirzīt konkrētus uzdevumus,
- sieviešu īpatsvars pa ieņemamo amatu veidiem, tostarp valdēs, īpašnieces, locekles arodbiedrībās, administrācijā, tehniskos amatos u. c.,
- periodiskas pārbaudes un ziņojumi par pasākumiem, kas veikti, lai nodrošinātu dzimumu līdzsvaru lēmumu pieņemšanas līmenī,
- efektīva politika, kas vērsta uz vienādu darba samaksu un sieviešu un vīriešu algu un pensiju atšķirības pakāpenisku samazināšanu,
- politika/pasākumi, kas noteikti ar mērķi likvidēt visus šķēršļus vienlīdzīgām iespējām un veicināt sieviešu nodarbinātību (bērnu aprūpes pakalpojumi, darba, privātās un ģimenes dzīves saskaņošana, pārredzama sistēma u. c.),
- vienlīdzīgu iespēju atbalstam īpaši piešķirtais finansējums,
- darbā pieņemšanas nosacījumu, tostarp darbā iekārtošanas aģentūru vai izglītības iestāžu noteikto, regulāra pārbaude attiecībā uz pārredzamību, pieejamību, saziņu, ņemot vērā dzimumu līdztiesības aspektu,
- vardarbības, aizskaršanas un diskriminācijas darba vietā apmēra, izplatības un sastopamības rādītāju izstrāde,
- ikgadējs pārskats par konkrētajiem mērķiem, kas integrēti uz dzimumu līdztiesības principu balstītā budžetā.

8. Uzraudzība un novērtēšana

8.1. EESK ierosina, ka nolūkā pastiprināt darbu partnerībā platformas dalībnieki varētu izstrādāt saistības un pasākumus, ko līdz to īstenošanai apspriež ar pārējiem platformas dalībniekiem. Kad attiecīgais pasākums ir beidzies, tiktu izstrādāts uzraudzības ziņojums, kurā norādītas veiktās darbības, termiņi, iegūtie dati un galvenie secinājumi, lai tos varētu analizēt un novērtēt pārējie platformas dalībnieki. Šie pārskati būtu jāsniedz objektīvā veidā kopā ar pierādījumiem un kvalitatīviem novērtējumiem, atspoguļojot to atbilstību platformas mērķiem. Ja ir pieejami pietiekami līdzekļi, šim nolūkam varētu izmantot ārējos konsultantus tāpat kā *SANTE* ĢD platformas novērtēšanā (sk. "2016. gada uzraudzības ziņojumu").

8.2. EESK ierosina, lai saistības būtu labi izstrādātas jau no paša sākuma un būtu atbilstošas noteiktajiem mērķiem. Dalībniekiem būtu jāapsver SMART saistības, kurām vajadzīga padziļināta sagatavošanās (termiņi, mērķi un uzdevumi), lai nodrošinātu efektīvu ziņošanu, vieglu uzraudzību un paziņošanu par izpildi.

8.3. Saistības prasīs darbu un apņēmību no dalībnieku puses papildus to parastajiem pienākumiem. Šim ieguldījumam vajadzētu sniegt pievienoto vērtību dalībnieku iekšējam darbam papildus korporatīvajai sociālajai atbildībai, un to var atklāti publiskot kā apņemšanos atbalstīt dzimumu līdzsvara uzlabošanu darba vietā. Dalībnieku veiktajiem pasākumiem vajadzētu būt pieejamiem, lai citi var tos atkārtot.

8.4. Platformas darbības pārskatīšanai būtu aizvien jāpaplašina tās dalībnieku tīkls un jārada lielāks stimuls strādāt kopā, lai sasniegtu izvirzītos mērķus. Tādējādi tas palīdz palielināt kopīgo saistību skaitu,

- pastiprinot sadarbību starp politikas veidotājiem, augsta līmeņa grupu, platformas dalībniekiem un to apvienībām, veicinot sinerģiju ilgtermiņa attiecībām un darbībām un vajadzības gadījumā izstrādājot un veicinot jaunu politiku,
- palielinot to pasākumu skaitu, ko var sagatavot mazāk formālā veidā ārpus platformas struktūras, tostarp iesaistot tos, kuri var neatbilst dalības kritērijiem,
- uzlabojot nozares un tādu tās īstenoto pasākumu pamanāmību, kas vērsti uz lielākas vienlīdzības nodrošināšanu nozarē, uzlabojot apstākļus visiem,
- organizējot ārējos pasākumus, lai iepazīstinātu ar paveikto un piesaistītu jaunus darbiniekus, inovācijas vai ieguldījumus transporta nozarē,
- mācoties no pieredzes, pastāvīgi pilnveidojoties kā kolektīvam, un ieviešot jaunus darbības un nozares popularizēšanas veidus.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Digitalizācija un inovatīvi uzņēmējdarbības modeļi Eiropas finanšu nozarē, ietekme uz nodarbinātību un klientiem”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2017/C 246/02)

Ziņotājs: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Līdzziņotājs: **Pierre GENDRE**

Pilnsapulces lēmums	22.9.2016.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI sanāksmē	7.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	150/1/3
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pēdējās desmitgadēs apdrošināšanas un finanšu nozarē tiek ieviesti jauninājumi, pateicoties jaunām tehnoloģijām, noteikumiem un mainīgajām klientu vajadzībām un vēlmēm. Jauni ieguldīšanas, uzkrājumu veidošanas, apdrošināšanas un naudas pārsūtīšanas modeļi ļauj visplašākajam cilvēku lokam piedalīties dažāda mēroga projektos.

1.2. Finanšu tehnoloģiju uzņēmumi (*FinTechs*) un apdrošināšanas tehnoloģiju uzņēmumi (*InsurTechs*) ir **katalizatori** un bieži arī **partneri** finanšu pakalpojumu iestāžu īstenoto finanšu pakalpojumu modernizēšanā, jo tie apvieno stiprās un vājās puses un veido savstarpēju sinerģiju. EESK uzskata, ka ir lielas iespējas radīt vērtību, kopīgi izveidojot uz konkurentu sadarbību balstītu (*co-opetition*)⁽¹⁾ inovatīvu platformu.

1.3. Noteikti ir jāatjauno uzticēšanās un stabilitāte finanšu nozarē, šajā sakarā ir ārkārtīgi svarīgi vadīt pāreju no vecās (tradicionālās banku sistēmas) uz jauno sistēmu. Tāpēc situācijā, kad notiek **banku savienības** un **digitālā vienotā tirgus** integrācijas process, EESK aicina Eiropas Savienībā pieņemt atbilstīgus tiesību aktus, kas ļautu īstenot izaugsmi un ieviest inovācijas un vienlaikus arī gādāt par patērētāju un darbinieku aizsardzību finanšu nozarē.

1.4. Lai izveidotu patiesi vienotu **Eiropas finanšu tirgu**, Eiropas Komisijas politikai būtu jāgādā par vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem inovācijas jomā. Principā ir nepieciešami visnotaļ vienlīdzīgi nosacījumi tiesiskā regulējuma ziņā, kā arī attiecībā uz patērētāju tiesībām, darba apstākļiem un uzraudzības pienākumiem gan tradicionālajai finanšu nozarei, gan finanšu tehnoloģiju uzņēmumiem; tas atbilstu noteikumiem par to, ka vienādas darbības ir pakļautas vienādam regulējumam un vienādi uzraudzībai. Konkrētāki pasākumi izklāstīti turpmāk.

1.4.1. Uz risku balstītajai pieejai regulējumā vajadzētu būt konsekventai visā jauninājuma dzīves ciklā un jānodrošina proporcionāls un vienkāršots tiesiskais regulējums gan vēsturiskajiem uzņēmumiem, gan jaunajiem tirgus dalībniekiem, lai tie varētu eksperimentēt ar jaunām tehnoloģijām un uzņēmējdarbības modeļiem mijiedarbībā ar regulatoriem. Būtu

⁽¹⁾ Ne tikai konkurence, bet arī sadarbība un partnerība.

jāizveido ES regulējums, kas, pirmkārt, ļautu eksperimentēt sadarbībā ar nozares dalībniekiem un plašākām ieinteresēto personu aprindām — tostarp patērētāju un darbinieku pārstāvjiem, – otrkārt, nodrošinātu rīkus, kuri paātrinātu inovāciju atbalstīšanu visās jomās (tā sauktā “smilšskaste” finanšu tehnoloģiju uzņēmumu jauninājumiem) ⁽²⁾.

1.4.2. Lai nosacījumus pielīdzinātu tiem nosacījumiem, ko piemēro trešām pusēm, ir jāraugās uz programmatūras apstrādi kā uz nemateriāla aktīva apstrādi, novēršot to, ka no pamata kapitāla atrēķina lielās investīcijas, ko uzņēmumi, kuru galvenā mītne atrodas Eiropas Savienībā, jau veic IT jomā (sekojot ASV un Šveices banku sistēmas vai apdrošināšanas nozares paraugam ⁽³⁾).

1.4.3. Eiropas Komisijai, Eiropas Banku iestādei un dalībvalstīm ir stingri jāaņem saskaņoti un efektīvi īstenot pārskatīto Maksājumu pakalpojumu direktīvu (PSD2), ar ko tiek paredzētas ļoti stingras drošības prasības attiecībā uz elektronisko maksājumu ieviešanu un apstrādi un patērētāju finanšu datu aizsardzību, īpašu uzmanību pievēršot tehnoloģiskajiem sociālajiem medijiem un tirdzniecības “milžiem”.

1.4.4. Patērētāju problēmas un ar finanšu pakalpojumu digitalizāciju saistītie riski būtu rūpīgi jāaplūko Mazumtirdzniecības finanšu pakalpojumu rīcības plānā ⁽⁴⁾ un Finanšu tehnoloģiju darba grupā, lai nodrošinātu ciešu saskaņošanu starp Tiesiskuma un patērētāju ĢD un Finanšu stabilitātes, finanšu pakalpojumu un kapitāla tirgu savienības ĢD, jo īpaši attiecībā uz patērētāju aizsardzības jautājumiem, piemēram, nosakot, kāda veida dati būtu jāizmanto kredīspējas izvērtēšanai, kā nodrošināt informācijas izpratni pirms līguma noslēgšanas un kā efektīvi pārbaudīt identitāti, izmantojot kontroles procedūru.

1.4.5. Pasākumi, kas iekļauti ierosinātajā grozījumā attiecībā uz Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu, būtu nekavējoties jāīsteno ⁽⁵⁾, jo īpaši tie pasākumi, kuri skar teroristu finansēšanas draudus saistībā ar virtuālām valūtām un riskus, kas saistīti ar anonīmiem priekšapmaksas instrumentiem.

1.4.6. Kolektīvā finansēšana un citi sadarbīgās ekonomikas risinājumi jāsekmē, izpētot iespējas izveidot “kvalitātes marķējumu”, kas ļautu iegūt lietotāju uzticību, lai labāk attīstītu virtuālas kopienas un atvieglotu kooperatīvo klientu mijiedarbību.

1.4.7. Jāatbalsta atklātā pirmkoda programmatūras risinājumu ieviešana finanšu sektorā, lai palielinātu veselīgu konkurenci tirgū, samazinātu izmaksas un novērstu pārdevēju “ieslēgšanos” nozarē.

1.4.8. Vienlaicīgi ir jāķeras pie vienādranga kredīšanas noteikumu izstrādes, lai sekmētu bilances samazināšanu.

1.4.9. Eiropas Komisijai jāatbalsta hibrīdkredīšana (kas paredzēta Bāzeles III kapitāla prasībās).

1.5. EESK uzsver, ka digitalizācija nekad nedrīkst aizstāt labu, individualizētu kvalificēta konsultanta padomu (nedrīkst pieļaut, ka izzūd klientiem tuvumā pieejamas bankas, kurām ir vajadzībām atbilstošu aģentūru tīkls!).

1.6. Lai izprastu finanšu tehnoloģijas, vajadzīgas jaunas prasmes visiem: regulatoriem, uzraugiem, finanšu ekosistēmās iesaistītajām ieinteresētajām personām un iedzīvotājiem kopumā. Lai izmantotu vienu no galvenajiem iespējamajiem ieguvumiem, kurus sniedz finanšu tehnoloģijas kā finansālās integrācijas virzītājspēks, ES dalībvalstīm ir jāparedz situācijas attīstība un jāuzlabo datorprasmes un izglītība, ko sniedz finanšu jautājumos. Tam jāsaakas skolās, un šajā sakarā jāiekļauj informācija par finanšu produktiem un to, kā tie tiek piedāvāti tiešsaistē, un par to saistību ar lietu interneta attīstību.

⁽²⁾ Komisija apsver iespēju ieviest vienotu ES mēroga licenci, kas tehnoloģiju uzņēmumiem ļautu veikt darbību finanšu pakalpojumu nozarē visā Eiropā, un radīt Eiropas mēroga “smilšskasti”, proti, īpašu tiesisko regulējumu visai Savienībai.

⁽³⁾ Skat. direktīvas “Maksātspēja II” prasības.

⁽⁴⁾ Uzsākts 23. gada martā, COM (2017) 139 final, Rīcības plāns par patērētājiem paredzētajiem finanšu pakalpojumiem un sabiedriskā apspriešana par finanšu tehnoloģijām.

⁽⁵⁾ OV C 34, 2.2.2017., 121. lpp.

1.7. Digitalizācija finanšu nozarē apdraud daudzas darbvietas, un tāpēc darbaņēmējiem jāatjaunina savas zināšanas un prasmes. EESK iesaka nodrošināt, ka prasmju apmācība un tālākizglītība notiek divos līmeņos. Iekšējā līmenī, kurā darbiniekiem ļauj uzņemties jaunus pienākumus un izveidot saikni starp esošajiem finanšu darbiniekiem "tradicionālajās iestādēs" un finanšu tehnoloģiju/apdrošināšanas tehnoloģiju uzņēmumiem, un ārējā līmenī, kurā tos darbiniekus, kas nevar palikt nozarē, sagatavo darbam citās nozarēs.

1.8. EESK aicina Eiropas Sociālā fonda ietvaros gādāt par īpašām apmācību programmām atbilstīgi pamatiniciatīvai "Digitālās prasmes un darbvietu koalīcija"⁽⁶⁾, lai atbalstītu finanšu nozares darbinieku prasmju uzlabošanu un viņu pārkvalificēšanu, tādējādi sagatavojot viņus darbam ar jaunajām digitālajām tehnoloģijām.

1.9. EESK aicina uzņēmumus izplatīt rīcības kodeksus un labākās prakses piemērus saistībā ar iekšējiem noteikumiem, kas ierobežo prasības darbiniekiem būt tiešsaistē visu dienu, un izdot pamatnostādnes, kuras atturētu darbiniekus no strādāšanas brīvdienās un atvaļinājuma laikā. Ja to neizdodas panākt pēc brīvprātības principa, EESK aicina ieviest saistošus noteikumus.

1.10. Savlaicīga informēšana un apspriešanās saskaņā ar attiecīgajām ES direktīvām par darbinieku informēšanu un konsultēšanu ir galvenie priekšnosacījumi visu šo problēmjautājumu atrisināšanai. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm jā rūpējas par to, lai tiktu ievēroti piemērojamie tiesību aktu noteikumi un jo īpaši darbinieku pārstāvju tiesības piedalīties uzņēmuma iekšienē veiktajās pārmaiņās.

1.11. EESK aicina uzlabot un papildināt priekšlikumu direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas un otrās iespējas došanu, jo tādējādi varēs vieglāk piekļūt pārstrukturēšanas procedūrai pirms uzņēmuma maksātnespējas deklarēšanas.

2. Koncentrēta un daudzveidīga nozare piedzīvo straujas pārmaiņas

2.1. Banku un apdrošināšanas nozare Eiropā ir daudzveidīga, tai raksturīga daudzu Eiropas un pat pasaules mēroga iestāžu klātbūtne, kā arī vietējas un reģionālas struktūras ar dažāda līmeņa neatkarību un dažas iezīmes ir raksturīgas tikai atsevišķām valstīm. Neraugoties uz koncentrācijas procesu vairumā dalībvalstu, Eiropas līmenī šī nozare joprojām ir sadrumstalota. Līdz ar faktisku finanšu konglomerātu izveidošanu ir praktiski izzudušas vecās robežas starp banku grupām un lielām apdrošināšanas kompānijām.

2.2. Jaunajā situācijā ar nepastāvīgiem tirgiem un zemām procentu likmēm stingrs reglamentējošais spiediens, uzraudzība un pārraudzība, kas banku sistēmām tika uzspiesta pēc finanšu krīzes, kopā ar digitālo transformāciju un arvien pieaugošo konkurenci (no jauno finanšu tehnoloģiju uzņēmumu puses), kā arī jaunas patēriņa tendences turpina graut banku nozares rezultātus. Līdz ar nebanku jauno modeļu parādīšanos digitālajā ekonomikā ir nepieciešams analizēt to, kā savstarpēji iedarbojas četri elementi: tradicionālās bankas, jaunie digitālie tirgus dalībnieki, regulējošās iestādes un patērētāji.

2.3. Tā kā interneta izmantošana turpina palielināties, bankas veido tiešsaistes filiāles un virtuālās aģentūras, kurās klienti var veikt vienkāršus darījumus un sazināties ar konsultantu. Uzņēmumu stratēģijas, kuru mērķis ir radikāli samazināt ieguldījumus cilvēkresursos, kā arī pasliktināt klientu uzņemšanas apstākļus, ir novedušas pie tā, ka mazāk cilvēku apmeklē banku filiāles un daudzas filiāles visā Eiropā tiek slēgtas.

2.4. Apdrošināšanas sektorā līdzās pastāv vairāki izplatīšanas veidi: algoti piegādātāji, brokeri, vispārējie aģenti, banku piedāvāta apdrošināšana, kā arī pašnodarbināti aģenti, kas strādā vienam uzņēmumam. Apdrošināšanas polises tagad pārdod tiešsaistē un ar viedtālruni starpniecību. Daudzkanālu izplatīšanas tīklu dominējošā situācija atšķiras dažādās ES dalībvalstīs un atkarībā no produkta. Piemēram, dzīvības apdrošināšana tiek izplatīta galvenokārt caur banku tīkliem (pazīstama kā banku piedāvāta apdrošināšana jeb *bancassurance*).

⁽⁶⁾ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition>

2.5. Maksāšanas metodes nepārtraukti mainās, un šī tendence kļūs vēl intensīvāka. Čeku un skaidras naudas izmantošana kopš pagājušā gadsimta 90. gadu sākuma ir būtiski samazinājusies. Tajā pašā laikā pieaug pāreja uz maksāšanu ar karti, tiešo debetu un bankas pārskaitījumiem, kas nodrošina labāku izsekojamību, kontroli un drošību un palīdz mazināt neoficiālo ekonomiku. Ir iespēja vēl vairāk paplašināt elektronisko maksājumu darbības jomu, t. i., saistībā gan ar naudas pārvedumiem starp privātpersonām, gan ar sociālo pabalstu izmaksām. Jaunie e-naudas uzņēmumi apvieno spēkus ar e-komercijas uzņēmumiem, kamēr līdztekus banku kartēm rodas un attīstās jaunas tehnoloģijas, piemēram, bezkontakta maksājumi. Turklāt īpaši ir jāseko kriptovalūtu (bitmonētu un citu) tirgus attīstībai.

3. Tehniskais progress Eiropas finanšu nozarē un jauni tirgus dalībnieki

3.1. Finanšu nozares jauninājumi rodas internetā, pateicoties interneta bankas pakalpojumu izmantošanai, lielajiem datiem, mākslīgajam intelektam, blokķēdēm, kiberdrošībai utt. Datu apmaiņa notiek lielā ātrumā, dodot iespēju veikt riska izvērtējumu un pieņemt finanšu lēmumus, balstoties uz algoritmiem un lielajiem datiem.

3.2. Šis tehnoloģiju radītais pavērsiens un grūtības, ar ko saskaras tradicionālās bankas attiecībā uz pašu kapitāla problēmām un īslaicīgu likviditātes zudumu, kā arī tādu alternatīvu pārdošanas kanālu rašanos, uz kuriem neattiecas banku sektoru reglamentējošās saistības, ir bruģējušas ceļu finanšu tehnoloģijām, apdrošināšanas tehnoloģijām un blokķēdēm un tajā pašā laikā pavērušas jaunas iespējas un radījušas jaunus riskus patērētājiem.

3.3. Finanšu tehnoloģiju un apdrošināšanas tehnoloģiju uzņēmumi, kuru skaits turpina palielināties, apvieno sevī finansēšanas, apdrošināšanas un tehnikas koncepcijas. Šie uzņēmumi izmanto tehnoloģijas, lai novatoriskos veidos pārdotu finanšu produktus. Tie attīstās galvenokārt tādās jomās kā uzkrājumu pārvaldība, individuālie aizņēmumi, komercsabiedrību finansēšana un tiešsaistes maksājumi. Tiem ir arvien lielāka loma līdzdalības finansēšanā (kolektīvajā finansēšanā un vienādranga finansēšanā), kuras vajadzībām izmanto īpaši izveidotas platformas un mobilās lietotnes, virtuālās valūtas un elektroniskos maksājumus ar interneta vai viedtālrunu starpniecību. Tie izdara ievērojamu spiedienu uz bankām un apdrošināšanas kompānijām, konkurējot to tradicionālajā teritorijā. Lielākie interneta uzņēmumi, jo īpaši GAFA (*Google, Apple, Facebook, Amazon*), arī izstrādā projektus, kas saistīti ar finanšu nozari, jo tie kontrolē lielos datus.

3.4. Lietotnes, kas balstītas uz dalītās pārraudzības tehnoloģiju (*DLT*), varētu izrādīties spējīgas nodrošināt jauna veida uzticēšanos plašam pakalpojumu klāstam. Blokķēde pārredzami un droši darbojas bez jebkādas centralizētas uzraudzības struktūras. Gan uzņēmumi, gan privātpersonas var izmantot šo sistēmu, lai veiktu noteiktus darījumus un apietu finanšu sektoru, jo īpaši izmantojot kriptovalūtas.

Līdzīgā veidā *PayPal* piedāvā iespēju maksāt par precēm ārvalstu valūtā bez vajadzības uzrādīt bankas datus.

3.5. Finanšu tehnoloģiju uzņēmumi ļauj uzņēmumiem un privātpersonām piekļūt kolektīvajai finansēšanai konkrētu projektu vajadzībām, izmantojot īpaši izveidotas platformas, kas dod iespēju piesaistīt līdzekļus ziedojumu, aizdevumu vai pat kapitālieguldījumu veidā. Šīs platformas ļauj veikt vienādranga aizdevumus, tostarp saņemt patēriņa kredītus un individuālos aizņēmumus, neizmantojot bankas, un ļauj privātpersonām tiešā veidā finansēt virtuālās biržas un MVU. Platformas spēj papildināt vai veicināt riska kapitālu, jo īpaši inovatīvo uzņēmumu vajadzībām, un ar to mobilo lietotņu palīdzību reāllaikā sniegt klientiem tiem vajadzīgo finanšu informāciju viņu izdevumu pārvaldīšanai vai ieguldījumu lēmumu pieņemšanai.

3.6. Šie jaunie tirgus dalībnieki konkurē ar tradicionālajiem banku un apdrošināšanas darījumu modeļiem, taču gan bankas, gan apdrošināšanas kompānijas sāk pastāvēt tiem līdzās. Dažas jau ir uzsākušas sadarbības procesu ar finanšu tehnoloģiju un apdrošināšanas tehnoloģiju uzņēmumiem, un citām ir pašām savas meitasuzņēmumu struktūras. Turklāt pēdējos gados ir ātri pieauguši ieguldījumu apjomi finanšu tehnoloģijās, un ir radusies interese arī par apdrošināšanas tehnoloģiju uzņēmumiem.

4. Vai ieguvēji ir klienti?

4.1. Lielos uzņēmumos šī pielāgošanās finanšu pakalpojumu digitalizācijai ir saistīta ar pārmaiņām, kuras tie spēj iekļaut savu uzņēmumu ikdienas pārvaldībā. Taču atšķirīga situācija ir daudziem tradicionālajiem MVU un jo īpaši ļoti maziem uzņēmumiem, kam nav tādu iekšēju zināšanu un līdzekļu, kuri tiem ļautu viegli piemēroties ātri mainīgajai finanšu pasaulei.

4.2. Interneta un viedtālrunu ērā patērētāju profili vairs nav tie paši, bet viņu interese par digitālajiem bankas un apdrošināšanas pakalpojumiem ir atkarīga no vairākiem faktoriem, piemēram, vecuma, izglītības līmeņa un nodarbošanās. Tomēr, ja runa ir par finanšu konsultācijām, tad nepieciešamība pēc cilvēciskā kontakta, kas balstās uz klienta pieredzi, vēl joprojām saglabājas, tostarp jauniešu vidū.

4.3. Banku un apdrošināšanas grupu virtuālās filiāles, tiešsaistes meitasuzņēmumi piedāvā patērētājiem iespēju ar jauno lietotņu starpniecību piekļūt kredītiem, aizdevumiem un apdrošināšanas pakalpojumiem internetā un viedtālrunos. Šie darījumi tiek piedāvāti ar labvēlīgākiem nosacījumiem: bezmaksas bankas karti, subsidētām procentu likmēm un bonusu par konta atvēršanu un atlaidi vairāku mēnešu apdrošināšanas un kopieguldījumu iemaksu apmērā. Šie ieguvumi patērētājiem ir viens no aspektiem, kas rodas, bankām, apdrošināšanas kompānijām un savstarpējas apdrošināšanas sabiedrībām pārejot no tradicionālā uzņēmējdarbības modeļa uz modeli, kurš radies digitalizācijas iespaidā.

4.4. Šis jaunais scenārijs patērētājiem gan rada riskus, gan piedāvā iespējas, proti:

- vieglāka piekļuve produktiem, lielākas/labākas izvēles iespējas, izdevība salīdzināt cenas, izmantojot tīmekļa vietnes, personalizētāki, pielāgotāki piedāvājumi, darījumu izmaksu samazināšana (laika un naudas ziņā) un paaugstināta drošība, ko panāk, izmantojot jaunās biometriskās autentifikācijas sistēmas,
- jauni noderīgi produkti (piemēram, kolektīvā finansēšana), taču arī daudzi tādi jauni produkti, kas ir sarežģīti, neskaidri, nav viegli izprotami un ir riskanti, piemēram, ātrie aizdevumi,
- iespējamās problēmas saistībā ar informācijas sniegšanu pirms līguma slēgšanas/tās atklāšanu jaunajos pārdošanas kanālos, piemēram, viedtālrunos to mazā ekrāna dēļ,
- nepietiekama informācija par riskiem, kas saistīti ar finanšu produktiem,
- nepietiekama jauno tirgus dalībnieku darbības uzraudzība un tiem piemērojamo noteikumu izpildes panākšana finanšu pakalpojumu nozarē,
- dažos gadījumos juridiskā nenoteiktība par to, kuri tiesību akti attiecas uz jaunajiem tirgus dalībniekiem,
- nereglamentētas darbības jomas (piemēram, automatizētas konsultācijas),
- iespējama nepamatota diskriminācija/izslēgšana, kas saistīta ar lielo datu izmantošanu un digitālo prasmju trūkumu,
- kibernetiskā drošība.

4.5. Ar digitalizācijas palīdzību būtu jāpanāk lielāka pārredzamība finanšu produktu izplatīšanas jomā, taču aiz produktu piedāvājuma šķietamās vienkāršošanas var slēpties vispārējo finansiālo attiecību līdzsvara trūkums. Algoritmu izmantošana negarantē ne slēpto trūkumu neesamību, ne produktu atbilstību Eiropas standartiem. Tādēļ izglītībā, ko sniedz finanšu jautājumos, būtu jāiekļauj informācija par finanšu produktiem tādā kontekstā, kādā tie tiek piedāvāti tiešsaistē.

5. Citi finansējuma avoti un ētiskas un atbildīgas finansēšanas nozīme

5.1. Uzņēmumu pašreizējā lielā atkarība no banku finansējuma (vairāk nekā 75 % Eiropā salīdzinājumā ar 20 % ASV) un kapitāla kultūras trūkums Eiropā padara MVU (vairāk nekā 98 % no visiem Eiropas uzņēmumiem, kuros nodarbināti 2 no 3 darba ņēmējiem un kas rada 58 % no visas pievienotās vērtības) iespējami neaizsargātus pret tādu kredītresursu trūkumu, kāds radās pasaules finanšu krīzes gados. Attiecīgi būtu jāpēta citas nebanku finansējuma metodes un to radītie riski, it īpaši krīzes gadījumā.

5.2. Lai finansētu MVU, kā paredzēts Junkera plānā, papildus atbalstam no Eiropas fondiem, kas, samazinot parastās finansēšanas izmaksas, veicina darbvietu radīšanu un uzņēmuma konkurētspēju, ir virkne alternatīvu avotu, kuri palīdz uzlabot uzņēmumu attīstību un samazināt riskus.

5.3. Ir jānostiprina sociāli atbildīgu, pārredzamu un ilgtspējīgu banku pakalpojumu modelis un finanšu sistēma, kas sakņojas reālajā ekonomikā, nodrošinot stabilitāti, kā arī sociālo un teritoriālo kohēziju. Ilgtspējīgas bankas ar nodomu izmanto trīs pilāru modeli (kas ietver finanšu, sociālos un vides aizsardzības rādītājus tā, lai finansētu projektus, kuri nerada negatīvas ārējās sekas), galveno uzmanību pievēršot ciešu attiecību izveidošanai ar klientiem un plašākām ieinteresēto personu aprindām.

5.4. Banku, apdrošināšanas kooperatīvu un savstarpējas apdrošināšanas sabiedrību darbība jau sen ir virzīta uz vērtības radīšanu visām ieinteresētajām personām ("ieinteresēto personu vērtības" modelis), lai tās attīstītu savu uzņēmējdarbību. Taču tās ir arī pārņēmušas parasto komerciestāžu praksi, un tās nebija pasargātas no finanšu krīzes izraisītajām grūtībām. Pagaidām nešķiet, ka digitalizācija būtu galvenais virzītājspēks, kas ļautu atgriezties pie ētiskākām uzņēmējdarbības metodēm, kuras atbilstu reālajām sabiedrības vajadzībām.

6. Ietekme uz nodarbinātību un darba apstākļiem

6.1. Saskaņā ar *Bloomberg* datiem bankas visā pasaulē kopš 2008. gada ekonomikas krīzes ir likvidējušas apmēram 600 000 darbvietaus. Šie apjomīgie personāla samazinājumi ir notikuši galvenokārt krīzes dēļ, taču arī digitalizācijas process to ir sekmējis.

6.2. Tiek lēsts, ka Eiropā bankas un apdrošināšanas kompānijas nodrošina gandrīz četrus miljonus darbvietaus, no kurām trīs miljoni ir banku nozarē un gandrīz viens miljons apdrošināšanā. *Citigroup* lēš, ka Eiropas un ASV banku nozarē nākamajos desmit gados likvidēs apmēram 1,8 miljonus darbvietaus. Eiropa, kuras bankas uz pilna laika ekvivalenta pamata nodarbina gandrīz 2,9 miljonus darbinieku, līdz 2025. gadam saglabās tikai 1,82 miljonus darbvietaus. Šo tendenci ilustrē vairāku lielo Eiropas banku grupu nesensais paziņojums par daudzu darbvietaus likvidēšanu. Daudzās valstīs finanšu nozarē var vērot tendenci pāriet uz nepilna laika darbu vai citiem nodarbinātības veidiem.

6.3. Ir jāveic aktīvi darba tirgus politikas pasākumi, lai vadītu pašreiz notiekošās un gaidāmās pārmaiņas attiecīgo darbinieku gadījumā. Visu līmeņu sociālajiem partneriem ir izšķiroša nozīme piemērotu risinājumu meklēšanā. Labas prakses piemērs šajā sakarā ir vispārējais pārkvalificēšanās fonds visiem skartajiem banku darbiniekiem Austrijā; tas izveidots saskaņā ar darba koplīgumu nozares līmenī, un to finansē gan nozare, gan valsts.

6.4. Pirms banku filiāļu tīkla samazināšanas notika filiāļu koncepcijas rūpīga pārskatīšana, ņemot vērā attiecīgo klientu paradumus. Jau pirms filiāļu slēgšanas darbinieku skaits samazinājās darījumu automatizācijas dēļ. Apdrošināšanas jomā vispārējo aģentu un brokeru tīkls ir spēcīgs, neraugoties uz izteikto tendenci samazināšanās virzienā. Algotu apdrošināšanas pārstāvju skaits samazināsies.

6.5. Tirdzniecības jomā uzņēmumu akciju pirkšana/pārdošana, valūtas un kredītriska mijmaiņas darījumi (atvasinātie finanšu instrumenti, kuros pārdevējs izmaksā kompensāciju pircējam gadījumā, ja trešā persona neizpilda saistības) arvien biežāk tiek veikti ar datoru starpniecību.

6.6. Jauna kognitīvā platforma, kas atvasināta no lielajiem datiem un ko izmēģinājušas svarīgas banku grupas, spēj sniegt atbildes uz dabiskā valodā uzdotiem jautājumiem visdažādākajās jomās un klientu konsultantiem piedāvāt iepriekš sagatavotas atbildes. Šo tehnoloģiju var izmantot kā virtuālo palīgu gan banku, gan apdrošināšanas jomā. Kā vienus no pirmajiem tas varētu skart pārdošanas nodaļu darbiniekus.

6.7. Darba apstākļi ir kļuvuši nestabili, un ir ievērojami palielinājušās apmācību prasības, lai sniegtu darbiniekiem nepieciešamās digitālās prasmes un lai dotu tiem iespēju mainīt darbu, ja rastos nepieciešamība pēc profesionālās mobilitātes.

6.8. Tā kā digitālā attīstība prasīs milzīgas pārmaiņas saistībā ar darbiniekiem vajadzīgajiem instrumentiem, prasmēm un kompetencēm, uzņēmumiem ir jābūt gataviem ieguldīt līdzekļus nepārtrauktā prasmju un kvalifikāciju paaugstināšanā. Darba koplīguma slēgšanas sarunās un sociālajā dialogā ir jākoncentrējas uz to, cik svarīgi ir pielāgot profesionālo izglītību nākotnes vajadzībām un nodrošināt šo apmācību, kā arī sīki jāizklāsta tas, kā jaunās tehnoloģijas jau tiek izmantotas nozarē. Tas, kādas prasmes ir nepieciešamas pašreizējiem darbiniekiem finanšu nozarē, lai tās varētu izmantot nākotnē, un kā šīs prasmes var iemācīt, būtu jāpēta katrā gadījumā atsevišķi.

6.9. Sakarā ar tiešsaistes darba uzsākšanu un daudzajām jau likvidētajām darbvietaus rodas arvien lielākas bažas par darba laiku. Jau ir skaidrs, ka arvien vairāk finanšu darbību Eiropas Savienībā un ārpus Eiropas tiks pārceltas uz valstīm, kurās ir zemas darbaspēka izmaksas un zems sociālās aizsardzības līmenis.

6.10. Ir svarīgi, lai digitālie risinājumi vienmēr kalpotu cilvēkiem un palīdzētu uzlabot sociālos standartus un darba apstākļus. Visos līmeņos — tostarp Eiropas līmenī — ir jāpaplašina nozaru sociālais dialoga, lai precīzi noteiktu labākos

risinājumus un tādējādi novērstu sociālos nemierus. Nozaru līmenī un katrā uzņēmumā darba devējiem ir jācenšas iesaistīties pārrunās ar arodbiedrību pārstāvjiem, lai nodrošinātu, ka tiek veikti efektīvi pasākumi saistībā ar ienākumiem, darba apstākļiem, sociālo aizsardzību, apmācību un atbalsta sniegšanu iekšējai ģeogrāfiskajai un profesionālajai mobilitātei un atlaisto darbinieku iekārtošanai citā darbā. Šie pasākumi ir jāsteno pēc iespējas ātrāk pirms pārstrukturizācijas procesiem, nevis tikai tad, kad darbvietas sāk zust.

6.11. Neraugoties uz kontrolētu digitalizāciju finanšu sektorā, būtu jāsauglabā kvalitatīvas darbvietas un jāuzlabo attiecības ar klientiem, vienlaikus saglabājot pietiekamu piekļuvi individualizētām finanšu konsultācijām. Digitalizācijai būtu jānodrošina labāka darījumu drošība un gan klientu, gan darbinieku personas datu efektīva aizsardzība. Darbinieki un finanšu pakalpojumu patērētāji būtu jāiesaista ar pārstāvības organizāciju starpniecību, lai varētu ņemt vērā viņu praktiskās zināšanas attiecīgajā jomā.

7. Regulējums un uzraudzība

7.1. Finanšu produktu arvien lielākā sarežģītība un apstrādes ātrums — kopā ar anonīmu, automatizētu tirgvedību, padomu un konsultāciju sniegšanas pakalpojumiem — rada augsta riska situācijas, kuras ieguldīto vai investēto līdzekļu īpašnieki bieži vien nevar izvērtēt vai kontrolēt. EESK ar bažām vēro riskanto modeļu nepiemērotību un to nespēju pareizi novērtēt dažādu nenodrošināto investīciju kategoriju riska profilu.

7.2. Francijas Bankas vadītājs norāda, ka digitālās finansēšanas rašanās procesam paralēli vajadzīgs regulējums, kas ir jāpielāgo tā, lai neslāpētu inovāciju radīšanas procesu, un tam ir jāturpina nodrošināt augsts darījumu drošības un patērētāju aizsardzības līmenis. EESK uzskata, ka vienādi augsti standarti ir jāattiecinā gan uz tradicionālo finanšu nozari, gan jaunajiem finanšu tehnoloģiju uzņēmumiem/uzņēmējdarbības modeļiem.

7.3. Otrā finanšu instrumentu direktīva (FITD II) ir viena no galvenajām reglamentējošajām iniciatīvām, kas mainīs tirgus struktūru un uzņēmējdarbības modeļus. Regulatīvās prasības uzņēmumiem būtu jāuzskata par stratēģisku iespēju.

7.4. Jaunās regulas par digitālajiem maksājumiem (PSD2) ir vērstas uz to, lai tiešsaistes darījumu drošības līmeni palielinātu ar mērķi samazināt šajā sakarā pašreiz vērojamo krāpšanas apmēru.

7.5. Ar jauno ES Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu tiks ieviestas jaunas klientu uzticamības pārbaudes prasības, kā arī jaunas saistības ziņot par aizdomīgiem darījumiem un uzglabāt informāciju par maksājumiem.

7.6. Pateicoties atjauninātajam regulējumam par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā (CPC regula), valstu iestādēm būs plašākas pilnvaras panākt patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu ievērošanu un varēs uzlabot vajadzīgo koordināciju starp dalībvalstīm.

7.7. Piemērojot direktīvas “Maksātpēja II” noteikumus apdrošināšanas kompānijām un Bāzeles III/CRD IV noteikumus bankām, rodas jautājums par to, kā papildu reglamentējošā pieejā iespējams ņemt vērā riskus, ko rada jaunpienācēji finanšu sistēmā, un to ietekmi uz šo nozari kopumā.

7.8. Pēc Eiropas Banku iestādes 2016. gadā veiktajiem spriedzes testiem Komisija ir iesniegusi priekšlikumus, kas atspoguļo pašlaik Bāzeles komitejā notiekošās debates par kapitāla prasību stiprināšanu. Pieņemtajiem vispārējiem standartiem vajadzētu būt samērīgiem ar kredītiestāžu un finanšu jaunuzņēmumu lielumu un raksturu. EESK atzinīgi vērtē neseno Komisijas priekšlikumu kopumu ⁽⁷⁾.

7.9. Finanšu krīze ir nozīmējusi lielu apgrozījumu pēdējos gados tiešo investīciju fondiem — nebanku finanšu iestādēm. Digitalizācijas ietekmei uz šiem fondiem nebūtu jārada regulējuma trūkums, kas varētu kaitēt finanšu sistēmas stabilitātei.

⁽⁷⁾ EESK atzinums (ECO/424) par Kapitāla prasību regulas (CRR) grozījumu, ar ko iekļauj Bāzeles sistēmas izmaiņas (vēl nav publicēts OV)

7.10. Ņemot vērā to, ka trūkst tādu tradicionālo riska novērtēšanas modeļu, kas ļautu pareizi novērtēt beznodrošinājuma finansēšanas modeļus, Eiropas uzraudzības iestādēm būtu jāpastiprina kontakti ar finanšu tehnoloģiju jaunuzņēmumiem, jo, lai izprastu finanšu tehnoloģijas, uzraudzības iestādēm vajadzīgas jaunas prasmes.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Terminu glosārijs

Mākslīgais intelekts. Mācīties spējīga ierīce. Robots-konsultants (*Roboadvisor*) ir ierīce, kas, darbodamās tāpat kā cilvēka smadzenes, spēj sniegt finanšu konsultācijas.

Banku sniegti apdrošināšanas pakalpojumi (bancassurance). Apdrošināšanas produktu pārdošana ar banku tīklu starpniecību. Šāda veida stratēģiskā partnerība apvieno tīklus un rada uzņēmējdarbības sinerģiju.

Lielie dati. Lielā ātrumā pārraidītu liela apjoma datu uzglabāšana un apstrāde. "Analīze" nozīmē ar matemātikas un statistikas metožu palīdzību datus pārveidot informācijā, lai pieņemtu lēmumus finanšu nozarē.

Lieli tehnoloģiju uzņēmumi (bigtech). Tehnoloģiju "milži", piemēram, *Google, Apple, Facebook* un *Amazon (GAFA)*, kas savu būtisko ietekmi sāk izvērst banku nozarē.

Bitmonēta. Virtuālā valūta, kas ir izmēģināšanas stadijā un kļūst aizvien atzītāka tirgū.

Blokķēde. Bitmonētai paredzēta tehnoloģiju platforma. Tā ir ļoti efektīva datubāze, ko var izmantot finanšu nozarē vai arī citās jomās.

Mākonis. Modelis, kas ļauj sniegt pakalpojumus, izmantojot internetu.

Savienojamība. Pateicoties tehniskajai attīstībai, interneta pieslēgums ir pieejams jebkurā laikā un vietā. Tas dod iespēju darba ņēmējiem izmantot elastīgāku pieeju darbam, jo viņi var strādāt no mājām vai no citas vietas (tāldarbs, vieddarbs), tostarp uz nepilnu slodzi. Jaunieši jau ir pieraduši pie šāda darba veida un atzinīgi vērtē to, ka ir vairākas iespējas to lietderīgi izmantot.

Kolektīvā finansēšana. Finansējums tiek nodrošināts, izmantojot interneta platformas, kas ļauj veidot kontaktus starp uzņēmējiem un ieguldītājiem. Eksistē platformas, kas uzņēmējam uzliek pienākumu piedāvāt sava uzņēmuma daļu apmaiņā pret ieguldījumiem (*equity crowdfunding*).

Kolektīvais aizdevums. Ar interneta starpniecību nodrošināts finansējums, ko uzņēmumi saņem no cilvēku grupas un kas jāatmaksā saskaņā ar noteiktām procentu likmēm.

Klientu pieredze. Padziļinātu zināšanu iegūšana par katru klientu individuāli, un rēķināšanās ar viņu pieredzi visās jomās, kurās notiek mijiedarbība ar banku. Sociālie tīkli un tīmekļa platformas šajā sakarā ir būtiski elementi.

Kiberdrošība. Pasākumi, kas ļauj novērst kiberuzbrukumu draudus un datu zādzību, kā arī palielina un nodrošina klientu uzticēšanos.

Digitalizācija Runa ir par tehniku kopumā (internets, mobilās tehnoloģijas, lielle dati, blokķēdes, mākslīgais intelekts, mākoņdatošana, robotika, kiberdrošība), ja to izmanto gan jauniem modeļiem attiecībā ar klientiem, gan arī banku un apdrošināšanas sabiedrību darījumu pārvaldīšanā. Tehnika ir nevis pašmērķis, bet gan viens no instrumentiem, kā īstenot digitalizāciju.

Pavērsiens. Digitālā pārveide nav iespējama bez jauna organizatoriskā un domāšanas modeļa. Inovācija ir galvenais konkurētspējas faktors šajā visaptverošajā banku darbības procesā. Pārmaiņas sākas ar cilvēkiem.

Eksponenciāla banku darbība (exponential banking). Šajā sakarā eksponenciālās tehnoloģijas (kas radušās digitālās revolūcijas rezultātā) tiek izmantotas, lai palielinātu finanšu pakalpojumu klāstu un kvalitāti, kā arī samazinātu izmaksas.

Finanšu tehnoloģiju (Fin Tech)/apdrošināšanas tehnoloģiju (Insur Tech) uzņēmumi. Inovatīvi jaunuzņēmumi, kas piedāvā jaunus un cenas ziņā izdevīgus banku vai attiecīgi apdrošināšanas pakalpojumus.

Hibrīdkreditēšana. Kombinēta aizdevuma piešķiršana, ko nodrošina banka un privātie bankas klienti. Šāda veida kreditēšana ļauj bankām palielināt darījumu apjomu, būtiski nepalielinot bilanci, un tajā pašā laikā apmierināt savu klientu un citu ieguldītāju vajadzības.

Brīvais eksperts (knowmad). Jauns speciālists, kas uzskata, ka viņš var sniegt ieguldījumu, pateicoties savām zināšanām, un tāpēc par svarīgāko uzskata brīvību pašam organizēt savu darbu un laiku.

Milleniāļi (millennials). Pirmā paaudze, kam digitālās iemaņas ir "ieliktas šūpulī", proti, tie, kas dzimuši no 1980. gada līdz 2000. gadam un kas 2025. gadā veidos 75 % no darbspēka. Viņi parasti neapmeklē banku filiāles.

Daudzkanālu sistēma. Efektīvs to iespēju apvienojums, ko banku darbībai paver gan digitālie, gan klātienē pakalpojumi. Uzņēmējdarbības uzmanības centrā ir klients.

Neobankas. To darbībai nav nepieciešama finanšu licence. Programmatūru tās izstrādā uz kādas jau esošas bankas infrastruktūras bāzes.

Maksājuma metodes. Būdams e-komercijas tendence, maksājums ar POS termināļa starpniecību ir pasaulē visplašāk lietotais mobilais apmaksas veids. Šī ekosistēma ietver arī *PayPal* iespēju un tādus tehnoloģiju operatorus kā *SamsungPay*, *Apple Pay* u. c. Vienādranga (P2P (*Person-to-Person*)) maksājumu pakalpojumi ir reāla alternatīva tādu valstu iedzīvotājiem, kurās banku sistēma nav tik attīstīta. Mūsdienās mobilās banku lietotnes ir ikdiens.

Regulējuma tehnoloģijas (Regtech). Novatoriska tehnoloģija, ko izmanto normatīvās atbilstības nodrošināšanai un kas ļauj samazināt šāda uzdevuma izpildei nepieciešamās izmaksas un resursus. Digitālais regulējums un digitālā uzraudzība finanšu sektoram ir grūts uzdevums (ir jānodrošina vienlīdzīgi konkurences nosacījumi).

STEM. Dabaszinātņu, informātikas, inženierzinātņu un matemātikas studijas. Pieprasītas patlaban ir tās profesijas, kas saistītas ar minētajām nozarēm, bet digitālās prasmes ir ārkārtīgi svarīgas jebkurā jomā. Prioritāra nozīme tātad ir apmācībai.

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 525. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 26. UN 27. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Padomes 2014. gada 6. maija Regulu (ES) Nr. 560/2014, ar ko izveido biorūpniecības kopuzņēmumu”

(COM(2017) 68 final – 2017/0024 (NLE))

(2017/C 246/03)

Galvenais ziņotājs: **Mihai MANOLIU**

Apspriešanās	Padome, 21.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 187. un 188. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Biroja lēmums	28.3.2017.
Pieņemts plenārsesijā	27.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	160/0/4
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka izskatāmā regulas grozījuma priekšlikuma mērķis ir uzlabot Padomes regulas noteikumus un tos vienkāršot, lai sasniegtu biorūpniecības kopuzņēmuma (kopuzņēmums BBI) mērķus. Priekšlikums atbilst sākotnējiem mērķiem un spēkā esošajām politikas jomu nostādnēm.

1.2. EESK uzskata, ka biorūpniecības kopuzņēmuma mērķis ir radīt sinerģiju ar citām ES programmām, kas saistītas, piemēram, ar kohēzijas politiku, izglītību, vidi, MVU, konkurētspēju, kā arī ar lauku attīstības politiku, vienlaikus stiprinot pētniecības un inovācijas spējas reģionālajā un valstu līmenī, ņemot vērā pašreizējās pārdomātas specializācijas stratēģijas un politikas.

1.3. Eiropas Komisija pastāvīgi veic operatīvās informācijas apmaiņu ar biorūpniecības konsorciju (BIC) un ir īstenojusi vairākas konsultāciju un diskusiju kārtas par biorūpniecības kopuzņēmuma locekļu finansiālā ieguldījuma iemaksas kārtību. Izskatāmais grozījuma priekšlikums nerada jaunu ietekmi līdztekus tai, ko bija iecerēts sasniegt ar sākotnējo Padomes regulu. Tā kā paredzamie grozījumi ir tehniska rakstura grozījumi, ietekmes novērtējums par izskatāmo iniciatīvu nav vajadzīgs.

1.4. EESK pauž gandarījumu, ka ar izskatāmo priekšlikumu biorūpniecības konsorcijs samazināsies administratīvais slogs saistībā ar starpniecības funkciju starp **konsorcija locekļiem, kuru pienākums ir veikt finansiālu ieguldījumu, un projektu dalībniekiem**. Biorūpniecības konsorcija pienākums arī turpmāk būs sniegt apkopotus datus par tā locekļu finansiālā ieguldījuma summām.

1.5. EESK atbalsta jaunajā regulā ieviestos būtiskos precizējumus:

- finansiālos ieguldījumus varēs veikt divējādi: pārvedot tos no BIC uz kopuzņēmumu BBI (kā iepriekš) un/vai pārvedot tos tieši no BIC locekļa citam projekta atbalsta saņēmējam,
- tiks paplašināta to personu kategorija, kuras var veikt finansiālo ieguldījumu (biorūpniecības konsorcijs sastāvā esošās vienības),
- tiks saglabātas saistības attiecībā uz vispārējā finanšu mērķa sasniegšanu,
- biorūpniecības konsorcijs locekļiem būs atļauts ziņot par finansiālo ieguldījumu, ko tie veikuši projektu līmenī.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. EESK uzskata, ka biorūpniecības koncepcija ir daļa no plašākas bioekonomikas jomas, kas definēta kā atjaunojamu bioloģisko resursu ražošana un ieguve, kā arī to pārstrāde produkcijā, kas ražota no bioloģiskām sastāvdaļām, piemēram, pārtikā, lopbarībā un bioenerģijā. Šim mērķim izmanto trīs ceturtdaļas ES aramzemes platību, un šajā nozarē, kuras apgrozījums ir 2 000 miljardi euro, nodarbināti 17–19 miljoni ES iedzīvotāju. Bioekonomikas zināšanu jomas uzņēmumu apgrozījums ir 57 miljardi euro, un 2009. gadā tajos bija nodarbināti apmēram 305 000 cilvēku.

2.2. Bioekonomika Eiropā var veicināt attīstību, radīt pievienoto vērtību un jaunas pienācīgas kvalitātes un drošas darbvietas, būtiski samazināt atkarību no importa, sekmēt ierobežotu, bet atjaunojamu bioloģisko resursu racionālu izmantošanu, kā arī būtiski veicināt pasaules tirdzniecības attīstību.

2.3. Bieži vien vērojama konkurence dažādos līmeņos starp dažādām tehnoloģijām un bioloģisko resursu izmantošanu. Šo problēmu vēl vairāk saasina minēto resursu ierobežotā pieejamība. No vienas puses, bioekonomika varētu būtiski veicināt siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu, kas varētu uzlabot sabiedrības veselību. No otras puses, tai varētu būt pretējs efekts un tā varētu izraisīt jaunas siltumnīcefekta gāzu emisijas, kuru ietekmi uz vidi nevar atstāt bez ievērības.

2.4. Bioekonomikas politiskais satvars ES līmenī ir izklaidēts vairākās tādās nozaru politikas jomās kā lauksaimniecība, zivsaimniecība, mežsaimniecība, klimats, aprites ekonomika un pētniecība. Uz tām attiecas daudzi tiesību akti un nozaru politikas nostādnes ⁽¹⁾.

2.5. Tomēr 2012. gadā uzsāktā visaptverošā biorūpniecības stratēģija tika vērsta uz politikas saskaņotības nodrošināšanu. Tās uzdevums gan vēl nav pilnībā izpildīts. ES nodrošina finansējumu inovācijas darbībām bioekonomikas nozarē, izmantojot Pētniecības un inovācijas pamatprogrammu "Apvārsnis 2020" un daudzus citus finansēšanas instrumentus. EESK uzskata, ka šajā jomā ir jānodrošina ilgtspēja un saskaņota politika.

2.6. Vairākos Komisijas paziņojumos ⁽²⁾ uzsvērts, ka **biorūpniecības nozarē ir svarīgi paredzēt publiskā un privātā sektora partnerību** tehnoloģiju ierosmes veidā.

2.7. Izskatāmā priekšlikuma juridiskais pamats ir LESD 187. un 188. pants. Tā kā dalībvalstis vienas pašas nespēj rīkoties, tikai ES ir spējīga mainīt kopuzņēmuma juridisko satvaru. Priekšlikuma mērķis ir Padomes regulas noteikumus pielāgot tā, lai biorūpniecības konsorcijs locekļi varētu reāli izpildīt pienākumu veikt finansiālo ieguldījumu. Priekšlikums atbilst proporcionalitātes principam. Šis grozījums bija nepieciešams arī tāpēc, ka nebija iespējas interpretēt Padomes Regulu tā, lai finansiālo ieguldījumu varētu veikt **projektu līmenī**.

⁽¹⁾ Kopējā lauksaimniecības politika (KLP), Eiropas mežsaimniecības stratēģija, kopējā zivsaimniecības politika (KZP), stratēģija "Eiropa 2020", ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku, Eiropas Pētniecības telpas 50 tīkli un trīs kopīgās plānošanas ierosmes.

⁽²⁾ COM(2012) 60 final: "Inovācijas ilgtspējīgai izaugsmei: Eiropas bioekonomika"; COM(2014) 14 final: "Eiropas rūpniecības atdzimšana"; COM(2013) 494 final: "Publiskā un privātā sektora partnerības pamatprogrammā "Apvārsnis 2020" – iedarbīgs instruments vērienīgai inovācijai un izaugsmei Eiropā"; COM(2012) 79 final: Eiropas inovācijas partnerība "Lauksaimniecības ražīgums un ilgtspēja".

3. Īpašas piezīmes

3.1. Pamatojoties uz Pētniecības un inovācijas pamatprogrammu, Eiropas Komisija 2012. gadā pieņēma bioekonomikas stratēģiju. Tās mērķis ir nodrošināt politikas saskaņotību starp dažādām attiecīgajam politikas jomām un to mērķiem gan valsts, gan ES līmenī. Šāda pieeja bija vajadzīga, lai palielinātu publiskā finansējuma un privāto ieguldījumu apjomu bioekonomikas jomā. Tika pilnveidoti līdzdalīgas pārvaldības modeļi. Balstoties uz šo stratēģiju, izstrādāts rīcības plāns, kurā iekļauti 12 pasākumi, kas aptver šādus trīs galvenos tematus:

- ieguldījumi pētniecībā, inovācijā un prasmju veidošanā,
- pastiprināta politiskā mijiedarbība un ieinteresēto personu līdzdalība,
- labvēlīgi tirgus un konkurētspējas nosacījumi bioekonomikas nozarē.

3.2. Pieņemto pasākumu mērķis bija veicināt ieinteresēto personu iesaistīšanu bioekonomikas jomā, kā arī bioekonomikas novērošanas centra izveidošanu, un, pateicoties noteiktajiem standartiem, piemēram, ilgtspējas un dzīvotspējas jomā, minētie pasākumi palīdzēja veidot jaunus tirgus, un nodrošināja vajadzīgo zināšanu bāzi ilgtspējīgai primārās ražošanas intensifikācijai. Stratēģiju bija paredzēts pārskatīt un atjaunināt 2017. gadā.

3.3. Komisijas priekšlikums ietver tehniskas izmaiņas spēkā esošajā dokumentā, proti, Padomes Regulā (ES) Nr. 560/2014, ar ko izveido biorūpniecības kopuzņēmumu.

3.3.1. Biorūpniecības kopuzņēmums ir struktūra, kuras mērķis ir īstenot publiskā un privātā sektora partnerību, un tās locekļi ir Eiropas Savienība, ko pārstāv Komisija, un biorūpniecības konsorcijs. Kopuzņēmuma galamērķis ir līdz 2024. gada 31. decembrim īstenot kopīgo tehnoloģiju ierosmi biorūpniecības jomā.

3.3.2. Ņemot vērā konsorcija grūtības veikt savas finanšu iemaksas Padomes regulā paredzētajā kārtībā, tiek ierosināts līdztekus spēkā esošajai maksājumu kārtībai programmas līmenī, ieviest iespēju veikt finansiālo ieguldījumu projektu līmenī. Šāds risinājums efektīvi atrisinās situāciju un palīdzēs sasniegt Padomes regulas sākotnējos mērķus, nodrošinot iespēju biorūpniecības konsistorija locekļiem izpildīt savas sākotnējās saistības. Ierosinātais risinājums ir līdzīgs tam, kāds paredzēts kopuzņēmumam IMI 2 (kopuzņēmums "2. ierosme inovatīvu zāļu jomā"), proti, locekļi, kas nav Savienība, var veikt finansiālo ieguldījumu gan programmas līmenī (to parasti izmanto ieguldījumu fondi un labdarības organizācijas), gan projektu līmenī (to izmanto komercstruktūras). Uz ierosināto grozījumu neattiecas *REFIT* programma.

3.4. Biorūpniecības kopuzņēmuma mērķis ir īstenot publiskā un privātā sektora partnerību, kurā iesaistīta Eiropas Savienība, ko pārstāv Komisija, no vienas puses, un biorūpniecības konsorcijs, kas izveidots ar Padomes Regulu (ES) Nr. 560/2014, no otras puses. Ar šo partnerību saskaņā ar biorūpniecības kopuzņēmuma statūtiem paredzēts līdz 2024. gada 31. decembrim īstenot kopīgo tehnoloģiju ierosmi biorūpniecības jomā.

3.5. Padomes regulas 3. pantā konkrēti noteikts katra kopuzņēmuma dalībnieka ieguldījums administratīvo un darbības izmaksu, kuras ir noteiktas atsevišķi, segšanā, un tam jāpieskaita arī neprecizēta summa, kas ietver ieguldījumu natūrā netiešo darbību īstenošanai (INDI) un ieguldījumu natūrā papildu pasākumu īstenošanai (INPP). No statūtu interpretācijas izriet, ka biorūpniecības konsorcija ieguldījums jāiekļauj biorūpniecības kopuzņēmuma budžetā **programmas līmenī**. Vienības, kuras ir to locekļu sastāvā, kas nav Savienība, un kuras piedalās netiešo finansēšanas darbību īstenošanā, varētu sniegt tiešu finansiālu ieguldījumu minētajām darbībām **projektu līmenī**.

3.6. Daudziem konsorcija locekļiem šāda veida maksājumi radīja grūtības. Finansiālais ieguldījums programmas līmenī tiek uzskatīts par komerciāli neizdevīgu, jo nenodrošina garantētas priekšrocības (piemēram, projektu rezultātus un saistītās intelektuālā īpašuma tiesības), un arī tāpēc, ka, ieguldot finansējumu programmas līmenī, varētu rasties situācija, kad kāds konsorcija loceklis izdara ieguldījumu savu konkurentu labā. Tiek ierosināta alternatīva metode – **finansiāls ieguldījums projekta līmenī** –, kas nozīmē, ka tikai tie dalībnieki, kas iegulda finansējumu, gūst labumu no projekta. Šī procedūra nekaitē Savienības interesēm. Mērķis ir aizsargāt bioekonomikas vērtības ķēžu intereses un ietvert arī MVU, pētniecības un tehnoloģiju centrus un augstskolas.

3.7. Finansiālajam ieguldījumam, ko veic locekļi, kas nav Savienība, ir jāatbilst šādām prasībām:

- finansiālais ieguldījums programmas līmenī ir noteikts tikai biorūpniecības kopuzņēmumam,
- pašreizējais uzņēmuma modelis ir piemērots sadarbības paplašināšanai ar ieguldījumu fondiem un labdarības organizācijām,
- biorūpniecības kopuzņēmuma juridiskais satvars ir jāpielāgo, lai veicinātu sadarbību ar komercuzņēmumiem.

3.8. Saskaņā ar izskatāmo priekšlikumu biorūpniecības konsorcijs locekļi arī turpmāk varēs veikt savas finansiālās iemaksas **programmas līmenī**. Papildus viņiem būs arī iespēja veikt tiešu finansiālo ieguldījuma pārvedumu kādam citam **projekta** dalībniekam saskaņā ar noteikumiem, par kuriem savstarpēji vienojušās abas puses (konsorcijs nolīgums), atbilstīgi spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam (biorūpniecības konsorcijs locekļu pārvedumi konsorcijam) un (biorūpniecības konsorcijs locekļu finanšu pārvedumi projekta atbalsta saņēmējiem), kā arī saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un ierasto praksi grāmatvedības jomā. Biorūpniecības konsorcijs pienākums būs sniegt apkopojosu pārskatu par saņemtajiem finansiālajiem ieguldījumiem.

3.9. Attiecīgi tiks grozīts biorūpniecības kopuzņēmuma dotācijas nolīguma paraugs. Izskatāmais grozījuma priekšlikums neietekmē ne pamattiesību aizsardzību, ne budžetu. Budžeta samazinājums varētu negatīvi ietekmēt attiecīgās akadēmiskās aprindas un attiecīgos MVU, jo Savienības ieguldījums galvenokārt paredzēts pētniecības un inovācijas darbībām.

3.10. Grozījums ir saistošs un tieši piemērojams visās dalībvalstīs. Tāpēc skaidrojoši dokumenti nav vajadzīgi.

Briselē, 2017. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Savienības teritorijā ievestās naudas vai no tās izvestās naudas kontroli un par Regulas (EK) Nr. 1889/2005 atcelšanu”

(COM(2016) 825 final – 2016/0413 (COD))

(2017/C 246/04)

Ziņotājs: **Javier DOZ ORRIT**

Līdzziņotājs: **Mihai IVAȘCU**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 19.1.2017. Eiropas Savienības Padome, 19.1.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	6.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	27.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	154/4/4
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka cīņai pret terorismu, tā finansēšanu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kā arī pret citiem ekonomisko noziegumu veidiem, kas ar to saistīti, ir jābūt pastāvīgai ES politikas prioritātei.

1.2. EESK piekrīt pasākumiem Komisijas priekšlikumā, ar ko tiek atcelta iepriekšējā 2005. gada regula, lai tiesisko regulējumu pielāgotu pašreizējai situācijai un novērstu ar dažādiem tā īstenošanas pētījumiem konstatētos trūkumus.

1.3. EESK uzskata, ka iestāžu veikto kontroļu un kompetences jomas paplašināšana, lai veiktu pārbaudes un konfiscētu preces gadījumos, kad ir pamatotas aizdomas par noziedzīgu darbību, palīdzēs atklāt vairāk krāpšanas gadījumu un ļaus iegūt vairāk informācijas.

1.4. EESK uzskata, ka ir jāuzlabo gan kompetento iestāžu, gan dalībvalstu sadarbība, lai jaunās regulas piemērošana būtu maksimāli efektīva. EESK aicina visas dalībvalstis nodot Eiropola rīcībā savas terorisma apkarošanas datubāzēs. Arī Komisijai būtu jāveicina sadarbības pasākumi, kas visām dalībvalstīm ļautu iegūt nepieciešamos līdzekļus, lai efektīvi kontrolētu dažādos skaidras naudas veidus un tās pārvietošanas līdzekļus.

1.5. EESK ierosina Komisijai pēc plašām konsultācijām un pētījuma veikšanas izstrādāt plānu skaidras naudas lietošanas samazināšanai ES. Šajā saistībā ir jāapsver jautājums par to, vai obligātās deklarēšanas robežvērtība 10 000 EUR apmērā ir piemērota.

1.6. EESK uzskata, ka Komisijai, nosakot sankcijas par deklarēšanas pienākuma neievērošanu, būtu jārīkojas vēl plašāk. Ir svarīgi saskaņot sankcijas dalībvalstu starpā un par tām konsekvēnti paziņot Komisijai, lai neradītu izdevīguma efektu, ko krāpnieki varētu izmantot.

1.7. EESK atkārtoti uzsver atzinumā ECO/408⁽¹⁾ jau izteiktās bažas par virkni faktoru, kas varētu ievērojami ierobežot regulas efektivitāti. Galvenā problēma ir tā, ka nodokļu oāzes, kurās notiek vislielākā nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un kuru naudas plūsmas ar ES būtu īpaši jāpārtrauc, nav iekļautas to valstu un reģionu sarakstā, kurus Komisija savā 2016. gada 14. jūlija priekšlikumā regulai uzskata par tādiem, kas rada augstu risku.

1.8. Noziedzīgu naudas plūsmu izmeklēšana ir saistīta ar citiem pārkāpumiem, it īpaši ar pārkāpumiem nodokļu jomā. Tāpēc EESK ierosina nodrošināt, lai arī nodokļu iestādēm būtu piekļuve naudas plūsmas kontrolē iegūtajai informācijai.

1.9. EESK uzskata, ka līdz ar jaunās regulas pieņemšanu skaidrās naudas līdzekļu definīcijā papildus zeltam būtu jāiekļauj arī citas augstas likviditātes preces.

1.10. Lai arī EESK atzīst priekšapmaksas karšu sociālo vērtību Eiropas Savienībā, tā vēš uzmanību uz risku, ka noziedznieki un teroristi var turpināt šādus instrumentus izmantot slēptai savu darbību finansēšanai.

1.11. Tā kā palielinās savāktu un iestāžu starpā apmainīto datu apjoms, EESK iesaka stiprināt šādu datu aizsardzību un izskatīt iespēju piemērot stingrākas administratīvās un kriminālās sankcijas amatpersonām un indivīdiem, kas tos izmanto neatbilstoši vai nelikumīgi.

1.12. Problēmai ir starptautisks mērogs, tāpēc arī ES iestādēm ir pilnībā jāiesaistās šajā jomā aktīvo starptautisko organizāciju darbā.

1.13. EESK atzinīgi vērtē 500 euro banknošu izņemšanu no apgrozības, sākot ar 2018. gadu, ņemot vērā plaši dokumentēto faktu, ka tās tiek izmantotas apmaksai skaidrā naudā nelikumīgā tirdzniecībā, jo šīs banknotes atvieglo lielu naudas summu transportēšanu un uzglabāšanu, aizņemot maz vietas.

1.14. EESK atgādina Komisijai, ka Eiropas iedzīvotāju aizsardzībai arī turpmāk jābūt augstākā līmeņa prioritātei neatkarīgi no nepieciešamajām izmaksām un centieniem.

2. Konteksts un Komisijas priekšlikums

2.1. Saskaņā ar rīcības plānu⁽²⁾ par pastiprinātu cīņu pret terorisma finansēšanu Komisija ierosina jaunu regulu par ES teritorijā ieviestās vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli un pašlaik spēkā esošās 2005. gada regulas⁽³⁾ atcelšanu.

2.2. ES 2015. gada maijā pieņēma ceturto tiesību aktu kopumu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai, kurā ietverta arī Ceturtā direktīva par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un teroristu finansēšanai (Ceturtais nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīva), un regulu par līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju⁽⁴⁾, kuras pašlaik tiek transponētas. EESK savu viedokli par tiesību aktu kopumu puda atzinumā par tiesību aktu kopumu cīņai pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju⁽⁵⁾.

2.3. Komisija 2016. gada februārī publicēja rīcības plānu par pastiprinātu cīņu pret teroristu finansēšanu⁽⁶⁾, kas īstenots divos likumdošanas posmos. Pirmajā posmā (2016. gada jūlijs) Komisija ierosināja divas direktīvas – Piekto nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu, ar ko groza dažus aspektus Ceturtajā nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvā, direktīvu par nodokļu iestāžu piekļuvei informācijai par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu⁽⁷⁾, kā arī Komisijas deleģēto regulu⁽⁸⁾, ar ko papildina Ceturto un Piekto nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu, norādot augsta riska trešās valstis (nodokļu oāzes)⁽⁹⁾. EESK pieņēma atzinumus par Piekto nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu un regulu, kā arī atzinumu par Otro direktīvu⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ OV C 34, 2.2.2017., 121. lpp.

⁽²⁾ COM(2016) 50 final.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1889/2005 (OV L 309, 25.11.2005., 9. lpp.).

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (OV L 141, 5.6.2015., 73. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/847 (OV L 141, 5.6.2015., 1. lpp.).

⁽⁵⁾ OV C 271, 19.9.2013., 31. lpp.

⁽⁶⁾ COM(2016) 50 final.

⁽⁷⁾ COM(2016) 450 final, 2016/0208 (COD) un COM(2016) 452 final, 2016/0209 (CNS).

⁽⁸⁾ Deleģētā regula (ES) 2016/1675 (OV L 254, 20.9.2016., 1. lpp.).

⁽⁹⁾ OV C 34, 2.2.2017., 121. lpp.

⁽¹⁰⁾ OV C 34, 2.2.2017., 127. lpp.

2.4. Otrajā posmā (2016. gada decembris) Komisija papildus šajā atzinumā izskatāmajai regulai ierosināja priekšlikumu direktīvai par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu krimināltiesībās⁽¹¹⁾ un regulai par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpēju atzišanu⁽¹²⁾.

2.5. 2005. gada regula papildina Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu, ieviešot kontroli attiecībā uz naudas sūtījumiem par kopējo summu 10 000 EUR vai vairāk. Ar izskatāmo Komisijas priekšlikumu⁽¹³⁾ iecerēts novērst trūkumus spēkā esošajos tiesību aktos, ņemot vērā policijas, tiesu un muitas iestāžu veikto izmeklēšanu, pilnveidot un papildināt Ceturto⁽¹⁴⁾ un Piekto⁽¹⁵⁾ direktīvu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, kā arī pielāgot ES tiesību aktus starptautiskajiem standartiem un ieteikumiem, it īpaši Finanšu darbību darba grupas (FATF) 32. ieteikumam.

2.6. Izskatāmais priekšlikums pievēršas nepietiekamajam tvērumam attiecībā uz skaidras naudas apriti pāri robežām, grūtībām informācijas apmaiņā starp iestādēm, jautājumam par to, ka nav iespējams aizturēt summas, kas ir mazākas par robežvērtību (t.i., līdz 10 000 EUR), nepilnīgajai naudas definīcijai, atšķirīgajām dalībvalstu sankcijām par nedeklarēšanu un atšķirīgajam īstenošanas līmenim dalībvalstīs.

2.7. Izskatāmais priekšlikums jaunai regulai, ar ko aizstāj pašreizējos tiesību aktus, paplašina un precizē **naudas definīciju**, iedalot to četrās kategorijās: valūta, apgrozāmi uzrādītāja instrumenti (čeki, ceļojumu čeki, vekseli un maksājuma uzdevumi), preces, ko izmanto par augstas likviditātes vērtības uzkrājējiem (zelta monētas un stiepi), un priekšapmaksas kartes.

2.8. Ar priekšlikumu tiek ieviests pienākums deklarēt nepavadītu naudu, t. i., naudu, kas sūtīta **pa pastu, kravās vai kurjersūtījumos** un kuras apmērs ir vienāds vai lielāks par 10 000 EUR. Dažas dalībvalstis veic arī naudas kontroli ES teritorijā.

2.9. Ar priekšlikumu kompetentās iestādes tiek pilnvarotas kontrolēt naudas sūtījumus apmērā līdz 10 000 EUR, kā arī ziņot un veikt izmeklēšanu, ja pastāv pamatotas norādes par noziedzīgu darbību.

2.10. Tas ļauj **naudu aizturēt**, ja **nav deklarēti** naudas sūtījumi 10 000 EUR vai lielākā apmērā, kā arī tad, ja jebkādas vērtības sūtījumos ir vērojamas **noziedzīgas rīcības pazīmes**.

2.11. Priekšlikums uzlabo **informācijas apmaiņu**, pieprasot aktīvu saziņu ar finanšu izlūkošanas vienībām. Kompetentajām iestādēm līdz šim bija tikai jānodrošina informācijas pieejamība. Ja pastāv noziedzīgas rīcības pazīmes, informācijai par neatbilstīgām darbībām jābūt pieejamai arī citu dalībvalstu kompetentajām iestādēm un Komisijai. Šo informāciju ir atļauts paziņot arī trešām valstīm, ja tiek izpildītas noteiktas prasības.

2.12. Priekšlikums paredz visās dalībvalstīs ieviest sankcijas par deklarēšanas pienākuma neievērošanu, papildinot ar likumu noteiktās sankcijas par noziedzīgu darbību. Katrā dalībvalstī noteiktās sankcijas ir jāpaziņo Komisijai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pastāvīgos centienus globālajā cīņā pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un terorismu. EESK arī atbalsta ar priekšlikumu ierosinātās izmaiņas, kuru mērķis ir uzlabot spēkā esošos tiesību aktus.

3.2. Komisijai un pārējām ES iestādēm ir daudz jāstrādā, lai Eiropas sabiedrībai pienācīgi darītu zināmu savu gatavību cīnīties pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un terorisma finansēšanu, izmantojot visus juridiskos instrumentus, kā arī policijas, izlūkošanas un tiesībsardzības pasākumus. Informēšana par to, ka iestādes savos centienos šajā jomā sadarbojas ar visām dalībvalstīm, stiprinās to uzticamību un leģitimitāti. Jau tagad tiek izmantota virkne rādītāju attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un terorisma finansēšanu, lai arī ne visus šos rādītājus iespējams publiskot.

⁽¹¹⁾ COM(2016) 826 – 2016/0414 (COD).

⁽¹²⁾ COM(2016) 819 – 2016/0412 (COD).

⁽¹³⁾ COM(2016) 825 final – 2016/0413 (COD).

⁽¹⁴⁾ Direktīva (ES) 2015/849 (OV L 141, 5.6.2015., 73. lpp.).

⁽¹⁵⁾ Priekšlikums Piektajai nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvai.

3.3. Komiteja aicina ES un dalībvalstis sekmēt turpmāku sadarbību starptautiskā līmenī, lai apkarotu terorismu, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un ar šīm darbībām saistītos smagos noziegumus. Visām ES iestādēm būtu jācenšas nodrošināt, lai Komisijas ierosinātie pasākumi tiktu pieņemti arī starptautiskā līmenī. Tas ir viens no veidiem, kā sekmēt to efektivitāti.

3.4. Jaunās regulas priekšlikuma mērķis ir apkarot nelikumīgas naudas plūsmas starp ES un trešām valstīm. Lai tas izdotos, Eiropas Komisijai jāsadarbjas ar dalībvalstīm, cenšoties nodrošināt, ka to kompetentajām iestādēm ir pieejami šim nolūkam visefektīvākie tehniskie un cilvēkresursi, kā arī jebkādi citi nepieciešamie resursi (piemēram, apmācīti suņi).

3.5. Terorisma finansēšanas shēmas var būt ļoti daudzveidīgas, sākot no likumīgu uzņēmumu vai leģitīmu bezpeļņas organizāciju ļaunprātīgas izmantošanas līdz noziedzīgām darbībām un starptautiskās tirdzniecības sistēmas ļaunprātīgai izmantošanai. Teroristu organizācijas pastāvīgi pilnveido savas finansēšanas metodes, lai izvairītos no spēkā esošajiem tiesību aktu noteikumiem, tāpēc ir skaidrs, ka tiesiskais regulējums ir nemitīgi jāatjaunina. Noziedznieki un teroristi parasti izmanto atšķirības dalībvalstu tiesību aktos, finanšu darījumiem izvēloties valstis, kurās tiesību akti ir visvājākie.

3.6. Īstenojot Eiropas Drošības programmu⁽¹⁶⁾ un reaģējot uz teroristu uzbrukumiem Eiropā un citos reģionos, kā arī atbildot uz sabiedrības interesi par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un nodokļu apiešanas darbībām nodokļu oāzēs, Komisija pēdējo divu gadu laikā ir pieņēmusi lielu skaitu likumdošanas iniciatīvu.

3.7. Saskaņā ar FATF ziņojumu⁽¹⁷⁾ skaidra nauda tiek plaši izmantota noziedzīgajā ekonomikā un joprojām ir visvarīgākais terorisma finansēšanas resurss. Šādā veidā legalizētās naudas apjomu aprēķināt ir sarežģīti, taču FATF ziņojumā tas ir lēsts "no simtiem miljardu līdz triljonam ASV dolāru gadā".

3.8. Spēkā esošā regulējuma efektivitātes analīze liecina, ka Eiropas Savienībā ievesto un no tās izvesto naudas sūtījumu skaits joprojām ir augsts. Taču naudas kontroļu skaits ir ierobežots (100 000 gadā visā Eiropas Savienībā kopā), dažādās valstīs atšķiras un arī izmeklēto aizdomīgo gadījumu skaits ievērojami atšķiras. Nesenākajā apspriešanā par šo tēmu piedalījās tikai deviņas valstis, un dati par gadījumu skaitu un to analīzi bija neviendabīgi un ierobežoti.

3.9. Nepilnības pašreizējā regulējumā ļauj naudai bez pietiekamas kontroles būt aprītē pa pastu, kurjersūtījumos vai kravās. Vairākos gadījumos kompetentajām iestādēm nebija vajadzīgo instrumentu, lai veiktu pietiekamu kontroli.

3.10. Kontroles tvēruma paplašināšana un kompetento iestāžu pilnvarošana veikt pārbaudes un konfiscēt preces, ja pastāv aizdomas par noziedzīgu darbību, arī ja apmērs nesasniedz 10 000 EUR robežvērtību, ļaus atklāt vairāk krāpšanas gadījumu un iegūt vairāk informācijas. Iegūtā informācija šobrīd netiek pienācīgi izmantota. Dažās dalībvalstīs informācijas pieejamība ir nodrošināta pasīvā veidā, un nav ieviesti nekādi pasākumi, kas garantētu tās pareizu apstrādi. Ir noteikti jāuzlabo saziņa starp kompetentajām iestādēm – starp muitas iestādēm, kas lielākoties atbild par kontroļu veikšanu, un finanšu izlūkošanas vienībām, kas atbild par informācijas saņemšanu un analīzi; starp finanšu izlūkošanas vienībām un nodokļu un tiesu iestādēm; starp kompetentajām iestādēm dalībvalstīs un trešās valstīs, jo īpaši valstīs, kas ir atbildīgas par lielām nelikumīgas naudas plūsmām uz ES un no tās, kā, piemēram, nodokļu oāžu gadījumā.

3.11. Sankcijas, kas saskaņā ar pašreizējo regulu tiek piemērotas par naudas nedeklarēšanu, nav saskaņotas, un veiktās analīzes liecinātu, ka tām nav plānotā atturošā efekta. Jaunā regula liek dalībvalstīm ieviest sankcijas par deklarēšanas pienākuma neievērošanu neatkarīgi no tā, vai pastāv aizdomas par noziedzīgu darbību, un no tā, vai nauda ir saistīta ar citu noziegumu vai pārkāpumu iespējamu izmeklēšanu. Par šādām sankcijām ir jāziņo Komisijai. EESK ierosina, ka būtu jāievieš visām dalībvalstīm vienota pazīpošanas procedūra. Taču katra dalībvalsts pati var brīvi noteikt savas sankcijas. Sankcijām, kas noteiktas saskaņā ar 13. pantu, ir jābūt saskaņotām, lai neradītu noziedzniekiem izdevību savā darbībā izmantot konkrētas valstis.

⁽¹⁶⁾ COM(2015) 185 final.

⁽¹⁷⁾ FATF ziņojums *Money Laundering: Through the Physical Transportation of Cash* ("Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, izmantojot skaidras naudas fizisku pārvadāšanu", 2015).

3.12. Īstenojot regulu un iepriekš minētos pasākumus nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai, ievērojami palielināsies to savāktu un saglabāto personas datu apjoms, kas būs pieejami nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanas jomā kompetentajām iestādēm un struktūrvienībām. Lai tiktu ievērotas iedzīvotāju pamattiesības, it īpaši saistībā ar personas datu aizsardzību, ir svarīgi izvērtēt vajadzību pēc jauniem aizsardzības mehānismiem, nepieciešamības gadījumā tos ieviest un veicināt smagākus kriminālsodus amatpersonām un citiem indivīdiem, kuri šo informāciju izmanto nelikumīgi.

3.13. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma finansēšanai, tostarp nelegālai naudas sūtīšanai, izmantotie kanālu veidi un procedūras ir pamatoti likuši Komisijai pieņemt leģislatīvus pasākumus, kas aptver abus minētos noziegumu veidus. Abi šie noziegumu veidi ir saistīti ar citiem līdzīga vai vēl plašāka mēroga noziegumiem. Lai nodrošinātu efektīvu regulas un citu saistītu leģislatīvo pasākumu īstenošanu, būtiski svarīga ir cieša koordinācija starp visām iestādēm, attiecīgajām valsts struktūrām un dalībvalstīm, izmantojot piemērotus mehānismus. Jānorāda, ka sadarbība starp dažādām dalībvalstu iestādēm un struktūrām – policijas, izlūkdienestu, tiesu, muitas un nodokļu iestādēm – vēl ne tuvu nav optimāla. EESK jo īpaši pauž bažas par to, ka trūkst sadarbības starp valstu policijas spēkiem un Eiropolu, par ko liecina fakts, ka lielākā daļa dalībvalstu nav nodrošinājušas Eiropas tiesībaizsardzības aģentūrai piekļuvi savām terorisma apkarošanas datubāzēm. Tāpēc EESK aicina ES iestādes un dalībvalstis izbeigt šādu situāciju.

3.14. Vēl viens būtisks šķērslis regulas un citu attiecīgo leģislatīvo noteikumu efektīvai piemērošanai, lai novērstu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, ir tas, ka trūkst īstas politiskās gribas likvidēt nodokļu oāzes. Pārliecinošākais pierādījums tam ir Regulas (ES) 2016/1675, ar ko papildina Ceturto un Piekto nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu, pielikumā iekļautais saraksts ar "augsta riska trešām valstīm, kurās ir stratēģiskas nepilnības". Sarakstā neparādās neviena no nodokļu oāzēm, kurās notiek lielākā daļa nelikumīgu darījumu un it īpaši regulas priekšlikumā aplūkotās naudas plūsmas. EESK ir spiesta atkārtot atzinumā ECO/408 pausto aicinājumu, proti – Komisijai būtu jāierosina jauns nodokļu oāžu saraksts, integrējot to tādu trešo valstu un teritoriju vienotā sarakstā, kuras nesadarbojas kriminālvajāšanā par finanšu noziegumiem un terorisma finansēšanu.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Terorisma finansēšanai ir skaidri izteikts globāls raksturs, kas nozīmē, ka teroristu operācijas vienā valstī bieži tiek finansētas ar noziedzīgām darbībām citā valstī. Ir vajadzīga naudas kontrole un pamatīgas izmaiņas tiesību aktos, lai bloķētu naudas apriti, izsekotu un ierobežotu finanšu darbības, kā arī atvieglotu svarīgas informācijas iegūvi par teroristiem un viņu finansētājiem. Pilnībā apzinoties terorisma finansēšanas ārējo dimensiju, EESK iesaka visām ES iestādēm pilnā mērā iesaistīties visās attiecīgajās starptautiskajās organizācijās, kurās tās ir pārstāvētas, lai līdzīgus pasākumus varētu īstenot visā pasaulē.

4.2. Skaidras naudas sūtījumi joprojām ir galvenais kanāls, ar kura palīdzību darbojas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizētāji un citi finanšu noziedznieki⁽¹⁸⁾. EESK iesaka Komisijai pēc visaptveroša pētījuma veikšanas, apspriešanās ar visām ieinteresētajām pusēm un ciešu darba attiecību izveidošanas ar dalībvalstīm, Eiropas Centrālo banku un valstu centrālajām bankām sagatavot plānu, kā mazināt skaidras naudas izmantošanu ES. 500 EUR nomināla banknošu likvidēšana ir solis pareizajā virzienā. Pētījuma ietvaros ir jāizvērtē, vai obligātās deklarēšanas robežvērtība 10 000 EUR apjomā ir piemērota.

4.3. EESK aicina Eiropas Komisiju pielikt lielākas pūles, lai Varšavas konvencijas⁽¹⁹⁾ rezultāti tiktu konsekventi ratificēti visā ES. Līdz šim Konvenciju ir parakstījušas 26 dalībvalstis, taču tikai septiņpadsmit to ir ratificējušas.

4.4. EESK atzīst, ka ierosinātā regula varētu ievērojami uzlabot instrumentus cīņai pret terorisma finansēšanu, vienlaikus minimāli ietekmējot Eiropas mazos un vidējos uzņēmumus.

⁽¹⁸⁾ "Why is cash still king?" – A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering ("Kāpēc skaidra nauda joprojām valda?" Stratēģisks ziņojums par skaidras naudas izmantošanu noziedzīgajos grupējumos nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas veicināšanai).

⁽¹⁹⁾ Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju, 2005.

4.5. EESK uzskata, ka nolūkā veicināt pārredzamus finanšu darījumus un zemākas izmaksas ir svarīgi izstrādāt politiku sadarbībai finanšu jautājumos ar kaimiņvalstīm un valstīm, kuras rada īpaši spēcīgas migrācijas plūsmas uz ES. Šķēršļi un augstās izmaksas, ko rada naudas pārvedumi uz minētajām valstīm un no tām, sekmē naudas sūtījumu izmantošanu un nepārredzamus darījumus, un attiecīgi šādu metožu izmantošanu noziedzīgiem mērķiem.

4.6. Nesenie uzbrukumi ES teritorijā liecina, ka teroristi ir izmantojuši priekšapmaksas kartes, lai norēķinātos ar viesnīcām (piemēram, 2015. gada 13. novembra uzbrukumos Parīzē). Lai arī šādu instrumentu sociālā vērtība ir acīmredzama, jo tie ļauj neaizsargātām vai atstumtām personām veikt maksājumus tiešsaistē un bezsaistē, EESK vērs uzmanību uz risku, ka noziedznieki vai teroristi šādus instrumentus var izmantot arī turpmāk.

4.7. Naudas nelikumīga pārvadāšana ir saistīta ar citiem pārkāpumu veidiem: nodokļu pārkāpumiem, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un terorisma finansēšanu. Komisijas sagatavotais regulas priekšlikums nenodrošina iespēju regulāri apmainīties ar datiem par skaidras naudas deklarēšanu nodokļu nolūkos. EESK uzskata, ka kriminālvajāšana par šādiem pārkāpumiem būtu jāveic visaptveroši. EESK it īpaši uzskata, ka būtu jānodrošina iepriekš minētā datu apmaiņa, ņemot vērā acīmredzamo saikni starp izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kas daudzos gadījumos ir saistīta ar naudas pārsūtīšanu.

4.8. Lai gan ar ierosinātās regulas 2. panta 2. punktu un 14. pantu Komisijai ir piešķirtas pilnvaras pieņemt deleģētos aktus, ar ko grozīt pielikumu, it īpaši sadaļu, kurā konkretizēts, kādas preces, ko izmanto par augstas likviditātes vērtības uzkrājējiem, tiek uzskatītas par naudas veidiem, EESK uzskata, ka nav pamata jau no paša sākuma šo kategoriju ierobežot tikai ar zeltu. Pirmajā Parlamenta un Padomes apstiprinātajā sarakstā varētu iekļaut citas īpaši vērtīgas preces, piemēram, dārgmetālus vai dārgakmeņus (neapstrādātus vai apstrādātus).

4.9. EESK atkārtoti uzsver, ka iedzīvotāju drošības garantēšanai arī turpmāk ir jābūt vienai no galvenajām ES un dalībvalstu prioritātēm neatkarīgi no nepieciešamo centienu apjoma.

Briselē, 2017. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas ceļošanas un atļauju sistēmu (ETIAS) un groza Regulu (ES) Nr. 515/2014, Regulu (ES) 2016/399, Regulu (ES) 2016/794 un Regulu (ES) 2016/1624”

(COM(2016) 731 final – 2016/0357 (COD))

(2017/C 246/05)

Ziņotājs: **Jan SIMONS (NL-I)**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017. Eiropas Parlaments, 19.1.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	27.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	184/0/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka iecere izveidot Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu (ETIAS), lai apzinātu risku, kas saistīts ar tādu apmeklētāju ceļojumiem uz Šengenas zonu, kuriem nav vajadzīga vīza, pašlaik ir neizbēgams solis un atbilst draudiem, ko izraisījuši gan ārēji, gan iekšēji apstākļi.

1.2. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka ETIAS iekļaujas vispārējā ES migrācijas un drošības stratēģijā, ko 2011. gadā Komisija definēja savā Viedrobežu programmā, un ka minētās sistēmas apkopotā informācija ļaus iepriekš pārbaudīt iespējamās drošības vai neatbilstīgas migrācijas draudus, lai tādējādi ES pilsoņus aizsargātu pret personām, kuras iebruc ar ļauniem nolūkiem.

1.3. Komiteja stingri uzsver, ka saistībā ar ETIAS ir jāievēro visas pretendentu pamattiesības un nedrīkst pieļaut nekādu diskrimināciju. Visiem sistēmas apkopotajiem datiem, sevišķi tiem, kas satur sensitīvu informāciju par veselību, izglītību, sodāmību utt., jābūt aizsargātiem, un tiem jābūt pieejamiem tikai un vienīgi iestādēm, kuras izmeklē noziedzīgas darbības, terorismu, nelikumīgu imigrāciju un citus draudus. ETIAS sistēmai ir jārespektē arī pretendentu tiesības pārsūdzēt ceļošanas atļaujas atteikumu vai tās anulēšanu.

1.4. Komiteja apzinās, ka ir jāatrisina daudzi ar ETIAS saistīti tehniski jautājumi, īpaši tās savietojamība un savienojamība ar citām datu vākšanas sistēmām, un tās pārvaldība. ETIAS pamatā jābūt pareizam līdzsvaram starp risku un drošību, turklāt nedrīkst palielināt administratīvo slogu un šķēršļus tiem apmeklētājiem, kuri darījumu, mācību vai ārstēšanās nolūkā uz ES dodas bieži.

1.5. Komisijai un Padomei būtu jāpievērš uzmanība arī ETIAS izveides politiskajiem aspektiem. Attiecīgās valstis ir jāinformē par to, kāpēc, neraugoties uz bezvīzu režīmu, ir jāsaņem ceļošanas atļauja, un par priekšrocībām, ko ceļošanas atļauju ieguvušie ceļotājiem dod raita un ātra robežas šķērsošana. Komisijai būtu arī jāparūpējas, lai jebkuri iespējamie atbildes pasākumi, ko attiecīgās valstis varētu veikt saistībā ar ES pilsoņiem, būtu samērīgi ar ES pasākumiem.

1.6. Saistībā ar ETIAS būtu jāpadomā par cilvēkiem, kuri nespēj iesniegt pieteikumu tiešsaistē, un jāierīko "pieteikšanās kabīnes" gan galvenajās izbraukšanas lidostās un ostās, gan arī lielākajos sauszemes robežšķērsošanas punktos. Visiem pretendentiem būtu jānodrošina tiesības izmantot starpnieku pakalpojumus, ko sniedz, piemēram, ceļojumu aģentūras vai transporta uzņēmumi. Tomēr izdevumi, ko šie starpnieki pieprasa par saviem pakalpojumiem būtu jāuzrauga un jāizvērtē ES delegācijām trešās valstīs.

1.7. Ņemot vērā ar migrāciju, drošību vai veselību saistīto apdraudējumu, būs nepieciešams arī precīzi definēt kritērijus tām priekšlikumā minētajām trešo valstu valstspiederīgo kategorijām, kuras tiks atbrīvotas no pienākuma saņemt ceļošanas atļauju.

1.8. Komiteja aicina rast risinājumu tām dalībvalstīm, kuras vēl nav piemērojušas visus Šengenas *acquis* (Bulgārijai, Horvātijai, Kiprai un Rumānijai) un kurām tāpēc nav pieejama SIS, VIS un IIS (ieceļošanas/izceļošanas sistēma).

2. Priekšvēsture

2.1. Eiropas Savienības pilsoņi sagaida, ka iestādes gādās par viņu drošību atvērtā Eiropā. Viņi paļaujas uz to, ka Šengenas zonas ārējās robežas tiks efektīvi pārvaldītas, lai nepieļautu neatbilstīgu migrāciju, Šengenas zonā garantētu lielāku iekšējo drošību un pārvietošanās brīvību un mobilitātes laikmetā padarītu vieglāku ES ārējo robežu šķērsošanu.

2.2. Mūsdienās apmēram 1,4 miljardi cilvēku no aptuveni 60 pasaules valstīm⁽¹⁾ var bez vīzas ceļot uz Eiropas Savienību un izmantot savstarpības principa priekšrocības, kas dod labumu arī ES pilsoņiem, atvieglojot bezvīzu ceļojumus uz ārzemēm. To trešo valstu valstspiederīgo skaits, uz kuriem attiecas bezvīzu režīms ceļošanai uz Šengenas zonas valstīm, turpinās pieaugt, un sagaidāms, ka līdz 2020. gadam Šengenas robežu šķērsojošo personu skaits palielināsies par vairāk nekā 30 %, proti, no 30 miljoniem 2014. gadā līdz 39 vai 40 miljoniem 2020. gadā⁽²⁾.

2.3. Šie dati parāda, ka ir jāievieš atļauju sistēma, kas būtu līdzīga tām, kādas jau ieviestas dažās valstīs (ASV⁽³⁾ kopš 2009. gada, Austrālijā⁽⁴⁾ kopš 1996. gada, Kanādā⁽⁵⁾ kopš 2016. gada), proti, kura ļautu novērtēt un pārvaldīt potenciāli neatbilstīgu migrāciju un drošības riskus, ko rada trešo valstu valstspiederīgie, kuri apmeklē ES, taču tai jābūt arī tādai sistēmai, kas salīdzinājumā ar parasto vīzu režīmu būtu mazāk strikta un apmeklētājiem draudzīgāka atbilstīgi ES vīzu režīma liberalizācijas politikas mērķiem.

2.4. Salīdzinājumā ar tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kam ir vajadzīga vīza, par tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, uz kuriem attiecas bezvīzu režīms, pirms viņu ierašanās pie Šengenas zonas robežām kompetento robežas un tiesībaizsardzības iestāžu rīcībā ir maz informācijas par risku, ko šādas personas var radīt. Šā trūkstošā datu slāņa pievienošana un riska novērtējuma piemērošana ceļotājiem, uz kuriem attiecas bezvīzu režīms, dotu būtisku pievienoto vērtību jau ieviestajiem Šengenas zonas drošības uzturēšanas un nostiprināšanas pasākumiem un ļautu bezvīzu režīma ceļotājiem izmantot savu bezvīzu režīma statusu.

2.5. Savā 2011. gada Viedrobiežu programmā Komisija norādīja, ka pie ES ārējām robežām vajadzīga modernāka un efektīvāka ceļotāju plūsmu pārvaldība, kas ietvertu jaunu tehnoloģiju izmantošanu, lai atvieglotu dzīvi ārvalstniekiem, kuri bieži ceļo uz ES, un labāk uzraudzītu trešo valstu valstspiederīgos, kas šķērso robežas.

⁽¹⁾ Albānija, Amerikas Savienotās Valstis, Andora, Antigva un Barbuda, Apvienotie Arābu Emirāti, Argentīna, Austrālija, Austrumtimora, Bahamu Salas, Barbadosa, Bosnija un Hercegovina, Brazīlija, Bruneja, Čīle, Dienvidkoreja, Dominika, Grenāda, Gvatemala, Hondurasa, Honkonga, Izraēla, Japāna, Jaunzēlande, Kanāda, Kiribati, Kolumbija, Kostarika, Makao, Maķedonija, Malaizija, Māršala Salas, Maurīcija, Meksika, Melnkalne, Mikronēzija, Moldova, Monako, Nikaragva, Palau, Panama, Paragvaja, Peru, Salvadora, Samoa, Sanmarīno, Seišelas, Sentkitsa un Nevisa, Sentlūsija, Sentvinsenta un Grenadīnas, Serbija, Singapūra, Taivāna, Tonga, Trinidāde un Tobāgo, Tuvalu, Urugvaja, Vanuatu, Vatikāns, Venecuēla, Zālamana Salas, Apvienotās Karalistes britu pilsoņi, kas Eiropas Savienības tiesību izpratnē nav Apvienotās Karalistes pilsoņi.

⁽²⁾ Patlaban norit darbs pie vienošanās vai notiek sarunas par bezvīzu režīmu ar Ukrainu, Gruziju, Kosovu un Turciju.

⁽³⁾ 30 miljoni pieteikumu gadā.

⁽⁴⁾ 1 miljons pieteikumu gadā.

⁽⁵⁾ 3 miljoni pieteikumu gadā.

2.6. Turpmākajos gados parādījās jauni draudi un problēmas, kuru dēļ sākotnējo Viedrobežu programmu nācās pārskatīt, un pēc tehniskās izpētes un apspriežu procesa 2016. gadā tika publicēts jauns tiesību akta priekšlikums regulai, ar ko izveido ieeļošanas/izceļošanas sistēmu. EESK savu atzinumu par IIS pieņēma 2016. gada septembrī⁽⁶⁾. Nesen ierosinātais grozījums Œengenas Robežu kodeksā⁽⁷⁾, kurā pie ārējām robežām paredzēta stingrāka salīdzināšana ar attiecīgajām datubāzēm (SIS, Interpola Zagto un pazaudēto ceļošanas dokumentu datubāzi un citām Eiropas datubāzēm), veikts tādēļ, lai ieviestu obligātu pārbaudi attiecībā uz visiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kā arī ES pilsoņiem, viņiem gan ieļraucot Eiropas Savienībā, gan izbraucot no tās.

2.7. Pabeidzot Œo pārskatīšanas procesu, Komisija publicēja priekšlikumu izveidot Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu (ETIAS), lai pastiprinātu bezvīzu ceļotāju drošības pārbaudes⁽⁸⁾. Tā būs automatizēta IT sistēma, kas izveidota, lai identificētu visus riskus, kuri saistīti ar bezvīzu režīma ceļotājiem, kuri ieeļo Œengenas zonā; līdz ar sākumu 2021. gadā paredzami 40 miljoni pieteikumu⁽⁹⁾.

2.8. Ar Œīs sistēmas palīdzību iegūtā informācija ļaus iepriekš pārbaudīt iespējamo drošības vai neatbilstīgas migrācijas risku, ievērojot visas pamattiesības un datu aizsardzības prasības.

2.9. ETIAS atļauja nav vīza. Bezvīzu režīma valstu valstspiederīgie joprojām varēs ceļot bez vīzas, taču kā obligāts priekšnoteikums ieeļošanai Œengenas zonā ar gaisa, jūras vai iekšzemes transporta līdzekļiem viņiem par noteiktu maksu (ierosinātā summa ir 5 EUR) pirms ceļojuma būs jāsaņem ceļošanas atļauja. Lai izlemtu – apmierināt vai noraidīt lūgumu ceļot uz ES –, sistēma veiks automātiskas pārbaudes (95 % no tām paredzams pozitīvs rezultāts) vai, ja vajadzīgs, papildu manuālas iepriekšējas pārbaudes un pēc tam vai nu izsniegs, vai atteiks ceļošanas atļauju. Œīs procedūras rezultāts tiks paziņots pretendētam ļoti drīz (dažu minūšu vai ne vēlāk kā 72 stundu laikā, ja būs nepieciešamas papildu pārbaudes). Galīgo lēmumu – atļaut vai liegt ieeļošanu – vienmēr pieņems valsts robezsardze, kas veic robežkontroli saskaņā ar Œengenas Robežu kodeksu.

2.10. Tomēr iepriekšēja pārbaude attiecībā uz trešo valstu ceļotājiem, kuriem nav vajadzīga vīza, atvieglos robežpārbaudes un nodrošinās koordinētu un saskaņotu riska izvērtējumu saistībā ar trešo valstu valstspiederīgajiem, kā arī ievērojami samazinās ieeļošanas atteikumu skaitu robežšķērsosanas vietās. Lai gan ceļošanas atļauja ir derīga piecus gadus – vai līdz ceļošanas dokumenta derīguma termiņa beigām –, to var atsaukt vai atcelt, ja ceļošanas atļaujas izsniegšanas nosacījumi vairs nav spēkā.

2.11. Ierosinātā regula ietver vispārēju principu, ka ETIAS balstās uz pārbaudāmo informācijas sistēmu sadarbību un uz to, ka atkārtoti izmanto Œīm informācijas sistēmām izstrādātas sastāvdaļas, it sevišķi ES ieeļošanas/izceļošanas sistēmu (IIS). Œāda pieeja ļaus arī ievērojami samazināt izmaksas, kas saistītas ar ETIAS izveidi un darbību. ETIAS un IIS koplietos trešo valstu valstspiederīgo personas datu kopīgu repositoriiju ar papildu datiem no ETIAS pieteikuma (piemēram, dzīvesvietas informāciju, atbildēm uz pamatjautājumiem, IP adresi utt.) un IIS ieeļošanas un izceļošanas ierakstiem, kas tiek glabāti atsevišķi, taču ir saistīti ar Œo koplietoto un vienoto identifikācijas datni. Œāda pieeja pilnā mērā atbilst sadarbības stratēģijai un ietver visas attiecīgās datu aizsardzības garantijas.

2.12. Ar Eiropola līdzdalību tiks izstrādāti ETIAS pārbaudes noteikumi un ETIAS kontrolsaraksts, kas ietvers datus saistībā ar personām, kuras tur aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai piedalīšanos tajā, vai personām, par kurām ir faktiskas norādes vai pamatots iemesls uzskatīt, ka Œīs personas varētu izdarīt smagu noziedzīgu nodarījumu vai radīt cita veida risku drošībai vai veselībai.

⁽⁶⁾ Atzinums par tematu "Ieeļošanas/izceļošanas sistēma", ziņotājs: Cristian Pîrvulescu (OV C 487, 28.12.2016., 66. lpp.).

⁽⁷⁾ COM(2015) 670.

⁽⁸⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido ES ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu (ETIAS) un groza Regulu (ES) Nr. 515/2014, Regulu (ES) 2016/399, Regulu (ES) 2016/794 un Regulu (ES) 2016/1624 (COM(2016) 731 final, 2016. gada 16. novembris).

⁽⁹⁾ Saskaņā ar Eiropas Komisijas aplēsēm vienā dienā paredzamais skaits ir aptuveni 107 000, no kuriem 5 % ir jāapstrādā manuāli. 3–5 % no Œīm gadījumiem varētu atrisināt centrālās vienības līmenī, savukārt pārējie nonāktu valstu vienībās.

2.13. Eiropas Aģentūra lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*) izstrādās *ETIAS* informācijas sistēmu un atbildēs par tās tehnisko pārvaldību. *ETIAS* izstrādes izmaksas tiek lēstas 212,1 miljona EUR apmērā, un vidējās gada darbības izmaksas – 85 miljonu EUR apmērā. Paredzams, ka *ETIAS* sistēma sāks darboties 2020. gada sākumā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK uzskata, ka iecere izveidot *ETIAS* ir pašlaik neizbēgams solis, kas atbilst draudiem, kurus izraisījuši gan ārēji, gan iekšēji apstākļi. Šo soli, iespējams, negatīvi vērtēs ceļotāji no trešām valstīm, kurām ir bezvīzu režīms, taču tas iederas vispārējā ES migrācijas un drošības stratēģijā, ko Komisija definējusi savā 2011. gada Viedrobežu programmā.

3.2. Komiteja pieņem zināšanai, ka *ETIAS* priekšlikuma mērķis ir novērst konkrētu trūkumu ES ārējo robežu pārvaldībā, proti, ka bezvīzu režīma valstu pilsoņiem atļauj šķērsot ES robežas, lai gan pirms viņu ierašanās pie Šengenas robežas trūkst pienācīgas informācijas par to, kādus riskus var radīt šie trešo valstu valstspiederīgie.

3.3. *ETIAS* priekšlikumā galvenā uzmanība ir vērsta uz sistēmas tehniskajiem aspektiem, tās pārvaldību, nepieciešamo informācijas tehnoloģiju un sadarbību, kā arī savienojamību ar citām datu vākšanas un analīzes sistēmām⁽¹⁰⁾. Komiteja apzinās šo jautājumu ārkārtējo sarežģītību un nepieciešamību risināt daudzus tehniskus jautājumus, lai sistēma pēc tās darbības uzsākšanas, kas plānota 2021. gadā, būtu pilnībā spējīga funkcionēt. Ar *ETIAS* būtu jāpanāk pareizais līdzsvars starp risku un drošību, turklāt nedrīkst palielināt administratīvo slogu un šķēršļus visiem tiem, kas jo īpaši darījumu, darba, pētījumu vai mācību nolūkā bieži dodas uz ES.

3.4. Komiteja ir pārliecināta, ka Komisijai un Padomei vajadzētu pievērst uzmanību arī *ETIAS* izveides politiskajiem aspektiem un paskaidrot attiecīgajām valstīm tās radīšanas iemeslus, tostarp labumu, ko dos netraucēta un ātra robežas šķērsošana ceļotājiem ar ceļošanas atļauju un atbilstīgs drošības līmenis, turklāt informācijas prasības, kuras attiecas uz šādu atļauju, ir vieglākas un mazāk apgrūtināšas nekā standarta vīzu procedūra. Komisijai būtu arī jāparūpējas, lai gadījumā, ja attiecīgās valstis ievieš kādus atbildes pasākumus attiecībā pret ES pilsoņiem, tie būtu samērīgi ar ES pasākumiem.

3.5. Komiteja iesaka attiecīgās valstis laikus informēt par ierosināto sistēmu un īstenot nepieciešamās informatīvās kampaņas, lai ceļotāji tiktu pietiekami informēti un lai sistēma tiktu ieviesta soli pa solim, sākumā kā fakultatīva un tikai pēc tam obligāta, kad tā ir pienācīgi ieviesta un kļuvusi tehniski dzīvotspējīga.

3.6. Komiteja aicina Komisiju pieņemt lēmumu par iespējamiem sadarbības veidiem ar ES drošības dienestiem un izmantot to ekspertzināšanas, lai noteiktu riska profilus un izveidotu *ETIAS* kontrolsarakstu.

3.7. Savā atzinumā par pasākumiem saistībā ar viedrobezām komiteja norādīja, ka ir ļoti svarīgi stingri ievērot pamattiesības, nepieļaut diskrimināciju un ar procesuālajiem un institucionālajiem līdzekļiem nodrošināt visu savākot un sistēmā glabāto datu aizsardzību un atbilstīgu izmantošanu⁽¹¹⁾. Tas īpaši attiecas uz sensitīviem personas datiem par izglītību, veselību, sodāmību utt. Šajā saistībā komiteja atkārtoti aicina un prasa gādāt, lai dati, kas saistīti ar ceļošanas atļaujām, būtu pieejami tikai un vienīgi iestādēm, kuras izmeklē noziedzīgas darbības, terorismu, nelikumīgu imigrāciju un citus draudus.

⁽¹⁰⁾ SIS II, VIS, IIS, Eurodac, ECRIS, Eiropola un Interpola datubāzes (SLTD datubāze, TDAWN).

⁽¹¹⁾ OV C 271, 19.9.2013., 97. lpp.

3.8. Komiteja atbalsta ierosināto *ETIAS* struktūru, kuru veidos informācijas sistēma, *ETIAS* centrālā vienība Eiropas Robežu un krasta apsardzes (*EBCG*) ietvaros un valstu vienības. Būs nepieciešams uzraudzīt, vai visās dalībvalstīs *ETIAS* tiek ieviesta vienādi un pilnīgi. Komiteja atbalsta ieceri izveidot Programmu vadības valdi, jo tāda ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu mijiedarbību starp centrālo izstrādes grupu un dalībvalstīm, un tā izrādījās ļoti noderīga *SIS II* veidošanas laikā.

3.9. Komiteja stingri mudina *ETIAS* veidot pilnībā sadarbspējīgu ar citām Eiropas informācijas sistēmām un savienojamu ar Interpola datubāzēm un izmantot komponentus no citām Eiropas sistēmām, īpaši IIS, nepārkāpjot pamattiesības un personas datu aizsardzības prasības.

3.9.1. Šajā saistībā komiteja lūdz Komisiju un likumdevējus ņemt vērā piezīmes un ieteikumus, kas minēti Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja atzinumā par priekšlikumu izveidot *ETIAS* ⁽¹²⁾, it īpaši prasības respektēt būtiskās atšķirības starp migrācijas jomu un drošības politikas jomu, ierobežot personas datu pieejamību, apsvērt savāktos veselības datu ticamību un lietderību, labāk definēt automatiskajā pieteikumu pārbaudē izmantotos profilēšanas instrumentus un citas prasības.

3.10. *ETIAS* kontrolosaraksts ietvers datus, kas saistīti ar personām, kuras tur aizdomās par to, kā tās izdarījušas smagu noziedzīgu nodarījumu (kā tas definēts priekšlikumā) vai piedalījušās tajā, vai personām, par kurām ir faktiskas norādes vai pamatots iemesls uzskatīt, ka šīs personas izdarīs šādu smagu noziedzīgu nodarījumu vai arī rada cita veida draudus drošībai vai veselībai. Komiteja ierosina noteikt, ka, ievērojot Eiropas standartus, pretendenti jābūt tiesībām uzziņāt atteikuma iemeslu un iespējai iesniegt pārsūdzību.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja piekrīt, ka dati būtu saglabājami piecus gadus, kā tas noteikts arī IIS regulējumā.

4.2. Komiteja uzstāj, ka *ETIAS* jāspēj elastīgi un iedarbīgi reaģēt uz migrācijas tendenču izmaiņām, draudiem drošībai un veselībai tā, lai nebūtu jāveic garas likumdošanas procedūras un jāizmanto īstenošanas un deleģētie akti, ar nosacījumu, ka sistēma ir pakļauta demokrātiskai pārraudzībai.

4.3. Saistībā ar *ETIAS* būtu jāpadomā par cilvēkiem, kuri kāda nopietna iemesla dēļ nevar iesniegt pieteikumu tiešsaistē. Komiteja atbalsta ieceri ierīkot "pieteikšanās kabīnes", kas pretendentiem būtu pieejamas gan galvenajās izbraukšanas lidostās un ostās, gan arī svarīgākajos sauszemes robežšķērsošanas punktos. Visiem pretendentiem jādod tiesības izmantot starpnieku pakalpojumus, ko sniedz, piemēram, ceļojumu aģentūras vai transporta uzņēmumi. Tomēr izdevumi, ko šie starpnieki pieprasa par šādiem pakalpojumiem būtu jāuzrauga un jāizvērtē ES deleģācijām trešās valstīs.

4.4. Ir paredzams, ka ES ārējās robežas tiks šķērsotas arvien biežāk (it īpaši sauszemes robežas), tāpēc būtu jāizmanto ikviens iespēja nostiprināt robežpārbaudu efektivitāti, kā norādīts regulas mērķos. Tāpēc komiteja ierosina zināmu informāciju, kas ietverta ceļošanas atļaujas pieteikumā, darīt pieejamu robežkontroles iestādēm.

4.5. Komiteja vēlas novērst, ka rodas problēmas ar *ETIAS* caurlaides spēju, jo ceļošanas atļaujas pieprasījumu manuālam izvērtējumam paredzēts pārāk maz laika, taču pretendenti ir jāpārbauda ļoti kvalitatīvi, kas, iespējams, nozīmē arī apspriešanos ar citām dalībvalstīm un Eiropolu. Tāpēc komiteja iesaka pagarināt manuālam izvērtējumam paredzēto laiku un noteikt stingrus kritērijus attiecībā uz šādu pagarināšanu.

4.6. Ņemot vērā ar migrāciju, drošību vai veselību saistīto apdraudējumu, būs nepieciešams arī precīzi definēt kritērijus tām priekšlikumā minētajām trešo valstu valstspiederīgo kategorijām, kuras tiks atbrīvotas no pienākuma saņemt ceļošanas atļauju.

⁽¹²⁾ EDAU atzinums 3/2017 par priekšlikumu par Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu, 2017. gada 6. marts.

4.7. Kas attiecas uz ierosināto maksu par ceļošanas atļaujas pieprasījumu, komiteja aicina ievērot šādus kritērijus: maksa par pieprasījumu apstrādi un šīs maksas iekasēšanas veids nedrīkst būt tādi, kas liek noteiktām cilvēku grupām atteikties no ceļošanas atļaujas pieprasīšanas, turklāt tas var darboties arī kā filtrs, kurš attur no vairākkārtējas ceļojuma atļaujas pieprasījuma iesniegšanas.

4.8. Ir jābūt pietiekamām garantijām, ka *ETIAS* ir imūna pret identitātes viltošanu; tas attiecas arī uz biometrisku datu iespējamo izmantošanu nākotnē.

4.9. Komiteja atbalsta pretendentu tiesības iesniegt apelāciju par atteikumu izsniegt ceļošanas atļauju, tās atsaukšanu vai anulēšanu.

4.10. Komiteja vērš uzmanību uz to, ka ir dalībvalstis, kuras vēl nav piemērojušas visus Šengenas *acquis* (Bulgārija, Horvātija, Kipra un Rumānija) un kurām tāpēc nav pieejama *SIS*, *VIS* un *IIS* (ieceļošanas/izceļošanas sistēma). Regulas priekšlikumā nav minēts, kā *ETIAS* darbosies minētajās valstīs, un komiteja aicina meklēt risinājumu šo valstu problēmai.

4.11. Komiteja vēlas norādīt, ka pasažieru pārvadājumos pa iekšzemes ūdensceļiem (piemēram, Donavas kruīzos) valstīs, kuras nav ES vai Šengenas valstis, ir iespējams uzņemt jaunus pasažierus, kam ieceļošanai Eiropas Savienībā nav vajadzīga vīza; šādos gadījumos *ETIAS* būs jāpiemēro vietās, kur Šengenas robeža tiek šķērsota pa ūdensceļu.

Briselē, 2017. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Enerģētikas savienības pārvaldību un ar ko groza Direktīvu 94/22/EK, Direktīvu 98/70/EK, Direktīvu 2009/31/EK, Regulu (EK) Nr. 663/2009, Regulu (EK) Nr. 715/2009, Direktīvu 2009/73/EK, Padomes Direktīvu 2009/119/EK, Direktīvu 2010/31/ES, Direktīvu 2012/27/ES, Direktīvu 2013/30/ES un Padomes Direktīvu (ES) 2015/652 un atceļ Regulu (ES) Nr. 525/2013”

(COM(2016) 759 final – 2016/0375 (COD))

(2017/C 246/06)

Ziņotājs: **Brian CURTIS**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 16.1.2017. Eiropas Savienības Padome, 20.1.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 191., 192. un 194. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	103/0/1
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pārvaldības regulas mērķis ir ne tikai nodrošināt visaptverošu satvaru daudzajiem Enerģētikas savienības aspektiem, bet arī skaidri noteikt ziņošanas pienākumus un kārtību, kā paredzamā nākotnē sasniedzami visi klimata un enerģētikas jomā izvirzītie ES mērķi. Regula ir sarežģīts, tālejošs un ļoti svarīgs tiesību akts.

1.2. Pārspilēts nebūs apgalvojums, ka bez efektīvas pārvaldības Enerģētikas savienība izjuks un būtiski samazināsies izredzes, ka ES izpildīs pati savas saistības un tās saistības, ko tā uzņēmusies ar Parīzes nolīgumu. Lai šis process būtu sekmīgs, būtiska nozīme ir pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai un ieinteresētībai, dalībvalstu sadarbībai un atbalstam, kā arī sociālo partneru piekrišanai un apņēmībai. Svarīgi ir apzināties, ka regula atvieglo taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu, it īpaši no nodarbinātības, kā arī mājāsaimniecību un uzņēmumu enerģijas izmaksu viedokļa.

1.3. EESK atbalsta ierosināto Pārvaldības regulu. Ar to tiek izveidots satvars, kas ļauj dalībvalstīm nacionālajos enerģētikas un klimata aizsardzības plānos izvēlēties ar vismazākajām izmaksām saistītus risinājumus un mazina infrastruktūras aktīvu neatgūstamības risku. Tomēr tas nenotiks, ja regulā netiks veikti grozījumi. Jāparedz attiecīgi atbalsta pasākumi, kas ļaus valstu, reģionu un vietējā līmenī panākt sabiedrības vienprātību par to, kā labāk mazināt sociālekonomisko un tehnisko ietekmi, ko radīs centieni panākt taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu.

1.4. Enerģētiskā solidaritāte un drošība ir būtiski svarīgas, un, lai arī regulā tās minētas starp piecām galvenajām ziņošanas un novērtēšanas jomām, īpaša uzmanība ir jāpievērš skaidras un kopējas enerģētikas diplomātijas un politikas veidošanai attiecībā pret trešām valstīm.

1.5. Ja ierosinātā Pārvaldības regula netiks pilnveidota, būs apdraudēta visa Enerģētikas savienības koncepcija, tādējādi vājinot ES pilnvaru lēģitimitāti vadīt enerģētikas pārkārtošanu. Turklāt, ja netiks veikti konkrēti pasākumi, lai iesaistītu iedzīvotājus un pieprasītu atbildību, pastāv nopietns risks, ka Eiropas Savienību arvien biežāk uztvers kā attālu un tehnokrātisku veidojumu.

1.6. Regulas pantā “Definīcijas” būtu jāprecizē tādi termini kā “mērķi”, “mērķrādītāji”, “nacionālais devums”, “apspriešanās”, “enerģētiskā nabadzība” un “reģionāls”.

1.7. Regulā būtu skaidri jānorāda, ka tā būs spēkā arī pēc 2030. gada, un nepārprotami jāpauž ES apņemšanās sasniegt tās izvirzīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas samazināšanas mērķi 2050. gadam un ideālā gadījumā apņemšanās izpildīt savas jaunās starptautiskās saistības – līdz 2050. gadam panākt, ka siltumnīcefekta gāzu emisijas sasniedz nulles līmeni.

1.8. Regulas pielikumā būtu jāiekļauj orientējošas atsaucis vērtības (Komisijas vislabākās aplēses) 2030. gadam attiecībā uz dalībvalstu nacionālo devumu atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes jomā.

1.9. Regulā būtu jāpieprasa, ka devums, ko dalībvalstis piekritušas nodrošināt līdz 2030. gadam, tām ir jānostiprina valsts tiesību aktos.

1.10. Regulā būtu skaidri jānorāda, ka katras dalībvalsts uzdevums ir atbilstoši un samērīgi veicināt ES vispārējo mērķu sasniegšanu.

1.11. Būtu jāuzsver, ka dalībvalstu sniegtajiem datiem ir jāattiecas uz pārskata periodu un jābūt atjauninātiem un ka tiek nodrošināti atbilstoši resursi un atbalsta sistēmas, lai tas tā arī būtu.

1.12. Nacionālie plāni 2030. gadam būtu jāizstrādā, pamatojoties uz atziņām un nostādņēm, kas izriet no ilgtermiņa stratēģijām, lai gūtu vislielāko labumu (piemēram, īstermiņa izvēles, kas veiktas, saskaņojot ar ilgtermiņa stratēģiju, būtu izmaksu ziņā efektīvākas).

1.13. Regulā būtu jāiekļauj “sprūdrata” noteikums kā mehānisms, kas sekmētu centienus sasniegt Parīzes nolīgumā izvirzīto vēlamo mērķi, proti, panākt, ka sasilsana nepārsniedz 1,5 °C, salīdzinot ar pirmsrūpniecības laikmeta līmeni.

1.14. Pielikumā būtu jāiekļauj jēdziena “enerģētiskā nabadzība” standartdefinīcija, kas ļautu salīdzināmi un konsekventi analizēt datus.

1.15. Regulā būtu skaidri jānorāda, ka nacionālā klimata un enerģētikas plāna projekts dalībvalstīm obligāti jāpublicē pēc iespējas agrākā posmā un ka visas turpmākās plāna versijas, tostarp Komisijas, reģionālo partneru un dalībvalstu piezīmes un atbildes, tiks nodotas atklātībā.

1.16. Būtu jāsniedz sīkāki skaidrojumi par kompensējošo finansiālo iemaksu novērtēšanu un “finansēšanas platformas” būtību, kā arī, vai to var izmantot, lai piesaistītu papildu finansējumu. Līdzekļu izmantošanas joma būtu jāpaplašina un tajā jāiekļauj energoefektivitātes pasākumi.

1.17. “Reģionālās” sadarbības definīcijā nevajadzētu aprobežoties tikai ar tikai ģeogrāfisko tuvumu, bet būtu jāiekļauj arī valstu grupas, tostarp trešās valstis, kam ir papildinoši enerģijas resursi.

1.18. Pielikumā būtu jāietver konkrēti noteikumi par sabiedriskās apspriešanās būtību, apmēru un finansēšanu, lai nodrošinātu iedzīvotāju atbilstošu informētību un iesaisti visā Eiropas Savienībā.

1.19. Būtu jāapsver iespēja Eiropas Ekonomikas zonā izveidot īpašu Eiropas Enerģētikas informācijas nodaļu.

1.20. Jāizstrādā *Brexit* scenārijs un 28 dalībvalstu scenārijs, un abi scenāriji būtu jāapspiež vienlaikus ar nacionālo devumu novērtēšanu.

2. Ievads

2.1. Eiropa pašlaik saskaras ar daudzām problēmām. Visas problēmas – politiskās, ekonomiskās un tehniskās – ietekmē katru iedzīvotāju un tādējādi veido mūsu demokrātijas būtību un nākotni. Daudzus gadus enerģētika bijusi joma, kurā darbojas ietekmīgi politiskie, tehniskie un ekonomiskie spēki. Enerģētikas savienība ar savu nākotnes redzējumu un saliedējošo stratēģiju ir nozīmīgākais ES instruments, ar ko nodrošināt, ka Eiropā enerģija ir droša, cenas ziņā pieejama un klimatu saudzējoša.

2.2. Enerģētikas savienības efektīva pārvaldība ir vajadzīga ne tikai, lai vairotu patērētāju un ieguldītāju uzticēšanos un tādā veidā ar viszemākajām izmaksām varētu sniegt iespējami lielāku labumu, bet tai arī ir ļoti būtiska nozīme centienos apliecināt Eiropas Savienības apņēmību īstenot Parīzes nolīgumu un panākt, ka ES sāk virzību uz 2050. gadam izvirzīto enerģētikas un klimata mērķu pārsniegšanu. Tādēļ atbilstoša Pārvaldības regula paver Eiropai būtisku iespēju demonstrēt savu vērtību iedzīvotājiem, dalībvalstīm un visai pasaulei. Regula ir īpaši svarīga, jo tā ļauj pārvarēt plaisu starp emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu un Kopīgu centienu regulu, nosakot, ka dalībvalstīm jāsāk plānot visas tautsaimniecības dekarbonizāciju.

2.3. EESK 2015. gada aprīlī pieņēma Eiropas Komisijas pieprasīto izpētes atzinumu par tematu “Klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam ierosinātās pārvaldības sistēmas izveide”⁽¹⁾. Kopš tā laika noteikti esam sapratuši, ka enerģētikas un klimata jomā ir jārikojas vēl steidzamāk un ka attiecībā uz mazoglekļa enerģētiskās pārejas pārvaldību vajadzīgs ilgtermiņa redzējums. Izskatāmajā regulā izklāstītas prasības attiecībā uz integrētajiem nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem, kā arī racionalizēta procedūra, kā tos izstrādāt un pārraudzīt. Tomēr pēdējos divos gados iedzīvotāju uzticēšanās politiskajai un institucionālai vadībai un politiskajai saliedētībai visā Eiropas Savienībā kopumā ir mazinājusies, tāpēc uzdevums nodrošināt pārvaldību vienlaikus kļūst arvien neatliekamāks un arvien grūtāks.

2.4. Turklāt 2015. gada decembrī noslēgtais Parīzes nolīgums ir pasaules līmeņa vienošanās, ko solidāri parakstīja ES un tās dalībvalstis, kuras apņēmas sniegt nacionāli noteiktu devumu (NND), ko var uzskatīt par tādu, kurš sakrīt ar šajā regulā paredzēto. Turklāt nolīgumā iekļauta vienošanās turpināt centienus ierobežot temperatūras pieaugumu pasaulē līdz 1,5 °C, salīdzinot ar pirmsrūpniecības laikmeta līmeni, un, lai šo ieceri īstenotu, vajadzīga ilgtermiņa plānošana un tālejoši mērķi, kas varētu būt vērienīgāki nekā tie, par kuriem ES vienojusies līdz šim un kuri jāsasniedz līdz 2050. gadam.

2.5. Atzinumā, kas pieņemts 2015. gadā, EESK prognozēja šīs attīstības tendences un izraudzījās pragmatisku pieeju, proti, norādīja: lai priekšlikums par pārvaldību būtu sekmīgs, vispirms ir jānodrošina padziļināta un visaptveroša iedzīvotāju izglītošana, informēšana un iesaistīšana. Nav daudz pazīmju, kas liecina, ka tas būtu noticis. Pārvaldība – ar tās ietekmi, kas izpaužas kā obligātas prasības attiecībā uz valstu suverēnu rīcību, – ir jutīga joma, it īpaši enerģētiskā, kur dalībvalstu apstākļi ir ļoti atšķirīgi. Turklāt, lai nodrošinātu panākumus, process vienmēr ir jāpapildina ar nelegislatīviem pasākumiem un rīcību.

2.6. Eiropas Komisija 2001. gadā pieņēma Balto grāmatu par pārvaldību⁽²⁾. Baltajā grāmatā minēti pieci labas pārvaldības principi, kas joprojām ir spēkā (bet ne vienmēr tiek ievēroti):

- atklātība,
- iesaistīšana,
- pārskatatbildība,
- efektivitāte,
- saskaņotība.

Tie ir principi un vērtības, ko EESK atbalsta, bet komiteja saistībā ar ierosināto regulu pievienotu vēl vienu principu, proti, “taisnīga pāreja”.

2.7. Pārvaldības sistēmai ir jābūt arī tādai, kas ļauj pastāvīgi paust viedokļus, vēlmes, uzskatus un vērtības tā, lai vienmēr varētu pieņemt apzinātus lēmumus un precizēt politiku. Pārvaldība nozīmē, ka tiek nodrošinātas, pirmkārt, stabilas un leģitīmas procedūras lēmumu pieņemšanai un, otrkārt, iespējas šos lēmumus pielāgot valstu apstākļiem un neparedzētām norisām laika gaitā. Tas nenozīmē biežu virziena maiņu. Gluži pretēji, tas nozīmē, ka kopējo virzību sargā apņemšanās sasniegt īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, kuri atbilst klimata zinātnes atziņām, un stabils process, kas ļauj pieņemt lēmumus par to, kā šie mērķi sasniegami, – tātad patiesībā tas nozīmē lielāku konsekvenci un iekļaujošu dinamiku.

⁽¹⁾ OV C 291, 4.9.2015., 8. lpp.

⁽²⁾ COM(2001) 428 final.

3. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

3.1. Ierosinātā Pārvaldības regula, kuras mērķis ir nodrošināt, ka Enerģētikas savienību aptverošā politika un pasākumi ir saskaņoti, papildinoši un pietiekami vērienīgi, balstās uz divām savstarpēji saistītām prioritātēm. Pirmkārt, plānošanas, ziņojumu sniegšanas un uzraudzības pienākumus paredzēts ņemt vērā un labāk integrēt nacionālo enerģētikas un klimata plānu un Enerģētikas ceļveža 2050. gadam izstrādē, turklāt integrētu uzraudzību ES līmenī veiks Eiropas Komisija; otrkārt, tiek ierosināts Komisijas un dalībvalstu politikas pārvaldības process, kura mērķis ir nacionālo plānu izstrāde un īstenošana. Ja priekšlikumu pieņems pašreizējā redakcijā (jauns tiesību akts un grozīti spēkā esošie sekundārie tiesību akti), tiks izveidots jauns dalībvalstu un Komisijas sadarbības mehānisms.

3.2. Kopumā ierosinātā regula piedāvā juridisku pamatu, kurā ir integrēti (31) vai atcelti (23) vairāk nekā 50 enerģētikas un klimata *acquis* paredzētie spēkā esošie plānošanas, ziņošanas un uzraudzības pienākumi. Regula attiecas uz piecām Enerģētikas savienības dimensijām: enerģētisko drošību un solidaritāti, enerģijas tirgu, energoefektivitāti, dekarbonizāciju un pētniecību, inovāciju un konkurētspēju. Regulā precīzi noteikts, kādam jābūt integrēto nacionālo enerģētikas un klimata plānu saturam, un no 2019. gada janvāra un pēc tam ik pēc 10 gadiem no visām dalībvalstīm tiks pieprasīti šādi plāni, kuros atspoguļotas šīs piecas dimensijas. Pieprasīta sabiedriskā apspriešanās un reģionālā sadarbība, kā arī pirmā plāna un turpmāko plānu atjaunināšana ik pēc pieciem gadiem. Nozīmīgākie rezultāti ir nacionālais devums atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes jomā un ekonomikas dekarbonizācijas plāni 2050. gadam.

3.3. Paredzēts, ka Komisija novērtēs plānus, atjauninātos plānus un dalībvalstu turpmāko rīcību pēc Komisijas ieteikumiem. Noteikta precīza kārtība ziņošanai reizi divos gados, kas jāievēro dalībvalstīm, un sīki formulētas prasības attiecībā uz rīcībpolitikām, pasākumiem un prognozēm saistībā ar siltumnīcefekta gāzu emisiju, nacionālajiem pielāgošanās pasākumiem, jaunattīstības valstīm sniegto finansiālo un tehnoloģisko atbalstu, izsolēs gūtajiem ieņēmumiem, atjaunojamo energoresursu enerģiju, energoefektivitāti, enerģētisko drošību, iekšējo enerģijas tirgu un pētniecību, inovāciju un konkurētspēju. Ierosināts izveidot “e-ziņošanas platformu” šo ziņojumu sniegšanai.

3.4. Regulā iekļauti sīki izstrādāti noteikumi attiecībā uz novērtēšanu, turpmāki pasākumi, kā arī ieteikumu un reaģēšanas mehānisms gadījumos, kad vērienīgums vai progress ir nepietiekami. Paredzētais visaptverošais, obligātais nacionālo klimata un enerģētikas plānu satvars palīdz nodrošināt salīdzināmību un konsekveni. Dalībvalstīm izvirzīta prasība veikt finanšu iemaksas finansēšanas platformā, ko paredzēts izmantot, ja netiek sasniegti saskaņotie atjaunojamo energoresursu enerģijas mērķrādītāji. Katru gadu ziņojumā par Enerģētikas savienības stāvokli tiks iekļauti visaptveroši ziņojumi par šīm jomām. Eiropas Vides aģentūrai uzticēts konkrēts un tālējais uzdevums palīdzēt Komisijai.

3.5. Regula papildina Eiropas pusgadu un ir tam atbilstoša, un makroekonomiskajām un strukturālajām reformām nozīmīgus enerģētikas un klimata politikas jautājumus joprojām var risināt konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos Eiropas pusgada ietvaros.

4. Vispārīgas un īpašas piezīmes

4.1. Mērķi, mērķrādītāji un devumi

4.1.1. Ar Pārvaldības regulu tiek izveidots sīki izstrādāts satvars, kas attiecas uz nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem un vēlāk paredzēto ziņošanas, novērtēšanas un pielāgošanas procesu. Regulā tiek izvirzīti mērķi, paredzēts uzraudzīt mērķrādītājus un panākt devumus. Taču 2. pantā “Definīcijas” minēto terminu skaidrojums nav atrodams, un šis trūkums būtu jānovērš.

4.1.2. EESK atbalsta un atzinīgi vērtē 1. pielikumā minētos sīki izstrādātos satvarus, kas attiecas uz obligāti īstenojamajiem nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem. Tie aizstāj atsevišķos plānus energoefektivitātes un atjaunojamo energoresursu jomā. Īpaši nozīmīgs ir noteikums, ka visām dalībvalstīm obligāti jānosaka nacionālais devums šajās jomās, un ar visu dalībvalstu kopīgo devumu būtu vismaz jāsasniedz vispārējie mērķi, par kuriem panākta vienošanās ES līmenī.

4.1.3. Iepriekšējos atzinumos EESK ir stingri un konsekventi aizstāvējusi viedokli, ka jāizvirza saistoši nacionālie mērķi ⁽³⁾. Šāda komitejas nostāja skaidrojama ar daudzajām līdzšinējo enerģētikas rīcībpolitiku neveiksmēm, kuru iemesls ir vājā īstenošana. Ja nacionālie enerģētikas un klimata plāni tiktu stingri ievēroti un pielāgoti un ja tiktu nodrošināta to izpilde, ar tiem varētu sasniegt tādu pašu rezultātu kā ar saistošiem mērķiem. Taču, lai tas patiešām notiktu, jānovērš vairākas pašreizējā priekšlikuma nepilnības.

4.1.4. Atskaites punkts nacionālajam devumam atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes jomā ir dalībvalstu minētās saskaņotās saistības, kas jāizpilda līdz 2020. gadam. Taču regula būtu efektīvāka, ja tajā būtu iekļautas indikatīvas atsaucēs vērtības attiecībā uz dalībvalstu devumu līdz 2030. gadam. Tās jebkurā gadījumā būs jānosaka kā pamats dialogam par pielāgošanu un paātrinās iteratīvo procesu, kas paredzēts, ja tās tiks formulētas un publiskotas agrīnā posmā.

4.1.5. Dažas valstis līdz 2020. gadam enerģētikas jomā sasniedzamos mērķus ir nostiprinājušas valsts tiesību aktos. EESK uzskata: ar regulu būtu jānosaka, ka dalībvalstīm nacionālajos tiesību aktos jānostiprina devums, ko tās piekritušas sniegt līdz 2030. gadam, un tas ir vajadzīgs, lai ar obligāti izpildāmām tiesiskām prasībām palielinātu šo mērķu nozīmību. Taču pieredze liecina, ka pat tiesiski nostiprināti pienākumi ne vienmēr garantē to izpildi, tāpēc komiteja uzsver labas pārvaldības nozīmi, jo šāda pārvaldība ir stabils process, kas nodrošina progresu, un šā atzinuma turpinājumā komiteja uzsver, cik svarīgi ir vēl stingrāki noteikumi, lai pavērtu iespēju ieinteresēto personu iesaistīšanai pārvaldības procesā un garantētu šādu iesaisti.

4.1.6. Lai vēl vairāk palielinātu nacionālo "devumu" nozīmīgumu, regulā būtu skaidri jānorāda, ka katras dalībvalsts uzdevums gan energoefektivitātes, gan atjaunojamo energoresursu jomā ir atbilstoši un samērīgi veicināt ES vispārējo mērķu sasniegšanu. Pašlaik atbildība par šā pienākuma izpildi ir kolektīva.

4.2. Ziņošanas process

4.2.1. EESK atzinīgi vērtē ziņošanu, kas tiek prasīta no dalībvalstīm, un analītisko/izšķirošo lomu, kas saistībā ar šiem ziņojumiem uzticēta Komisijai un Eiropas Vides aģentūrai. Precīzai, stingrai un drosmīgai analīzei būs liela nozīme, lai panāktu Komisijas konsekvento ieteikumu un atzinumu efektivitāti. Būtiski ir arī nodrošināt, ka dati attiecas uz pārskata periodu un ir atjaunināti, kā uzsvērts EESK atzinumā par tematu "Enerģētikas savienības 2015. gada stāvokļa apskats" ⁽⁴⁾.

4.2.2. Lai gan ziņošanas procesā pieprasītie dati ir saskaņoti ar to, kas vajadzīgs saskaņā ar Parīzes nolīgumu par klimata pārmaiņām, nacionālo enerģētikas un klimata plānu atjaunināšana notiks pirms reizi piecos gados paredzētās Parīzes nolīguma globālās izvērtēšanas, un tas ievērojami aizkavēs reaģēšanu uz ES dalībvalstu nacionāli noteiktā devuma palielināšanu. Tam ir nepieļaujami negatīva ietekme uz saskaņoto pārvaldību, ņemot vērā to, ka ES tagad ir parakstījusi Parīzes nolīgumu. Būtu jāizmanto izdevība nodrošināt atbilstīgu ANO un ES nacionāli noteiktā devuma pārskatīšanas secību.

4.2.3. Šajā saistībā regulā būtu jāiekļauj "sprūdrata" noteikums kā mehānisms, kas sekmētu centienus sasniegt izvirzīto vēlamo mērķi, proti, panākt, ka sasilšana nepārsniedz 1,5 C, salīdzinot ar pirmsrūpniecības laikmeta līmeni. To varētu izdarīt, pieņemot oglekļa budžetus 5–10 posmos, kuros ES apņemtus līdz 2050. gadam panākt, ka siltumnīcefekta gāzu emisijas sasniedz nulles līmeni.

4.2.4. Regulā noteikts, ka nacionālajos enerģētikas un klimata plānos *inter alia* jāiekļauj ietekmes novērtējums par sociāliem jautājumiem un it īpaši valstu mērķi enerģētiskās nabadzības jomā un rīcības programma. EESK ir paudusi īpašas bažas par šo jautājumu un atzinīgi vērtē šo iekļaušanu. Tomēr nacionālajos enerģētikas un klimata plānos valstis var brīvi noteikt savu jēdziena "enerģētiskā nabadzība" definīciju, tāpēc dažādu dalībvalstu datu salīdzināšana nebūs iespējama.

⁽³⁾ OV C 424, 26.11.2014., 39. lpp., un OV C 75, 10.3.2017., 103. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 264, 20.7.2016., 117. lpp.

Tādējādi tiks apdraudētas ES izredzes nodrošināt taisnīgu pāreju un iespējams, ka sabiedrība iebildīs pret pašu pāreju. Tādēļ komiteja iesaka regulā iekļaut vienkāršu atsauces definīciju. Dalībvalstīm tā nebūtu obligāti jāpārņem iekšējām vajadzībām, bet tā būtu kritērijs, kas būtu noteikti jāizmanto ziņojumos par nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem. Šo jēdzienu varētu definēt, piemēram, šādi: "Enerģētiskā nabadzība iestājas tad, ja enerģijai, kas vajadzīga siltumapgādei vai aukstumapgādei pienācīgā līmenī, mājāsaimniecība tērē vairāk nekā 10 % no tās rīcībā esošajiem ienākumiem." Šāda definīcija dažās valstīs pavērusi iespēju novērtēt progresu vai citas norises enerģētiskās nabadzības mazināšanas jomā, taču, tā kā problēmas būtību veido daudzi un dažādi faktori, iespējams, ka definīcijā ir jāiekļauj citi elementi.

4.3. **Pārrēķināmība, pārskatbaidība un izpildes panākšana**

4.3.1. Komiteja atzīmē, ka daudzi iepriekšējie ar enerģētiku saistītie tiesību akti ir cietuši no kavēšanās vai neprecīzas transponēšanas un izpildes. Tāpēc dalībvalstīm solidāri un apņēmīgi ir jādara viss iespējams, lai nodrošinātu politisko gribu un administratīvos resursus regulas efektīvai īstenošanai. Grafiks ir ārkārtīgi saspringts. Nacionālo klimata un enerģētikas plānu projekti, kas iepriekš apspriesti efektīvās konsultācijās un reģionālā dialogā, ir jāiesniedz Komisijai līdz 2018. gada 1. janvārim. Tas nozīmē, ka nacionālie klimata un enerģētikas plāni un ar tiem saistītie dialogi ar ieinteresētajām personām un reģionālajiem partneriem pašlaik jau tiek izstrādāti. EESK saprot, ka šo procesu virza jauna satvara un mērķu nepieciešamība 2020.–2030. gadam, taču pauž bažas, ka bez būtiskas iedzīvotāju izpratnes palielināšanas un iesaistīšanas varētu tikt apdraudēta ES enerģētikas politikas leģitimitāte, it īpaši to patērētāju vidū, kas saskarēs ar enerģijas izmaksu pieaugumu.

4.3.2. Nekas neliecina, ka paredzētajā pārvaldības procesā būs iespējams noteikt sankcijas par nepietiekamu vērienīgumu vai saistību neievērošanu. Pārrēķināmībai un pārskatbaidībai ir būtiska nozīme, lai ieinteresētās personas, it īpaši iedzīvotāji, varētu ietekmēt procesu. Tādēļ EESK iesaka izveidot neatkarīgu ieinteresēto personu struktūru, lai visās dalībvalstīs nodrošinātu ieinteresēto personu efektīvu pārstāvību un apspriešanos ar šīm personām, un šādai struktūrai būtu jāpublicē savs gada ziņojums par pārvaldības procesu un dialogu, kas ar to saistīts. (Sk. 4.6. punktu.)

4.3.3. Regulā pārrēķināmība tiek minēta bieži, bet EESK pauž bažas, ka nav skaidrs, vai nacionālo klimata un enerģētikas plānu savlaicīga publicēšana un publiskas pieejamības nodrošināšana visos izstrādes posmos ir obligāta. Preambulā – bet ne regulas pantos – ir atsauce uz Orhūsas konvenciju, taču komiteja uzskata, ka tas nav pietiekami. Regulā būtu skaidri jānorāda, ka nacionālā klimata un enerģētikas plāna projekts dalībvalstīm obligāti jāpublicē pēc iespējas agrākā posmā un ka visas turpmākās plāna versijas, tostarp Komisijas, reģionālo partneru un dalībvalstu piezīmes un atbildes, tiks nodotas atklātībā.

4.3.4. Tā kā pārejai uz atjaunojamo energoresursu izmantošanu ir būtiska nozīme, vajadzīga liekāka skaidrība par "finansēšanas platformas" (27. pants) būtību un darbību un par to, kā tiks noteikta atjaunojamo energoresursu enerģijas nepietiekama nodrošinājuma finansiālā vērtība. Piemēram, ir paredzēts, ka šāda platforma, balstoties uz dalībvalstu "iemaksām", veicinās privātā sektora līdzekļu piesaisti. Ierosināts, ka šādā platformā uzkrātos līdzekļus varētu izlietot energoefektivitātes pasākumiem un atjaunojamo energoresursu enerģijas nodrošināšanai.

4.3.5. Nav pilnīgas skaidrības par to, kā tiks panākta pēc gadskārtējā ziņošanas procesa sniegto Komisijas ieteikumu izpilde, ja dalībvalstis tos tūlīt necentīsies īstenot. Ja tas notiks, izmantojot parasto pārskatbaidības procedūru, tad tas noteikti būs pārāk lēni, lai būtu efektīvi attiecīgajā laikposmā.

4.4. Komiteja pilnībā atbalsta noteikumus, kas attiecas uz obligāto reģionālo sadarbību starp dalībvalstīm ar mērķi paaugstināt pasākumu efektivitāti un lietderīgumu, sekmēt tirgus integrāciju un vairo enerģētisko drošību. Taču komiteja iesaka jēdzienu "reģionāls" iekļaut 2. pantā ("Definīcijas"), lai Komisija varētu ieteikt iesaistīšanos šādā sadarbībā un panākt šā ieteikuma izpildi, ja šāda iesaistīšanās nenotiek. Pašlaik pastāv iespēja, ka jēdzienu "reģionāls" izprot kā sadarbību vienas valsts robežās, nevis kā starpvalstu sadarbību, vai ka jēdzienu "reģions" definē ģeogrāfiski kā pretstatu valstu grupai, kam ir papildinoši enerģijas resursi.

4.5. Komiteja ar ļoti lielu vilšanos atzīmē, ka 10. pants "Sabiedriskā apspriešana" ir nekonkrēts un neatbilstošs un tajā vispār nav ņemts vērā EESK priekšlikums veidot plašu Eiropas enerģētikas dialogu, kas tieši un pastāvīgi uzrunātu iedzīvotājus/patērētājus un nodrošinātu iespēju izglītot vietējo līmeni un iesaistīt to tāda pasākumu kopuma īstenošanā, par kura lietderību daudzu dalībvalstu sabiedrību būs grūti pārliecināt. Šāds dialogs ir pārāk svarīgs, lai to, ja vispār, minētu zem virsraksta "nenormatīvi pasākumi", un šā dialoga nozīme būtu jāuzsver, 10. pantā iekļaujot papildu klauzulu. Minētais pants arī neatbilst standartiem, kas tika ieviesti ar Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma direktīvu, kurā tika noteikti standarti attiecībā uz pārredzamu un uz līdzdalību vērstu vides pārvaldību, kuras svarīga daļa ir enerģētikas un klimata plānošana.

4.6. Tādēļ komiteja vēlreiz norāda, ka ar regulu izveidotais pārvaldības process nespēs nodrošināt valsts noteiktā ieguldījuma veikšanu bez visas Eiropas pilsoniskās sabiedrības līdzdalības un atbalsta. Lai iegūtu iedzīvotāju uzticēšanos un panāktu viņu iesaistīšanos, šādam dialogam ir jābūt neatkarīgām no valdības un no nacionālo enerģētikas un klimatu plānu īstenošanas procesa. Dialogā uzmanība būtu jāpievērš patērētāju informēšanai, jāpalīdz enerģijas piegādātājiem iesaistīties un veidot uzticēšanos un jānodrošina dažādām grupām iespēja paust daudzās bažas par energoapgādes drošību, pieejamību un ilgtspēju. EESK ir paudusi gatavību iesaistīties šajā procesā, ko tā ir nodēvējusi par Eiropas enerģētikas dialogu, organizējot un saistībā ar dažiem aspektiem piedaloties valsts līmenī rīkotajās konsultācijās. Tomēr šāda dialoga plašuma dēļ tam vajadzīgs vairāk resursu un liela valstu apņēmība. Rezumējot jānorāda, ka būtu vajadzīgi šādi pasākumi:

- jārada mehānisms, lai veidotu neatkarīgu un objektīvu sistēmu finansējuma iegūšanai, pamatā no ieinteresētajām personām visā enerģijas ražošanas un piegādes ķēdē, to papildinot ar attiecīgu atbalstu no ES un dalībvalstu valdībām. Eiropas enerģētikas dialogs kopumā būs izmaksu ziņā ļoti efektīvs veids, kā iesaistīt visdažādākos patērētājus enerģētikas pārkaršanā un atzīt un stimulēt ieguldījumu no ražojošiem patērētājiem,
- līdztekus norādēm par nacionālo plānu struktūru Eiropas enerģētikas dialogā, apspriežoties ar Komisiju un visām svarīgākajām ieinteresētajām pusēm, jāizstrādā pamatnostādnes par valstu enerģētikas dialogu izveidi,
- jāizveido pilnīgi neatkarīga Eiropas enerģētikas dialoga koordinēšanas struktūra, lai veicinātu rīcību un īstenošanu visās dalībvalstīs. Šīs struktūras mērķis būtu arī sniegt ieguldījumu nacionālo plānu satura un mērķu nepieciešamajā pārskatīšanā, ko veiks Komisija, kā arī to īstenošanā. Šādā veidā tiks uzsvērts, kādu ieguldījumu ieinteresētās personas var sniegt politikas veidošanā, un tiks izpildīta regulā izvirzītā prasība par efektīvu apspriešanos,
- jāriko debates par valsts plānu un reģionālas debates ar Eiropas enerģētikas dialoga grupām kaimiņvalstīs. Pēc tam jāriko ES līmeņa debates starp visām enerģētikas dialoga grupām. Vajadzētu paredzēt, ka šīm debatēm, kas tiks virzītas caur neatkarīgo koordinējošo struktūru, ir padomdevēja statuss ES iestādēs un tām būtu jāuzlabo ES un dalībvalstu politikas izmaksu efektivitāte.

4.7. EESK ierosina Eiropas Ekonomikas zonā izveidot īpašu Eiropas Enerģētikas informācijas nodaļu, kas uzņemtos atbildību par datu vākšanu un izvērtēšanu, kas saistīta ar pārvaldības regulējumu. Šai nodaļai būtu cieši jāsadarbojas ar enerģētiskās nabadzības novēršanas centru, ko ierosināts izveidot, un jāsniedz informācijas pakalpojumi Eiropas enerģētikas dialogam valstu līmenī.

4.8. Enerģētiskā drošība ir viena no piecām svarīgākajām regulā minētajām ziņojumu sniegšanas un novērtēšanas jomām, un šajā jomā it īpaši būs vajadzīgs plašs reģionālais dialogs. Komiteja jau norādījusi, ka Eiropas Savienībai vajadzīga skaidra un kopīga enerģētikas diplomātija un politika attiecībā pret trešām valstīm⁽⁵⁾. Komisija norādījusi, ka enerģētiskā drošība un solidaritāte ir pirmais kopējās Enerģētikas savienības pilārs, taču šādu rezultātu nevar sasniegt bez stingras vienošanās un partnerībām ar nozīmīgākajiem globālajiem dalībniekiem un bez kopējas enerģētikas politikas.

(5) OV C 264, 20.7.2016., 117. lpp.

4.9. EESK pauž bažas par *Brexit* ietekmi uz pārvaldības procesu. Pirmkārt, patlaban tiek pieņemts, ka regulā paredzētajā procesā ir iesaistīta Apvienotā Karaliste, un valstu noteiktie ieguldījumi tiks novērtēti, balstoties uz šo pieņēmumu. Galīgie nacionālie enerģētikas un klimata plāni tiks noteikti pirms Apvienotās Karalistes oficiālās izstāšanās no Eiropas Savienības, taču pašlaik, iespējams, ir jāveic būtiski pielāgojumi, lai varētu anulēt Apvienotās Karalistes noteikto ieguldījumu ES kopējā ieguldījumā. Komiteja ierosina, lai Komisija izstrādā *Brexit* scenāriju un 28 dalībvalstu scenāriju, un abi scenāriji būtu jāapspriež vienlaikus. Otrkārt, Apvienotās Karalistes izstāšanās varētu būtiski ietekmēt politisko līdzsvaru un diplomātisko stratēģiju, kas attiecas uz katru no piecām regulas darbības jomas kategorijām, it īpaši uz enerģētisko drošību.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
George DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES par energoefektivitāti”

(COM(2016) 761 final – 2016/0376/(COD))

(2017/C 246/07)

Ziņotājs: **Mihai MANOLIU**

Apspriešanās	Padome, 9.12.2016. Eiropas Parlaments, 12.12.2016.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 194. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	115/1/2
(par/pret/atturas):	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas iedzīvotājiem ir aktīvi jāiesaistās energoefektivitātes veicināšanā, jāuzņemas iniciatīva un jāsadarbojas kopīgu projektu ietvaros, kā arī jāstrādā, lai novērstu ekonomiskos, administratīvos un regulatīvos šķēršļus. Kopīgais mērķis ir īstenot ar COP 21 saistītās vērienīgās ieceres, kas dos daudzveidīgu labumu: jaunus ieguldījumus, kuri radīs darbvietas (ēku renovācija, komforta uzlabošana, efektīvi un taisnīgi skaitītāji), mazāku enerģētisko nabadzību, mazāku piesārņojumu un iedzīvotāju veselības stāvokļa uzlabošanu, kā arī mazāku atkarību no enerģijas importa. Dalībvalstīm ir cieši jāaņemtas īstenot Energoefektivitātes direktīvu, jo jaunie mērķi, kas ierosināti 2030. gadam, ir vērienīgāki nekā tie, kuri noteikti 2020. gadam.

1.2. Energoefektivitāte ir ļoti svarīgs jautājums Eiropas enerģētikas sistēmas nākotnei. Energoefektivitātes palielināšana visās enerģijas izmantošanas jomās var būt iedarbīgs līdzeklis, ar ko samazināt izmaksas Eiropas ekonomikā, un princips “energoefektivitāte pirmajā vietā” spēj palīdzēt uzlabot pieejamību cenas ziņā. Šis princips nozīmē, ka būs jāsamazina pieprasījums pēc dārgām aizvietošanas infrastruktūrām. Energotaupības prasības ir saderīgas ar ilgtspējīgu attīstību (ilgtspējīga un droša situācija), un sinerģija būtu jāizmanto, lai atbalstītu efektīvu pāreju uz viedu, noturīgu mazoglekļa energosistēmu (pārreģionālas sadales sistēmas, pieprasījuma pārvaldība, uzglabāšanas sistēmas).

1.3. EESK pieņem zināšanai Komisijas priekšlikumu, kas paredz līdz 2030. gadam sasniegt saistošu 30 % energoefektivitātes mērķi, tomēr komiteja uzskata, ka iniciatīvu pārsniegt 27 % mērķi vajadzētu pienācīgi pamatot ar ekonomiskām priekšrocībām un šo mērķu sasniegšanai nepieciešamo ieguldījumu līmeni. Ietekmes novērtējumā ārkārtīgi svarīgi ir ņemt vērā visus pasākumus, uz kuriem attiecas tiesību aktu kopumi enerģētikas un klimata jomā.

1.4. Lai novērstu galvenos šķēršļus, kas kavē Energoefektivitātes direktīvas 7. panta piemērošanu, EESK aicina palielināt galapatērētāju izpratni, popularizējot un izplatot informāciju par energoefektivitātes sistēmām un alternatīviem pasākumiem. Katrai dalībvalstij ir jāveic papildu ieguldījumi, lai īstenotu ticamus informācijas, komunikācijas, izglītības un palīdzības pasākumus, kas stimulētu iedzīvotājus un uzņēmumus un tādējādi paātrinātu ar klimata pārmaiņām un energoefektivitāti saistītā politiskā mērķa sasniegšanu.

1.5. EESK aicina dalībvalstis pievērst vairāk uzmanības subsīdētām mājokļiem un enerģētiski nabadzīgām mājāsaimniecībām, kam pastāvīgi būtu jānodrošina lētāka enerģija. Būtiski svarīgs mērķis ir uzlabot visu dzīvojamo ēku energoefektivitāti un noteikt minimālos standartus (energoauditus) īres mājokļiem.

1.6. EESK norāda, ka svarīgi ir izglītēt galapatērētājus par kombinētas siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanas metodēm (koģenerācija, kondicionēšana), viedo patēriņa uzskaiti un renovācijas plāniem. Tas jā dara, lai ieguldītājos, publiskajās iestādēs un uzņēmumos radītu pašlēmību, kas vajadzīga, lai minētie dalībnieki īstenotu projektus ar lielu efektivitātes potenciālu un piedalītos pētniecības un izstrādes finansēšanā.

1.7. EESK pauž cerību, ka noteikumi, ar kuriem ievieš Eiropas finanšu instrumentus (aizdevumus, garantijas, pašu kapitālus, kas paredzēti, lai piesaistītu finansējumu, dotācijas), kalpos arī privātā finansējuma piesaistīšanai enerģētikas projektiem. Nedrīkst atstāt novārtā dotācijas, kas paredzētas projektiem ar lielu sociālo ietekmi. Šādas finanšu shēmas ir jāapstiprina arī projektiem, kas paredzēti patērētājiem ar ierobežotiem ienākumiem. EESK aicina valsts plāniem izstrādāt pārredzamības un salīdzināmības vadlīnijas. EESK uzskata, ka prioritārā kārtā būtu jāatbalsta enerģētiski nabadzīgas mājsaimniecības, tādējādi nodrošinot dalībvalstīm stabilu ilgtermiņa politikas satvaru ilgtspējīgai vietējai attīstībai.

1.8. EESK uzskata, ka šo ieceri var īstenot, Energoefektivitātes direktīvas piemērošanai nodrošinot tehnisko palīdzību ar inovatīvām, uz tirgu orientētām finansēšanas shēmām. Kvantitatīvs elements, kuram ir būtiska nozīme finansiālu stimulu piešķiršanā, ir ergoaudits (MVU definīcija, dubultas sertifikācijas izskaušana, vienota pieeja attiecībā uz paplašinātu *de minimis* sliekšni), kas vienlaikus ir gan energoefektivitātes palielināšanas, gan konkurētspējas veicināšanas instruments. Vajadzīgas arī valsts apmācību programmas energoefektivitātes pakalpojumu sniedzējiem, un ir nepieciešama pareiza pieeja kvalitātes nodrošināšanai.

1.9. Lai palielinātu energoefektivitāti patērētājiem, EESK iesaka valsts līmenī veikt ieguvumu un izmaksu salīdzinošo analīzi, kas ļautu samazināt izmaksas.

1.10. EESK aicina pieņemt visaptverošu pieeju un uzlabot energoefektivitāti transporta sistēmā kopumā, ņemot vērā transportlīdzekļu un vilces sistēmu tehnoloģiju nemitīgo attīstību, kā arī pāreju uz energoefektīviem transporta veidiem un intelektiskas transporta sistēmas (ITS), kas ļaus labāk izmantot pieejamo jaudu. Šāda pieeja būtu jāparedz arī aviācijas un jūras transporta jomā. Lietotājiem jābūt informētiem par katra transporta veida degvielas patēriņu, tostarp par noteiktajiem ierobežojumiem attiecībā uz CO₂ emisijām.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. EESK piekrīt, ka princips "**energoefektivitāte pirmajā vietā**" ir viens no svarīgākajiem enerģētikas savienības elementiem, kas ar ierosināto grozījumu tiks īstenots praksē. *Lētākā, tīrākā un drošākā enerģija ir tāda enerģija, kas vispār netiek patērēta. Energoefektivitāte ir viens no rentablākajiem veidiem, kā veicināt pāreju uz mazoglekļa ekonomiku un radīt izaugsmi, darbvietas un investīciju iespējas.*

2.2. Energoefektivitātes mērķis 2020. gadam ir 20 %, taču 2030. gadam tika analizēti vairāki skaitliskie mērķi (no 27 % līdz 40 %). Visvērienīgākais ir Eiropas Parlamenta rezolūcijā prasītais saistošais 40 % mērķis. Izanalizējusi ieguvumus tādos aspektos kā nodarbinātība, ekonomikas izaugsme, ergoapgādes drošība, siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana, veselība un vide, Komisija ierosināja saistošu 30 % energoefektivitātes mērķi. Ņemot vērā šo pieaugumu, EESK uzskata, ka ārkārtīgi svarīgi ir rūpīgi analizēt kvantitatīvo energoefektivitātes mērķu ietekmi uz citiem mērķiem, kas izvirzīti tiesību aktu priekšlikumos attiecībā uz enerģētiku un jo īpaši ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu (ES ETS).

2.3. Lai sasniegtu šos saistošos mērķus, dalībvalstīm (ar attiecīgo ekonomikas un sociālo lietu padomju palīdzību) un enerģijas piegādes un sadales uzņēmumiem būs jāīsteno svarīgs pasākums, proti, panākt enerģijas ietaupījumus par 1,5 % gadā no vērtības. Par pamatotu EESK uzskata ierosinājumu enerģijas taupīšanas pienākumu pagarināt pēc 2020. gada, saglabājot 1,5 % likmi gadā un veicot šo energotaupības pienākumu ar saistošiem mehānismiem un elastīgiem alternatīviem pasākumiem dalībvalstu līmenī.

2.4. Jaunā pieeja, kuru EESK atbalsta, sniegs gan dalībvalstīm, gan ieguldītājiem ilgtermiņa perspektīvu, lai varētu izstrādāt ieguldījumu stratēģijas un plānus, kas ļautu sasniegt ES mērķi. To varēs panākt, īstenojot piemērotu valsts un reģionālo politiku; tādā veidā līdz 2030. gadam tiktu gūtas nozīmīgas priekšrocības, piemēram, enerģijas galapatēriņa samazināšanās par 17 % (salīdzinājumā ar 2005. gadu), ekonomikas izaugsme, kas atbilstu IKP pieaugumam par 0,4 %, elektrības cenu pazemināšanās mājāsaimniecībām un uzņēmumiem (no 161 līdz 157 euro par MWh), jaunas uzņēmējdarbības iespējas, kas radītu labi (pienācīgi) apmaksātas darbvietas, piesārņojuma un kaitējuma veselībai ierobežošana (ar izmaksu samazināšanos līdz 4,5–8,3 miljardiem euro) un ergoapgādes drošības uzlabošana (gāzes importa samazinājums par 12 % 2030. gadā).

2.5. EESK uzskata, ka būtiski elementi ir enerģijas tirgus galveno dalībnieku informēšana, atbilstīgas, skaidras un kodolīgas informācijas sniegšana mājāsaimniecībām un rūpnieciskajiem patērētājiem par patēriņu, kā arī viņu tiesību nostiprināšana uzskaites (attālināti nolasāmi skaitītāji) un rēķinu sagatavošanas jomā, tostarp arī attiecībā uz siltumenerģiju. Nedrīkst aizmirst par neaizsargātiem patērētājiem, kas, pateicoties mazākiem enerģijas rēķiniem, varētu palielināt savu komfortu un dzīves līmeni.

2.6. Tomēr mazaizsargāto patērētāju aizsardzības labad direktīvā nedrīkstētu uzlikt par pienākumu ieviest individuālus skaitītājus valstīs, kurās izīrētājam likums paredz segt īrnieka enerģijas izmaksas, jo īpaši tāpēc, ka šīs īres tiesību normas mājokļu īpašniekiem rada lielus energoefektivitātes renovācijas stimulus. Būtu jāuzsver arī tas, ka dažās dalībvalstīs daudzus individuālos skaitītājus, kas saskaņā ar spēkā esošajiem ES tiesību aktiem ierīkoti tikai nesen, vēl var lietot ilgu laiku, kas krietni pārsniedz Komisijas noteikto 2027. gada termiņu, kad tie būtu jāaizstāj ar attālināti nolasāmām ierīcēm. Šādu skaitītāju nomaiņu var uzskatīt par nevajadzīgām papildu izmaksām ES patērētājiem, tāpēc to nevajadzētu pieļaut.

2.7. EESK uzskata, ka ļoti svarīgi ir stiprināt energoefektivitātes sociālos aspektus un apkarot enerģētisko nabadzību, it īpaši mazaizsargātu patērētāju gadījumā. ES dalībvalstīm vairāk uzmanības ir jāpievērš sociālajiem pasākumiem. Direktīvas īstenošana ir būtisks labklājības priekšnoteikums.

2.8. Nevajadzētu aizmirst, ka energoefektivitātes mērķi ir saistīti ar klimata mērķiem – gan vieni, gan otri tiecas samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas. Šī prasība nozīmē, ka ir vajadzīga tāda politika, kas ļauj intensīvāk un ātrāk ieviest jaunās tehnoloģijas. Šīs tehnoloģijas ļaus ietaupīt enerģiju transportā, rūpniecībā, mājāsaimniecībās un ēkās. Visbeidzot, saskaņā ar direktīvas priekšlikuma 7. pantu (faktiskie enerģijas ietaupījumi, konkrēti pasākumi energoefektivitātes jomā) jaunās tehnoloģijas dalībvalstīm būs ekonomiski efektīvs veids, kā sasniegt valsts mērķus attiecībā uz ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu (ES ETS) un Kopīgo centienu lēmumu.

2.9. Attiecībā uz pašlaik spēkā esošajiem tiesību aktiem energoefektivitātes jomā Eiropas Parlaments norāda: **“Jaunā Energoefektivitātes direktīva – lai arī tā nav pienācīgi īstenota, tā nodrošina energotaupības sistēmu”**; **“Konkurējošās tiesību normas kavē panākumus vides jomā, rada birokrātiju un palielina enerģijas izmaksas”**; **“Enerģētikas tiesību aktu jomā vajadzīga lielāka saskaņotība”**; **“Uzlabota energoefektivitāte – vairāk darbvietu un izaugsmes”**.

2.10. Šajā sakarā EESK tic, ka jaunajā tiesību akta priekšlikumā par energoefektivitāti tiks ņemts vērā gan šis atzinums, gan arī Eiropas Parlamenta ierosinātie pasākumi.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Juridiskais pamats, subsidiaritāte un proporcionalitāte

3.1.1. Enerģētikas jomas pasākumu juridisko pamatu veido Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 194. panta 2. punkts līdz ar Direktīvu 2012/27/ES. Tāpēc grozījumu direktīva ir piemērots instruments.

3.1.2. EESK uzskata, ka viens no iemesliem, kāpēc līdz šim energoefektivitātes mērķus nevarēja sasniegt, ir tas, ka šajā jautājumā dalībvalstīs rīkojās neatkarīgi cita no citas. Lai veicinātu pasākumus dalībvalstu līmenī, ir vajadzīga saskaņota rīcība ES līmenī. Enerģētikas problēmjaudājumi rada izaicinājumus politikas, ekonomikas (iekšējais tirgus, attīstība,

ieguldījumi, tiesību akti) un sociālajā jomā (enerģijas patēriņš, tarifu problēmas, nabadzība, nodarbinātība), kā arī energoapgādes drošības problēmas. Turklāt nedrīkst aizmirst problēmas, kas saistās ar klimata pārmaiņām.

3.1.3. EESK stingri uzsver, ka ir jāievēro subsidiaritātes princips un jāsauglabā elastība attiecībā uz energoresursu un enerģētikas pasākumu struktūru, lai līdz 2030. gadam īstenotu ietaupījumus, ko **dalībvalstis ir brīvprātīgi apņēmušās panākt**.

3.2. Īstenošana, uzraudzība, vērtēšana un ziņošana

3.2.1. Dažādi primārās enerģijas samazināšanas līmeņi tika novērtēti, salīdzinot ar 2007. gada atsauces līmeni; lai formulētu mērķi, tika veikta primārās gala enerģijas patēriņa analīze no energotaupības vai energointensitātes viedokļa. Apspriežu rezultāti liecina, ka lielākā daļa ieinteresēto dalībnieku atbalstīja to, lai mērķis 2030. gadam tiktu noteikts 30 % apmērā.

3.2.2. No analīzes izriet, ka vēlamie varianti ir šādi:

— 7. pantā, kas attiecas uz enerģijas ietaupījuma pienākumu, priekšroka tiek dota 3. variantam (7. panta pagarināšana līdz 2030. gadam, vienkāršošana un atjaunināšana),

— 9.–11. pantā, kas saistīti ar noteikumiem par uzskaiti un rēķiniem, izvēlēts ir 2. variants (precizēšana un atjaunināšana, tostarp atsevišķu noteikumu konsolidēšana, lai palielinātu saskaņotību ar iekšējā enerģijas tirgus tiesību aktiem).

3.2.3. Viens no svarīgiem secinājumiem skar sociālo ietekmi: uz katriem 1,2 miljoniem euro, kas tiek tērēti energoefektivitātei, tiešā veidā tiek atbalstītas aptuveni 23 darbvietas.

3.2.4. Attiecībā uz maksas par degvielu samazināšanu, veicot energoefektivitātes pasākumus enerģētikas nabadzībā nonākušajiem iedzīvotājiem, paredzams pozitīvs rezultāts, kas varētu palīdzēt atrisināt dažas no problēmām saistībā ar sociālo atstumtību.

3.2.5. EESK atzinīgi vērtē to, ka ierosinātajam direktīvas grozījumam būs pozitīva ietekme uz MVU, pateicoties tajā paredzētajiem īpašiem noteikumiem attiecībā uz atbalsta shēmām (noteikumi par energoauditu izmaksu segšanu) un programmām, ar kurām šos uzņēmumus varētu mudināt veikt energoauditus. Pateicoties ēku renovācijai un 7. panta pagarināšanai līdz 2030. gadam, kas pārsniedz tā pašreizējo termiņu, mazi būvuzņēmumi gūs labumu no šīm uzņēmējdarbības iespējām. Arī energoefektivitātes līgumi, kas tiek slēgti ar piegādātājiem, var stimulēt energopakalpojumu uzņēmumus, kuri bieži vien ir MVU.

3.2.6. Vienlaikus EESK uzskata, ka ierosinātie pasākumi saistībā ar mērījumiem un rēķiniem enerģijas patērētājiem ļaus precizēt un atjaunināt esošos noteikumus atbilstīgi tehnoloģiju attīstībai, jo runa ir par siltumpatēriņa attālinātai mērīšanai paredzētajām ierīcēm (apkure, kondicionēšana). Tāpat informācija par enerģijas patēriņu būs pareiza, individualizēta un biežāk pieejama saskaņā ar valsts enerģētikas politiku.

3.2.7. Lai gan priekšlikuma piemērošanas termiņš tika pagarināts, tam nevajadzētu pārāk ietekmēt dalībvalstu publisko iestāžu budžetu vai administratīvās izmaksas, ņemot vērā to, ka dalībvalstis jau ir ieviesušas atbilstīgus pasākumus un struktūras. Izmaksas saistībā ar pasākumiem, kas attiecas uz energoefektivitātes pienākumu shēmām, tiks pārnestas uz gala klientiem. Tomēr mazāka enerģijas patēriņa dēļ viņu ieguvums būs mazāki enerģijas rēķini. Priekšlikumam nav nekādas ietekmes uz ES budžetu.

3.2.8. Jaunā enerģētikas pārvaldība ļaus izveidot elastīgu un pārredzamu analīzes, plānošanas, ziņošanas un pārraudzības sistēmu, kuras pamatā būs integrēti valstu plāni enerģētikas un klimata pārmaiņu jomā. Tā ļaus pārraudzīt valstu plānu īstenošanu, ņemot vērā energoefektivitātes mērķu sasniegšanu, kā arī virzību uz ES vispārējo mērķi. Šīs pieejas pamatā būs tādu pasākumu rādītāju pārraudzība, kuri atbilst vēlamajam variantam: pareiza transponēšana un īstenošana, straujāka virzība uz mērķu īstenošanu, lielāka informācijas pieejamība patērētājiem, administratīvā sloga samazināšana un, visbeidzot, ziņošanas uzlabošana par īstenotajiem ietaupījumiem.

3.3. Piezīmes par grozījumu direktīvas priekšlikuma īpašiem noteikumiem

3.3.1. Orientējošais 27 % mērķis tika aizstāts ar ES līmeņa saistošo 30 % mērķi. Katras dalībvalsts ziņā ir noteikt 2020. gadam energoefektivitātes mērķi, kura pamatā ir gala un primārās enerģijas patēriņš. Lai noteiktu sasniegto ceļā uz ES līmeņa mērķa īstenošanu, Komisija novērtēs progresu, analizējot visus paziņotos mērķus. Ja ES nespēs sasniegt šo mērķi, Komisija var ierosināt attiecīgus pasākumus. Izvērtēšanas process būs precīzi definēts Enerģētikas savienības pārvaldības ietvaros.

3.3.2. Dalībvalstu pienākums būs izstrādāt ilgtermiņa stratēģiju, lai mobilizētu ieguldījumus, kas nepieciešami valsts ēku fonda renovācijai. Energoefektivitātes direktīvas punkts, kurā šis noteikums ir paredzēts, tiks pārvietots uz Direktīvu par ēku energoefektivitāti (ĒEED). EESK uzskata, ka tas ir ļoti svarīgs instruments, ar ko sasniegt mērķus, ko ES sev ir izvirzījusi, jo ēkas ir vislielākais enerģijas patērētājs Eiropā (vairāk nekā 40 % no kopējās gala enerģijas).

3.3.3. EESK uzskata, ka koģenerācijai ir izšķiroša nozīme, jo tā nodrošina elektroenerģijas un siltumenerģijas vienlaicīgu ražošanu vienā iekārtā (ģenerators ar tvaika turbīnu, iekšdedzes motors utt.) karsta ūdens, tvaika vai dzesēšanas šķidrums veidā. Augstas efektivitātes koģenerācija nozīmē ražošanu, kas nodrošina primārās enerģijas ietaupījumu vismaz 10 % apmērā salīdzinājumā ar atsevišķi saražotās elektroenerģijas un siltumenerģijas atsaucis vērtībām. Atšķirībā no tradicionālajām spēkstacijām (ar kondensēšanu), kurās tikai 33 % primārās enerģijas tiek pārveidoti elektroenerģijā, šī pārvēršanas likme pieaug līdz 90 % augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās, kur abi procesi, proti, elektroenerģijas un siltuma enerģijas vienlaicīga ražošana, tiek apvienoti.

3.3.4. Koģenerācijai ir lielas priekšrocības: energoefektivitāte, elastība kurināmā izvēlē, vienkārša ekspluatācija un uzturēšana, komforts klientiem, samazinātas aprites cikla izmaksas, kapitāla izmaksu samazināšanās un elastība sistēmas plānošanā.

3.3.5. Papildus enerģijas piegādei no atbilstīgiem avotiem (ar mazoglekļa emisijām) un enerģijas patēriņa optimizācijai elektroenerģijas uzglabāšana var būt risinājums uzņēmumiem, kas vai nu ražo atjaunojamo enerģiju un vēlas optimizēt tās patēriņu atkarībā no vajadzībām, vai arī grib samazināt savas izmaksas, ierobežojot patēriņu maksimālās slodzes periodā un dodot priekšroku lētākai elektroenerģijai zemāka nosloguma stundās.

3.3.6. EESK piekrīt Komisijas pieejai attiecībā uz 7. pantu, kas ir grozīts tā, lai pagarinātu enerģijas ietaupījuma pienākuma periodu līdz 2030. gadam, saglabājot mērķi panākt 1,5 % ietaupījumu gadā. Panākumi, kas gūti pasākumu īstenošanā, tiks izvērtēti 2027. gadā, bet pēc tam – ik pēc 10 gadiem, līdz varēs uzskatīt, ka ES ilgtermiņa mērķi 2050. gadam klimata un enerģētikas jomā ir sasniegti.

3.3.7. EESK atzinīgi vērtē grozījumu pantos, kas attiecas uz uzskaiti un rēķiniem, jo ar to tiek precizēti aspekti par centralizētu siltumapgādi, dzesēšanu un māsaimniecību karsto ūdeni. Tomēr ar ES tiesību aktiem nedrīkst uzlikt par pienākumu ierīkot individuālus skaitītājus valstīs, kurās izīrētājam ir juridisks pienākums segt īrnieka enerģijas izmaksas (bruto īres maksa, par ko valsts pārraudzībā vienojušās īrnieku un namīpašnieku organizācijas). Attiecībā uz gāzes uzskaiti pienākums ir nodrošināt galalietotājam individuālus skaitītājus, kuri precīzi atspoguļo galalietotāja patēriņu.

3.3.8. Informācija par gāzes patēriņu būs balstīta uz faktisko patēriņu, izmantojot sistēmu, kas ļauj galalietotājam pašam nolasīt skaitītāja rādījumus. Tiks noteikta prasība datus par patēriņu un rēķiniem darīt pieejamus energopakalpojumu sniedzējiem. Ir noteikts, ka elektroniskā formāta rēķinam ir jābūt skaidram un patērētājiem saprotamam. Ņemot vērā ierosinātos uzlabojumus, EESK pauž cerību, ka **dalībvalstis aktīvāk iesaistīsies, lai meklētu sociāli un ekonomiski atbilstīgus risinājumus saistībā ar skaitītāju izmaksām (kas segs šīs izmaksas?)**. Šis jautājums ir jāatrisina, lai taisnīgā un pienācīgā veidā garantētu vienlīdzīgu piekļuvi enerģijai.

3.3.9. Enerģētikas nozare ir vairākkārt aicinājusi pārskatīt primārās enerģijas faktoru (PEF), kura pamatā ir gala enerģijas patēriņa ietaupījums dalībvalstīs, kas izteikts kWh. Ar ierosināto metodoloģiju un jauno faktoru ir ieviests nozīmīgs uzlabojums. EESK atzinīgi vērtē to, ka iepriekš noteikts PEF koeficients būs 2,0, ievērojot, ka dalībvalstis var piemērot atšķirīgu koeficientu, ja to pienācīgi pamato. Enerģētikas nozare pauž bažas par neizdevīgu aprēķina metodi, ko piemēro kodolenerģijai; tiek lēsts, ka attiecīgajam koeficientam būtu jābūt 1 (pārveidošanas lietderība – 100 %), kas būtu līdzīgs tam, ko piemēro citiem bezoglekļa energoavotiem.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 2010/31/ES par ēku energoefektivitāti”

(COM(2016) 765 final – 2016/0381 (COD))

(2017/C 246/08)

Ziņotāja: **Baiba MILTOVIČA**Līdzziņotāja: **Isabel CAÑO AGUILAR**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 12.12.2016. Eiropas Savienības Padome, 21.12.2016.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 194. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	157/0/1
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Šī ierosinātā direktīva precīzē un paplašina iepriekšējos tiesību aktus, kuru mērķis ir ēku energoefektivitātes paaugstināšana. Tās efektivitāte tiks vērtēta pēc tā, kāda būs tās nozīme Enerģētikas savienības galveno mērķu sasniegšanā, taču, tā kā direktīva ir koncentrēta uz apbūves vidi, arī tās ieguldījums sociālo un ekonomikas mērķu jomā (it īpaši enerģētiskās nabadzības mazināšanā, mājokļu cenu pieņemamības saglabāšanā un iespējamajā enerģijas izmaksu samazināšanā) ir būtisks.

1.2. EESK uzskata, ka ļoti svarīgi ir direktīvā iekļaut konkrētākus priekšlikumus par to, kā risināt enerģētiskās nabadzības problēmu. Tiem būtu jāietver skaidrāka norāde uz to, kādam jābūt valstu sniegto enerģētiskās nabadzības definīciju saturam, atsauces definīcija, kas paredzēta, lai novērtētu, cik visaptverošas ir valstu plānu pieejas, kā arī konsultāciju sniegšana un pasākumu koordinēšana, kuru nodrošina neatkarīgs, uz patērētāju orientēts vienots kontaktpunkts vai aģentūra.

1.3. EESK uzskata, ka dalībvalstīm savos valstu plānos būs jātiecas uz augstākiem mērķiem, kas izklāstīti alternatīvajā politikas risinājumu III variantā (kā minēts Eiropas Komisijas pievienotajā ietekmes novērtējumā), vienlaikus saglabājot politikas risinājumu II varianta leģislatīvo pieeju – pamatojoties uz direktīvā izklāstītajām izmaiņām. Tas būs nepieciešams, lai radītu ilgtermiņa virzību, kas ļautu sasniegt Parīzes nolīgumā izvirzīto mērķi.

1.4. Ieteicams, lai šī direktīva atbalstītu nacionālās ēku renovācijas stratēģijas, nosakot prasību ierosināt konkrētus nozaru mērķus un atsauces metodoloģiju, kura paredzēta uzlabojumu novērtēšanai. Stingrās pamatnostādņēs būtu arī jānosaka minimālais energoefektivitātes līmenis, kas jāsasniedz sabiedrisko un komerciālo ēku renovācijā.

1.5. Direktīvā nav izmantota iespēja atbalstīt “zaļās” hipotēkas, ar atjaunojamu enerģiju saistītas centralizētās siltumapgādes sistēmas, pasākumus enerģijas uzkrāšanai dzīvojamās ēkās un komerciālās ēkās, uzlabotas apmācības shēmas iekārtu uzstādītājiem un remontētājiem, kā arī citus tehniskus, finansiālus un fiskālus pasākumus, kas sekmētu ēku energoefektivitātes paaugstināšanu. Lai gan šādi pasākumi ir atbalstīti citur, šīs direktīvas atturīgā pieeja ir attaisnojama tikai tad, ja tā veicina elastību un vērienīgu rīcību. EESK visnotaļ rosina Komisiju rūpīgi uzraudzīt direktīvas īstenošanu un efektivitāti un būt gatavai ātri rīkoties, izmantojot modernizācijas un pārskatīšanas mehānismu, kas paredzēts ierosinātajā pārvaldības regulā.

1.6. Būtu jāveic papildu pasākumi, lai dalībvalstīs veicinātu ar energoefektivitātes sertifikātiem (EES) saistīto aprēķina metožu salīdzināmību, kas savukārt atvieglotu EES salīdzināšanu.

1.7. Būtu jāierosina vēl citi veidi, kā motivēt privāto un pašvaldībām nepiederošo sociālo mājokļu izīrētājus ieguldīt vecāka īpašuma renovācijā.

1.8. Vispārīgajā priekšlikumā par “vieduma indikatoru” būtu jāatspoguļo ēkas iemītnieku spēja ne tikai novērtēt energoefektivitāti, bet arī kontrolēt un atvieglot pašiem savu atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanu un patēriņu, kā arī samazināt enerģijas izmaksas.

1.9. EESK jo īpaši rosina atzīt vietējo pašvaldību spēju veicināt un koordinēt energoefektivitātes programmas un atzīmē Pilsētas mēru pakta arvien pieaugošo potenciālu šajā jomā.

1.10. EESK uzsver, ka ir nepieciešams veicināt ēku būvniecību un renovāciju kā nozari, kurā mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) nodrošina 83 % no visām darbvietām (OECD: *Small Businesses, Job Creation and Growth*).

1.11. EESK atzīmē, ka bez inovācijas nebūs iespējams paaugstināt ēku energoefektivitāti. ES zaudē līderpozīcijas mazoglekļa enerģijas tehnoloģiju jomā un patlaban nodrošina mazāk nekā 15 % darbvieta šajā nozarē. Ir jāpieliek pūles apmācības jomā, lai pielāgotu prasmes, kas vajadzīgas šajās augsti specializētajās nozarēs.

1.12. Iniciatīva “Energoviedu ēku vieda finansēšana” – un iespēja to saistīt ar Junkera plānā izvirzītajiem mērķiem – ir pozitīvs solis, ko komiteja atzinīgi novērtē.

2. Ievads

2.1. Direktīva ir daļa no tiesību aktu kopuma “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”, kas paredzēts, lai saturiski veidotu Enerģētikas savienību un palielinātu informētību un izpratni par to, ka pāreja uz tīru enerģiju ir nākotnes izaugsmes nozare. Ēkās patērētā enerģija veido 40 % no kopējā apjoma, kas tiek izlietots visā Eiropas Savienībā. Turpinās nozīmīgs progress ēku energoefektivitātes jomā gan saistībā ar jaunu objektu būvniecību, gan modernizāciju. Daļēji to ir veicinājuši piecpadsmit gadus ilgušā likumdošanas darbība ES līmenī šajā jomā, taču joprojām netiek izmantotas ļoti būtiskas iespējas paaugstināt efektivitāti un panākt citu labvēlīgu sociālo ietekmi.

2.2. Neraugoties uz tehnisko progresu, atbilstošiem papildu datiem un pieejamā publiskā finansējuma izmantošanu ar finanšu instrumentu palīdzību, nav vērojama esošā ēku fonda atjaunošanas rādītāju būtiska uzlabošanās – 75 % ēku Eiropas Savienībā joprojām nav energoefektīvas.

2.3. Globālā klimata pārmaiņu ietekme un centieni konsolidēt Eiropas enerģētikas politiku ir palielinājuši jautājuma steidzamību, taču daži būtiski un sarežģīti jautājumi joprojām nav atrisināti, un varētu cerēt, ka progress turpināsies. Bez šādas rīcības būs ļoti grūti sasniegt 2030. un 2050. gada mērķus klimata un enerģētikas jomā. Pastāv iespējas ēkās samazināt enerģijas patēriņu par 5 % līdz 6 % un samazināt CO₂ emisijas par aptuveni 5 %. Tomēr, tā kā tikai 0,4 % – 1,2 % no ēku fonda tiek veikta renovācija/uzlabojumi, ir skaidrs, ka šie procesi ir jāpaātrina.

2.4. Ar minēto direktīvu groza 2010. gada direktīvu par šo pašu tematu, kura ir 2002. gada direktīvas pārstrādāta redakcija. 2010. gadā pieņemtā pārstrādātā redakcija ievieša ļoti būtiskus grozījumus 2002. gada tekstā. Īpaši svarīgi, ka tajā tika atzīta energoefektivitātes arvien lielākā nozīme apbūves jomā un politikas mērķu sasniegšanas sekmēšanā, ņemta vērā tehniskās izpratnes palielināšanās, veiktas korekcijas, ievērojot astoņos gados gūto praktisko pieredzi, un uzsvēta īpašā nepieciešamība dalībvalstīm noregulēt un uzlabot pieeju jautājumu risināšanai.

2.5. Pašlaik ierosinātā pārstrādātā redakcija, lai gan tā ir ievērojami īsāka nekā iepriekšējā direktīva, balstās uz to pašu pieeju. Īpaši jāatzīmē, ka tā paredz ēku renovācijas ilgtermiņa stratēģiju integrāciju, viedo tehnoloģiju izmantošanu ēkās un spēkā esošos noteikumu optimizāciju. Tā seko plašam 2010. gada direktīvas novērtējumam un iespējamās turpmākās rīcības detalizētam ietekmes novērtējumam. Variants ar būtisku ietekmi – politikas risinājumu III variants – tika noraidīts, galvenokārt ar īstermiņa izmaksām, ietekmi uz subsidiaritāti un politisku realismu saistītu apsvērumu dēļ atbalstot zemāku potenciālo sasniegumu līmeni, proti, politikas risinājumu II variantu.

2.6. Tomēr visas ieinteresētās personas vēlas panākt vērienīgus uzlabojumus. Nozare nodrošina aptuveni 18 miljonus tiešo darbvietu un rada aptuveni 9 % no Eiropas Savienības IKP; pieejamību cenu ziņā un mājokļu un komercplātību tirgū esošo pieprasījumu ir jācenšas līdzsvarot ar sociālo un klimata aizsardzības mērķu sasniegšanu.

3. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

3.1. Direktīvā veikti vairāki grozījumi, kas nostiprina dažus Direktīvas 2010/31/ES noteikumus un vienkāršo noteiktus aspektus. Galvenie aspekti ir šādi:

- “inženiertehnisko sistēmu” definīcija ir paplašināta, iekļaujot tajā viedo ēku tehnoloģijas aspektus un paredzot elektromobilitāti,
- 2012. gada Energoefektivitātes direktīvas noteikums par valstu ilgtermiņa renovācijas stratēģijām ir pārcelts uz šo direktīvu,
- dalībvalstīm ir jāsigatavo ceļvedis, kurā norādīti skaidri pieturpunkti un pasākumi, ar kuriem sasniegt 2050. gadam izvirzīto ilgtermiņa mērķi, proti, valsts ēku fonda dekarbonizāciju, un minēti konkrēti pieturpunkti 2030. gadam. Šiem pasākumiem arī jāveicina enerģētiskās nabadzības mazināšana,
- ieguldījumus veicina noteikums, kas paredz, ka dalībvalstīm jāapkopo projekti un jānovērs ar tiem saistītais risks, kā arī jāizmanto publiskais finansējums, lai tādējādi piesaistītu privātā sektora finanses un pievērštos tām problemātiskajām jomām, kuras tirgus atstājis novārtā,
- dalībvalstis var noteikt prasības, ar kurām nodrošina, ka nedzīvojamās ēkas ir aprīkotas ar ēkas automatizācijas un vadības sistēmām,
- dalībvalstis var noteikt prasības, ar ko nodrošina, ka dzīvojamās ēkas ar centralizētām inženiertehniskajām sistēmām ir aprīkotas ar nepārtrauktu elektronisku monitoringa funkciju un efektīvas vadības funkcijām, kuras nodrošina enerģijas optimālu ražošanu, sadali un izmantošanu,
- dalībvalstis nosaka pasākumus, kas vajadzīgi, lai ieviestu gaisa kondicionēšanas sistēmu pieejamo daļu regulāru inspicēšanu nedzīvojamās ēkās un dzīvojamās ēkās ar centralizētu inženiertehnisko sistēmu,
- paredzēts, ka dalībvalstis sniedz informāciju ēku īpašniekiem vai īrniekiem par energoefektivitātes sertifikātiem, to nolūku un mērķiem, par izmaksefektīviem veidiem attiecīgās ēkas energoefektivitātes paaugstināšanai,
- paredzēti noteikumi, lai nodrošinātu, ka lielā daļā jauno ēku un daļā esošo ēku, kurām tiek veikta renovācija, ir obligāta elektrotransportlīdzekļiem paredzētu uzlādes punktu (vai infrastruktūras kabeļu) ierīkošana,

- izmaiņas ēku inženiertehniskajās sistēmās ir jāreģistrē, jānovērtē un jāpadara pieejamas,
- ierosināts izstrādāt “vieduma indikatoru”, lai papildinātu esošo informāciju par ēku energoefektivitāti,
- izveidota īpaša saikne starp pieejamajiem ēku renovācijas finansiālajiem pasākumiem un iegūtās energoefektivitātes pakāpi.

4. Vispārīgas un īpašas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka arī turpmāk prioritāte būs ēku energoefektivitāte, taču pauž īpašas bažas par to, ka enerģētiskajai nabadzībai, kas minēta komitejas iepriekšējos atzinumos⁽¹⁾ un ir plaši atzīta kā būtiska sociāla problēma, joprojām nav pievērsta pienācīga uzmanība.

4.2. Vajadzīgs plašāka un vērienīgāka pieeja. Emisiju samazināšanas un energoefektivitātes mērķi, ko ES jau ir izvirzījusi, un ar lielām cerībām saistītā Parīzes nolīguma stāšanās spēkā 2016. gada oktobrī prasa aktīvāku rīcību, it īpaši tāpēc, ka iepriekšējo priekšlikumu nepietiekamā īstenošana liecina, ka ēkas joprojām ir problemātiska joma.

4.3. Komitejai ir daži iebildumi pret to, ka politikas risinājumu II variants izraudzīts (kā izklāstīts ietekmes novērtējumā) kā pamats virzībai uz šā grozībā tiesību akta pieņemšanu. Lai gan politikas risinājumu III variants nozīmē obligātās rīcības līmeni, kas ievērojami pārsniedz izmaksoptimalitāti (tā ir nostāja, kurai EESK nevar piekrist), ir skaidrs, ka politikas risinājumu III varianta ievērojami lielākais vērienīgums – ar 2–3 reizes lielāku ietekmi klimata, energoefektivitātes un sociālo mērķu īstenošanā – varētu būt nepieciešams, lai nodrošinātu ilgtermiņa virzību, kas ļautu sasniegt Parīzes nolīgumā izvirzīto mērķi. Tāpēc dalībvalstīm, vienlaikus saglabājot politikas risinājumu II varianta leģislatīvo pieeju, nacionālajos plānos būs jātiecas uz augstākiem mērķiem, kas izklāstīti alternatīvajā politikas risinājumu III variantā (kā minēts Eiropas Komisijas pievienotajā ietekmes novērtējumā).

4.4. Nesenais novērtējums par dalībvalstu ēku renovācijas stratēģijām kopumā ir pozitīvs (*JRC 2016: Synthesis Report on the assessment of Member States' building renovation strategies* (Kopsavilkuma ziņojums dalībvalstu ēku renovācijas stratēģiju novērtējumam)). Šī joma ir ietverta Energoefektivitātes direktīvā; tomēr šobrīd nav vienota standarta attiecībā uz to, kas veido “renovāciju”. Būtu lietderīgi Direktīvā par ēku energoefektivitāti iekļaut prasību ierosināt īpašus nozaru mērķus un atsaucies metodoloģiju, kura paredzēta uzlabojumu novērtēšanai, un noteikt robežvērtības līmeni “renovācijas” atbalsta piešķiršanai. Saistībā ar šādiem mērķiem stingrās pamatnostādnes būtu konkrēti jānorāda, kāds minimālais energoefektivitātes līmenis jāsasniedz sabiedrisko un komerciālo ēku renovācijā.

4.5. Direktīva paplašina prasības attiecībā uz valstu datubāzēm saistībā ar energoefektivitātes sertifikātiem, un ES līmenī būtu lietderīgi izveidot publiski pieejamu datubāzi, kas saturētu anonimizētus valstu datus par nacionālajām renovācijas stratēģijām un varētu būt saistīta ar e-ziņošanas platformu, kura ierosināta Enerģētikas savienības pārvaldības regulā. Šajā saistībā direktīvā būtu jāiekļauj kategoriski norādījumi par aprēķina metožu salīdzināšanu, kas savukārt uzlabotu energoefektivitātes sertifikātu salīdzināšanas iespējas.

4.6. Lai gan nav iemesla, kādēļ valstu plāniem nevajadzētu ietvert šo jomu, direktīvā nav minēti priekšlikumi par citiem veidiem, kā stimulēt privātos un nekomunālos sociālo mājokļu izīrētājus veikt ieguldījumus vecāka īpašuma renovācijā. Ja īrnieki apmaksā enerģijas rēķinus tiešā veidā, īpašnieki bieži vien nesaskata komerciālu vērtību ēku energoefektivitātes paaugstināšanai. Dažās valstīs īres mājokļu sektors veido ievērojamu daļu no dzīvojamā fonda. Ēku energoefektivitāte lielā mērā ietekmē mājokļu pieejamību cenas ziņā un enerģētisko nabadzību, tāpēc ir būtiski, lai būtu pieejami finanšu instrumenti renovācijas atbalstam. Vairumam pašvaldību, izīrētāju apvienību un īpašnieku ir tiesības saņemt aizdevumu sarežģītiem uzlabojumiem, kas paaugstina dzīvojamo ēku energoefektivitāti. Tomēr pārmērīgi stingri finansēšanas un līgumu nosacījumi daudziem rada šķēršļus.

⁽¹⁾ OV C 341, 21.11.2013., 21. lpp.; OV C 424, 26.11.2014., 64. lpp.; OV C 82, 3.3.2016., 22. lpp.; OV C 34, 2.2.2017., 78. lpp..

4.7. Atbalsts “zaļajām” hipotēkām ir pasākums, kuru direktīvā vajadzētu atbalstīt. Tāpat ir svarīgi veicināt maza mēroga energoefektivitātes programmu grupēšanu lielākos kopumos, jo tas ļauj izmantot finansējuma paketes.

4.8. Siltumapgādes un aukstumapgādes stratēģijā (COM(2016) 51 final), kas tika ierosināta 2016. gadā, īpaša uzmanība ir pievērsta ieguvumiem, kurus gūst, veicot centralizētās siltumapgādes sistēmu renovāciju un aizstāšanu saistībā ar atjaunojamiem energoresursiem. Centralizētas siltumapgādes un pilsētu koncepcijas parasti ir ēku sistēmas sastāvdaļa, proti, infrastruktūra, un tāpēc šajā direktīvā būtu jāpauž skaidra nostāja un konkrēti jārosina šo faktu atspoguļot pilsētu plānošanā.

4.9. Jāatzīmē, ka klimata un enerģētikas mērķi ir saistīti ar mazoglekļa enerģijas (LCE) tehnoloģijām un ilgtspējīgākām ēkām, kam jāatbilst energoefektivitātes mērķiem. Tās aizvien vairāk ir balstītas uz svarīgām pamattehnoloģijām progresīvo materiālu jomā (krāsainajiem metāliem, tēraudu, stiklu, plastmasām utt.), un bez inovācijas nebūs iespējams paaugstināt ēku energoefektivitāti. Aptuveni 5 % pašlaik ražoto progresīvo materiālu tiek izmantoti mazoglekļa enerģētikas tehnoloģijās un ilgtspējīgākās ēkās, un šie tirgi strauji attīstās.

4.10. ES zaudē līderpozīcijas LCE tehnoloģiju jomā un patlaban nodrošina mazāk nekā 15 % darbvieta šajā nozarē (apmēram 1,1 miljonu tiešo un netiešo darbvieta). Šīm tehnoloģijām nepieciešamo progresīvo materiālu jomā ES tāpat saskaras ar pieaugošu globālo konkurenci, un bez atbilstošas tehnoloģiju veicināšanas un tirgus stimulēšanas politikas inovācija un ražošana turpinās pamest Eiropas Savienību. Nedrīkst aizmirst par apmācību, lai nodrošinātu prasmes, kas nepieciešamas šajās augsti specializētajās nozarēs.

4.11. EESK atbalsta elektromobilitātes attīstību, kas sekmē plašāku ekonomikas dekarbonizāciju, bet pauž šaubas par šādas augstas detalizētības pakāpes nepieciešamību un šādu pasākumu ietekmi uz mājokļu un komercplātību pieejamību cenu ziņā un uz valsts iestāžu izvēles brīvību veicināt elektromobilitāti. Vēl viena svarīga un papildinoša joma – enerģijas uzglabāšana – ir minēta paskaidrojuma rakstā, bet nav plašāk atspoguļota direktīvā, lai gan ir paredzams, ka šī tehnoloģija strauji attīstīsies un būs cenu ziņā pieejama.

4.12. Tāpat izaugsme, kas ir vērojama decentralizētas atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanā, arī rada iespējas integrācijai ar efektivitātes pasākumiem ēkās bez pieslēguma gāzes tīkliem un pārejai uz atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu siltumapgādes un aukstumapgādes jomā. Tas būtu īpaši jāveicina.

4.13. Grozījumi saistībā ar centieniem apņēmīgāk atbalstīt viedās ēkas (sabiedriskās, komerciālās un dzīvojamās) ir salīdzinoši pieticīgi, un tiem vajadzētu būt konkrētākiem un plašākiem.

4.14. Priekšlikumu attiecībā uz “vieduma indikatoru”, kas paredzēts, lai novērtētu ēkas spēju izmantot IKT un elektroniskās sistēmas ar mērķi optimizēt tās darbību un mijiedarbību ar tīklu, vajadzētu vairāk izvērst, taču pats princips ir vērtējams atzinīgi. Kā mērķis būtu jānosaka izstrādāt pārredzamu, nozīmīgu indikatoru, kas dotu pievienoto vērtību energoefektivitātes sertifikātiem, neradot nevajadzīgu datu vākšanas vai analītisko slogu. Šādam indikatoram jānorāda ēkas iemītnieku spēja ne tikai novērtēt energoefektivitāti, bet arī kontrolēt un atvieglot pašiem savu atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanu un patēriņu, kā arī samazināt enerģijas izmaksas.

4.15. Norādīts, ka enerģētiskā nabadzība ir problēma, kas būtu jārisina, paredzot starpposma mērķus, kas ļauj apzināt panākto progresu ēku fonda dekarbonizācijas jomā. Tomēr direktīva neparedz atbalstošu politikas satvaru, lai varētu izstrādāt izmaksu ziņā lietderīgu risinājumu enerģētiskās nabadzības problēmai kā tādai, kaut arī viens no tās rašanās cēloņiem ir energoneefektīvas dzīvojamās ēkas. EESK uzskata, ka tas varētu ietilpt šīs direktīvas darbības jomā, un iesaka iekļaut jauno ierosināto un šim tematam velīto grozījumu kopumu, kas attiecas uz attiecīgajiem 2012. gada direktīvas pantiem. Tādējādi tiktu atbalstītas ierosinātajā Enerģētikas savienības pārvaldības regulā paredzētās prasības dalībvalstīm novērtēt un noteikt politiku, pasākumus un darbības, kuru mērķis ir mazināt enerģētisko nabadzību.

4.16. Tāpēc EESK iesaka direktīvā norādīt kritērijus, kas būtu jāievēro jēdziena “enerģētisko nabadzība” atsaucēs definīcijā, un ierosināt arī pašai savu atsaucēs definīciju. Tās pieņemšana iekšējām vajadzībām nebūtu saistoša dalībvalstīm, taču tiktu ilustrēti kritēriji, kas piemērojami ar valstu enerģētikas un klimata plāniem saistītajos ziņojumos. Šāda definīcija ir ļāvusi dažām valstīm novērtēt progresu – vai arī regresu – enerģētiskās nabadzības problēmas risināšanā, taču EESK atzīst, ka šo problēmu izraisošo faktoru daudzveidības dēļ var būt vajadzīga prioritāras uzmanības pievēršana konkrētiem valstu faktoriem.

4.17. Tāpēc EESK visnotaļ rosina dalībvalstis vienoties par pilnībā koordinētu pieeju enerģētiskās nabadzības mazināšanai, tostarp izpratni par to, kāda loma un lietderība ir ne tikai energoefektīvām ēkām, bet arī finansiāla atbalsta pasākumiem (tostarp sociālajiem tarifiem un nabadzības mazināšanas metodēm), patērētāju konsultēšanai par piegādātāju un tarifu izvēli un informēšanai par vienkāršiem energotaupības pasākumiem. Lai panāktu maksimālu efektivitāti un lietderību, ir īpaši svarīgi, ka konsultāciju sniegšanu un pasākumu koordinēšanu nodrošina neatkarīgs, uz patērētāju orientēts vienots kontaktpunkts vai aģentūra.

4.18. Dažādos neatkarīgos pētījumos un Komisijas ziņojumos ir norādīts mainīgais ātrums un efektivitāte, ar kādu dalībvalstis īsteno Direktīvas par ēku energoefektivitāti prasības. Problēmas ir šādas:

- ar transponēšanu un interpretāciju saistītas problēmas, ko Komisija turpina risināt, izmantojot izpildes panākšanas mehānismus. Vairākas dalībvalstis prasa plašāk atzīt ēku energoefektivitātes ļoti lielo nozīmi enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanas jomā un aņņemšanos īstenot nacionālās renovācijas stratēģiju. EESK aicina ENER ĢD turpināt īstenošanas uzraudzību un ātri rīkoties, uzsākot pārkāpuma procedūras,
- energoefektivitātes sertifikātu (EES) kvalitāte un salīdzināmība. Lietderīgi būtu konkrēti saskaņot ES prasības attiecībā uz kvalificētiem ekspertiem un sertificētājiem un paredzēt kvalitātes pārbaudes saistībā ar energoefektivitātes sertifikātiem. Būtu arī vēlama energoefektivitātes sertifikātus izstrādāt tā, lai sniegtu turpmāku tehnisko informāciju un ieteikumus par veicamajiem uzlabojumiem,
- EESK atzīmē, ka direktīvā finanšu stimuli sasaistīti ar energoefektivitātes sertifikātiem un tādēļ finanšu atbalstu var izmaksāt tikai *a posteriori*, jo maksājums ir atkarīgs no stāvokļa “pirms” un “pēc” energoefektivitātes sertifikātu izsniegšanas. Tas negatīvi ietekmē energoefektivitātes paaugstināšanu, jo no subsīdijām atkarīgais remonts netiks veikts, ja vien īpašnieks nebūs pārliecināts, ka saņems subsīdiju pirms darba uzsākšanas,
- Eiropas strukturālo un investīciju fondu un īpaši kohēzijas politikas fondu izmantošana. Eiropas Reģionālās attīstības fonda ietvaros finansējuma minimālā procentuālā daļa tiks novirzīta pārejai uz mazoglekļa ekonomiku visās nozarēs, tomēr visu šo līdzekļu izmantošana ēku energoefektivitātes paaugstināšanai dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Pieejami ir skaidri interpretējošie norādījumi, taču ir nepieciešams arī veicināt šāda finansējuma izmantošanu,
- atbalsts attiecīgai tehniskai apmācībai ēku renovācijas jomā, it īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem, kuri veido vairāk nekā 90 % no Eiropas būvniecības uzņēmumiem.

4.19. Komiteja atzīmē, ka 2014.–2020. gada plānošanas periodā ir paredzams, ka Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem) un jo īpaši kohēzijas politikas fondiem būs ievērojama loma saistībā ar ēku renovāciju un būvniecību. Pašlaik ir daudz šķēršļu, kuri ir jāpārvar, galvenokārt ierobežotā piekļuve finansējumam, augstas sākotnējās izmaksas, salīdzinoši ilgi atmaksāšanās periodi, augstāks subjektīvi novērtētais kredītrisks saistībā ar ieguldījumiem ilgtspējīgā enerģētikā, kā arī konkurējošās prioritātes ēku īpašniekiem utt. (*European Commission: Technical guidance – Financing the energy renovation of buildings with Cohesion Policy funding*). Iniciatīva “Energoviedu ēku vieda finansēšana” ir pozitīvs solis dažu minēto problēmu pārvarēšanā, un pastāv iespējas izmantot Junkera plānā izvirzītos mērķus ieguldījumu palielināšanai šajā jomā.

4.20. Pareizo prioritāšu un atbildības noteikšana vietējai pašpārvaldei ir būtisks priekšnosacījums, lai varētu nodrošināt, ka pieejamo programmu resursu izmantošana rada maksimālu ietekmi, un varētu virzīties tālāk par minimālajām prasībām (piemēram, energoefektivitātes prasības, energoaudits utt.), ko nosaka dalībvalstu līmenī; jo lielāks vērienīgums, jo lielākam vajadzētu būt atvēlētā finansējuma apmēram.

4.21. Šajā saistībā EESK it īpaši atzīmē Pilsētas mēru pakta potenciālu. Tagad tajā ir iesaistīti vairāk nekā 7 000 pašvaldību, un parakstītāji apņemas veikt nepieciešamos pasākumus energoefektivitātes un atjaunojamās enerģijas izmantošanas jomā, pieņemot "ilgtspējīgas enerģētikas rīcības plānus". Pilsētu, kas veido mūsu apbūvētās vides lielāko daļu, mobilizācija ir vietēja mēroga iniciatīva ar globālu ietekmi.

4.22. Šīs direktīvas mērķus plaši atbalstīja vairums ieinteresēto personu visā būvniecības nozarē un gan komerciālo, gan dzīvojamo ēku īpašnieku un īrnieku pārstāvji. Tomēr būs vajadzīgs sadarbības, dialoga un pozitīvas iesaistes gars, lai turpinātu jau iesāktu progresu energoefektivitātes jomā.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu (pārstrādāta redakcija)”

(COM(2016) 767 final – 2016/0382 (COD))

(2017/C 246/09)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE**

Līdzziņotājs: **Stefan BACK**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 1.3.2017. ES Padome, 6.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 194. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	108/1/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē pārstrādāto direktīvu par atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu. Atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas paplašināšanai saistībā ar citiem tā dēvētā “ziemas tiesību aktu kopuma” priekšlikumiem ir būtiska nozīme centienos sasniegt Eiropas Enerģētiskas savienības un ES klimata aizsardzības mērķus, kā arī mērķi atkal kļūt par pasaules līderi atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas jomā. Atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaram enerģijas galapatēriņā 2030. gadā jāsasniedz 27 %.

1.2. “27 % mērķim” ir tikai nosacīta nozīme klimata aizsardzības mērķu sasniegšanā un atkarības no importa mazināšanā. “27 % mērķis” ir jāaplūko saistībā ar citiem CO₂ mazināšanas pasākumiem (piem., efektivitātes paaugstināšanu), un tādējādi tas faktiski varētu būt pietiekams, jo īpaši, ja regulējums pārvaldības jomā patiešām ļaus panākt, ka dalībvalstis vajadzības gadījumā veic papildu pasākumus. Analizējot mērķi atgūt pasaules līderpozīcijas atjaunojamās enerģijas jomā un apsverot Komisijas atziņu, ka bez direktīvas pārstrādāšanas 2030. gadā atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars enerģijas galapatēriņā sasniegtu 24,7 %, pamatoti rodas jautājums, vai šis mērķis ir pietiekami vērienīgs.

1.3. Kaut arī ierosinātajā Enerģētikas savienības pārvaldības sistēmā ir iekļauti plānošanas un pārraudzības noteikumi, EESK vēlreiz pauž nožēlu par to, ka nav izvirzīti dalībvalstīm obligāti sasniedzami mērķi.

1.4. EESK principā atbalsta mērķi, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas ražotājiem ir jādarbojas tirgus apstākļos. Komiteja uzskata, ka vairāku iemeslu dēļ nav pieņemama neierobežota fosilo energoresursu enerģijas, kodolenerģijas vai atjaunojamo energoresursu enerģijas subsidēšana.

1.5. Atjaunojamo energoresursu enerģijas ienākšana elektroenerģijas tirgū būs sekmīga tikai tad, ja visiem energoresursiem tiks radīti vienlīdzīgi konkurences apstākļi. Tas, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas ražotājiem pašlaik vēl ir vajadzīgs valsts atbalsts, lielā mērā izskaidrojams ar lielajām subsīdijām, ko saņem tradicionālie elektroenerģijas ražotāji. Tādēļ ir svarīgi likvidēt pašreizējos izkropļojumus, kas negatīvi ietekmē atjaunojamo energoresursu

enerģijas izmantošanu, piemēram, kombinējot enerģijas nodokļus un emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu tā, lai tiek aptvertas visas ārējās izmaksas (skatīt EESK atzinumu "Direktīvas par ēku energoefektivitāti pārskatīšana" – vēl nav publicēts *Oficiālajā Vēstnesī*). EESK uzsver, ka tas jā dara un to var izdarīt, radot iespējami maz papildu izmaksu patērētājiem vai uzņēmumiem.

1.6. Jaunā enerģētikas politika būtu jāveido, ņemot vērā trīs nozīmīgus aspektus – decentralizāciju, digitalizāciju un demokratizāciju. Jārada arī atjaunojamo energoresursu enerģijai paredzēts tirgus modelis, kas ir pielāgots decentralizētajai atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas struktūrai.

1.7. EESK atbalsta to, ka Komisija paredzējusi attīstīt decentralizētas un viedas tirgus struktūras, taču uzsver, ka Komisijas formulētā prasība Eiropas enerģētikas politikas centrā izvirzīt patērētājus un iedzīvotājus ir jāīsteno daudz efektīvāk. "Revolucionāro" potenciālu, kas, kā minējusi Eiropas Komisija, piemīt enerģētikas pārkārtošanai, jaunu viedu tirgus struktūru attīstība varētu arī atrastīt tādā veidā, kurš ļauj gūt iespējami lielāku sociālo un reģionālo labumu.

1.8. EESK atzinīgi vērtē atziņu, ka ražojošie patērētāji ir svarīgi enerģijas tirgus dalībnieki; tas ir solis virzībā uz enerģētikas demokratizāciju, nodrošinot lieliem un maziem patērētājiem, kā arī iedzīvotājiem plašākas iespējas rīkoties. Iespējas, kas viņiem pavērtas ar priekšlikumu, liecina par zināmu progresu salīdzinājumā ar pašreizējo stāvokli, taču tās noteikti nav pietiekamas, piemēram, tas attiecas uz juridiski īstenojamām tiesībām piekļūt publiskajiem energoapgādes tīkliem/elektroenerģijas tīkliem un izmantot šos tīklus. Tādēļ varam uzskatīt, ka priekšlikums ir tikai pirmais solis garajā ceļā uz tirgus, kas vērsts uz ražojošiem patērētājiem, reālā sociālā, saimnieciskā un reģionālā potenciāla atbrīvošanu.

1.9. EESK norāda, ka svarīgi ir ātri veidot un paplašināt viedus tīklus, lai varētu nodrošināt stabilu un drošu apgādi, arī mikrolīmenī panākt nozaru sasaisti, tīklā integrējot tādas sistēmas kā *power-to-heat* (elektroenerģijas izmantošana siltuma ražošanai), *power-to-gas* (elektroenerģijas izmantošana deggāzes ražošanai) un *vehicle-to-grid* (no elektrotīkla lādējamu hibrīdu elektrotansporthīdzekļu pieslēgšana tīklam), un pavērt iespēju efektīvai "vienādranga" (*peer-to-peer*) tirdzniecībai, tādā veidā dodot ražojošajiem patērētājiem iespējas visaptveroši un līdztiesīgi iesaistīties elektroenerģijas tirgū.

1.10. Digitalizācija, iespējams, nodrošinās ražojošajiem patērētājiem iespēju piedalīties ne tikai no atjaunojamiem energoresursiem iegūtas elektroenerģijas ražošanā, bet arī tās tirdzniecībā. EESK tādēļ visnotaļ iesaka nostiprināt atbilstošas pozitīvas tiesības attiecībā uz šo līdzdalību.

1.11. Iespējas, ko reģionu tautsaimniecībā paver atjaunojamo energoresursu enerģija, tostarp bioenerģija (arī alternatīvās degvielas), apsvērumos gan tiek pieminētas, taču paša tiesību akta tekstā vairs netiek atspoguļotas. Trūkst atbilstošas stratēģijas, kuras mērķis ir atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas un reģionu tautsaimniecības attīstības sasaiste. Nav arī atzīts, ka pilsētām, kopienām un reģioniem, kā arī maziem un vidējiem uzņēmumiem ir liela nozīme, jo tie ir spēks, kas virza pāreju uz atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu.

1.12. Jaunas enerģētikas politikas un reģionu tautsaimniecības attīstības sasaiste, kas kļuvusi iespējama, ir nozīmīga ne tikai no reģionu tautsaimniecības viedokļa. Vietējo ieinteresēto personu dalība decentralizētos enerģētikas projektos ir arī svarīga, lai varētu panākt sabiedrības atbalstu, proti, klimata aizsardzību un energoapgādes drošību nekādi neietekmē tas, vai vēja generatoru parks pieder starptautiskam privātā kapitāla fondam vai vietējām ieinteresētajām personām, bet tas ļoti būtiski ietekmē iedzīvotāju atbalstu šim vēja generatoru parkam.

1.13. Enerģētiskā nabadzība ir sociāla problēma, kas jārisina, īstenojot sociālo politiku. EESK tomēr norāda, ka līdz šim netiek izmantotas šīs problēmas risināšanas iespējas, ko paver no atjaunojamiem energoresursiem iegūta siltuma un elektroenerģijas ražošana, enerģijas taupīšana, slodzes pārvešana un ražojošais patēriņš. Lai šīs iespējas varētu izmantot, jārod risinājumi sākotnējo ieguldījumu finansēšanai, piemēram, no sociāliem fondiem vai ieguldījumu mehānismiem, un ar sistemātisku politisku pieeju ir jālikvidē šķēršļi, kas kavē piekļuvi kapitālam. Būtu jānodrošina, ka katrs Savienības iedzīvotājs var kļūt par ražojošu patērētāju.

1.14. Direktīvas priekšlikuma nosaukumā ir runa par “atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu”, taču pašā direktīvas tekstā nav minēti konkrēti veicināšanas instrumenti. Attiecīgi skaidri noteikumi tomēr ir ļoti svarīgi, lai nodrošinātu ieguldītājiem vajadzīgo noteiktību. Tādēļ ir vajadzīga tieši iedzīvotāju izveidotiem enerģijas ražošanas uzņēmumiem un ražojošiem patērētājiem paredzēta skaidra un precīza atbalsta shēma. Lai varētu panākt iespējami lielāku juridisko noteiktību, kas vajadzīga ieguldījumu piesaistei, EESK rosina pārstrādāt spēkā esošos īstenošanas noteikumus, kuri attiecas uz valsts atbalstu.

1.15. EESK atzinīgi vērtē mērķi atbalstīt ilgtspējīgu bioloģiskas izcelsmes enerģijas avotu un alternatīvu degvielu izmantošanu, taču pauž nožēlu par to, ka daži ar to saistītie priekšlikumā minētie noteikumi nav pietiekami elastīgi, lai nodrošinātu izejvielu un atlieku izmantošanu, kas būtu pielāgota vietējiem apstākļiem. Neilgtspējīgas biodegvielas izmantošanas pakāpeniskā izbeigšanā ir jāizvairās no aktīvu zaudēšanas.

2. Vispārīgas piezīmes par atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu

2.1. EESK uzskata, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošana var Eiropas Savienībai nodrošināt četras priekšrocības. Direktīvas priekšlikumā Komisija min tikai divas, un daļēji arī tās tiek atspoguļotas pārāk nekonkrēti.

a) Klimata aizsardzība

2.2. Atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanai ir būtiska nozīme centienos gandrīz pilnībā dekarbonizēt Eiropas enerģētikas sistēmu. Taču jāizpilda divi priekšnosacījumi:

— jāpanāk liels progress energoefektivitātes jomā (skatīt EESK atzinumu “Energoefektivitātes direktīvas pārskatīšana”),

— centienos samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas svarīga loma ir transporta nozarei, kā arī siltumapgādes un aukstumapgādes nozarei. Tādas elektroenerģijas izmantošana, kas iegūta tikai no atjaunojamiem resursiem, būs būtisks faktors siltumapgādes un transporta nozares pārkārtošanā, kuras mērķis ir ilgtspējas uzlabošana. Šajā saistībā svarīgi ir arī priekšlikumi attiecībā uz elektrotransportlīdzekļu pieslēgšanu tīklam (*vehicle-to-grid*), *power-to-heat* un *power-to-gas* regulējumu un viedu tīklu izveidi un paplašināšanu⁽¹⁾.

b) Energoapgādes drošība

2.3. Ja ražošana, izmantošana un pieprasījuma vadība tiks koordinēta, nenovērtējams būs atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguldījums energoapgādes drošības jomā un tā mazinās atkarību no enerģijas importa. Taču, lai tas notiktu, ir vajadzīgi īpaši stimuli. EESK pauž šaubas, vai aplūkotajā priekšlikumā un priekšlikumā par elektroenerģijas tirgus modeli paredzētie atbalsta noteikumi ir pietiekami. Tādas problēmas dēļ kā atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošana “bez robežmaksām”, iespējams, ka būs vajadzīgi papildu pasākumi.

c) Enerģētiskās nabadzības mazināšana

2.4. Atjaunojamo energoresursu enerģijas izmaksu līkne pastāvīgi virzās lejup, šī enerģija ir lētāka nekā jebkad agrāk un pašlaik jau tik rentabla, ka tā jau tagad varētu sniegt konstruktīvu devumu enerģētiskās nabadzības problēmas risināšanā. Šajā ziņā ļoti efektīvs risinājums ir iedzīvotāju izveidoti enerģijas ražošanas uzņēmumi (“ražojošais patērētājs”). Kopīgā pētniecības centra pētījums (*JRC Scientific and policy reports – Cost Maps for Unsubsidised Photovoltaic Electricity*) liecina, ka jau 2014. gadā 80 % Eiropas iedzīvotāju ar saules enerģiju izmantojošām iekārtām pašu ražota elektroenerģija būtu bijusi lētāka nekā elektroenerģija no tīkla. Taču Eiropas Komisija nav izstrādājusi stratēģiju, kuras mērķis ir informēt iedzīvotājus par šo iespēju (skatīt TEN/598).

2.5. To iedzīvotāju slāņiem, kuru ienākumi nav tik lieli, kapitāla pieejamības jautājums ir ļoti būtisks un vajadzīgs atbilstošs atbalsts. Nedz minētajā direktīvā, nedz arī visā ziemas priekšlikumu kopumā šim sociālajam aspektam uzmanība nav pievērsta, kaut arī tas ir nozīmīgs saistībā ar Komisijas mērķi saskaņā ar priekšlikuma 17. un 21. pantu enerģētikas politikas centrā izvirzīt iedzīvotājus.

⁽¹⁾ OV C 34, 2.2.2017., 151. lpp.

2.6. Tādēļ EESK uzskata, ka būtu lietderīgi izmantot visus iespējamus risinājumus, lai visiem iedzīvotājiem, ja iespējams, dotu iespēju aktīvi un kā līdztiesīgiem tirgus dalībniekiem iesaistīties ar enerģiju saistītajās saimnieciskajās norisēs. Tas arī nozīmē, ka atbalsta līdzekļi no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF) vai citiem ieguldījumu mehānismiem ir jāatvērš tieši mazām un ļoti mazām iekārtām. Ja patērētāji ar zemiem ienākumiem varētu piekļūt kapitālam, kas vajadzīgs decentralizētām atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas iekārtām, viņi varētu kļūt par ražojošiem patērētājiem. Ar tā dēvēto "neto uzskaiti", kas tiek veikta dažās dalībvalstīs, tostarp Itālijā, Nīderlandē, Beļģijā (Valonijā), Polijā un Slovēnijā, var nodrošināt tiešu finansiālu atvieglojumu, kurš varētu mazināt enerģētiskās nabadzības problēmu.

d) *Reģionālās vērtības radīšana*

2.7. Atjaunojamie energoresursi pēc būtības ir reģionāli resursi, kurus tagad, pateicoties tehnikas attīstībai, katrs varētu izmantot. Tas ir īpaši svarīgi mazāk attīstītos reģionos, kur ir jārada jaunas iespējas vērtības radīšanai; Eiropas Komisija pamatoti apsvērumos vairākkārt min šo priekšrocību.

2.8. Taču, lai varētu radīt reģionālu vērtību, vietējās un reģionālās ieinteresētās personas apzināti un stratēģiski jāiesaista saimnieciskajās norisēs, jāpaver šīm personām iespēja piedalīties to veidošanā un tādā veidā līdzdarboties ekonomikas attīstībā. Pozitīvs papildu efekts ir lielāks sabiedrības atbalsts ne tikai vajadzīgās infrastruktūras izveidei, bet arī tās līdzfinansēšanai.

2.9. EESK tomēr uzskata, ka trūkst skaidras stratēģijas, kas reģionālo attīstību saista ar centieniem izvērst atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu. Atbilstošas stratēģijas dalībvalstīm vajadzēja izstrādāt jau pēc tam, kad tika pieņemta iepriekšējā direktīva par atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu, taču tas nav noticis.

3. *Vispārīgas piezīmes par direktīvas priekšlikumu*

3.1. EESK vienmēr atzinīgi vērtējusi Eiropas Komisijas pūliņus panākt, ka ES atkal kļūst par pasaules līderi atjaunojamo energoresursu jomā. Daudzi priekšlikumā direktīvai minētie ierosinājumi patiešām ir solis pareizajā virzienā (piem., atbalsta noteikumu prognozējamība, tostarp atpakaļejošu pasākumu nepieļaušana). Tomēr pastāv risks, ka trīs būtiski turpmāk minētie trūkumi varētu arī kavēt attīstību atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas jomā.

a) *Atbalsta instrumentu pietiekamība*

3.2. Ierosinātās direktīvas pamatā ir mērķi, kas izvirzīti Eiropadomes 2014. gada oktobra sanāksmē, un direktīvā atjaunināts iepriekšējais mērķis, proti, panākt, ka 2020. gadā atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars galīgajā enerģijas patēriņā sasniedz 20 %; tagad paredzēts, ka 2030. gadā tam jāsasniedz 27 %, un tas nozīmē, ka pieaugums ir mazāks nekā viens procentpunkts gadā. Ja direktīva netiktu pārskatīta, Eiropas Savienībā šis īpatsvars 2030. gadā būtu 24,7 %, tātad, to ierosināts palielināt par 2,3 %.

3.3. Šis lēnais pieauguma temps tomēr varētu nozīmēt, ka tādā gadījumā laikposmā no 2030. līdz 2050. gadam atjaunojamo energoresursu īpatsvaram enerģijas patēriņā ir jāpieaug eksponenciāli, lai varētu sasniegt mērķus, kas izvirzīti Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam (COM(2011) 885 final). Pasākumi, kas īstenojami, lai panāktu šo pieaugumu, varētu radīt papildu saimnieciskās izmaksas. Jebkurā gadījumā atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas attīstība būtu rūpīgi jāuzrauga, lai pēc iespējas agrāk un lētāk varētu veikt korektīvus pasākumus.

3.4. Direktīvas priekšlikuma ietekmes novērtējumā (SWD(2016) 418 final) secināts, ka vismaz līdz 2030. gadam būs vajadzīgi atbalsta noteikumi, kas paredzēti stabilā tiesiskā regulējumā. Tādēļ EESK uzskata, ka aplūkotajā direktīvas priekšlikumā būtu jāmin pavisam skaidri atbalsta noteikumi, kas būtu ātri un efektīvi jāīsteno. Taču komiteja secina, ka šādu noteikumu direktīvā nav.

3.5. Atbalsta mehānismu izmantošana būs dalībvalstu uzdevums, un tām jārikojas, ievērojot ES noteikumus par valsts atbalstu. Tomēr pašlaik spēkā esošie ES noteikumi par valsts atbalstu nosaka ļoti stingrus ierobežojumus un ir steidzami jāgroza.

3.6. Tas jādara, jo pašlaik spēkā esošie ES noteikumi par valsts atbalstu izraisa to, ka cita starpā tiek būtiski samazināti līdzekļi līdz šim izmantotiem lietderīgiem atbalsta instrumentiem, piemēram, elektroenerģijas pievade tīkliem prioritārā kārtā un regulētie tarifi, ko it īpaši daudz izmantoja mazie un jaunie tirgus dalībnieki. Jauni instrumenti, piemēram, izsludināti iepirkumi ražojošajiem patērētājiem, iedzīvotāju izveidotiem enerģijas ražošanas uzņēmumiem un citiem tirgus dalībniekiem dažkārt rada pat nepārvaramus šķēršļus.

3.7. Priekšlikumā minētie atbalsta pasākumi galvenokārt saistīti ar tirgus struktūru un dažiem vispārīgiem noteikumiem attiecībā uz vajadzību pēc stabiliem atbalsta pasākumiem, kuri atbilst valsts atbalsta noteikumiem. Tas nav pietiekami. EESK uzskata, ka steidzami jāpārstrādā a) Vispārējā grupu atbrīvojuma regula (Regula (EK) Nr. 800/2008) un b) pašlaik spēkā esošās Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam, lai nodrošinātu saderību ar aplūkotā priekšlikuma mērķiem, it īpaši ievērojot ražojošo patērētāju un MVU vajadzības.

3.8. Piemēram, atkāpē, kas attiecas uz maziem projektiem (Pamatnostādņu par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 125. un 127. punkts), minētās vērtības ir jāpaaugstina un atbilstošās vērtības ir jānostiprina Direktīvā par atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu, lai nodrošinātu pilnīgu skaidrību.

3.9. It īpaši, ņemot vērā mērķi veicināt atjaunojamo energoresursu enerģijas decentralizētu ražošanu un reģionālās ekonomikas attīstību, EESK pauž šaubas par to, vai efektīvs pasākums būs ieviestās kvotas attiecībā uz piekļuvi atbalsta shēmām, kas paredzētas iekārtām citās dalībvalstīs.

b) Tirgus izkropļojumi kavē atjaunojamo energoresursu izmantošanu

3.10. Visa ziemas priekšlikumu kopuma vēstījums ir pilnīgi skaidrs: Eiropas Komisijas ir pārliecināta, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas ražotājiem tagad un iespējami ātrāk jāsāk darboties tirgus apstākļos. Šī pieeja būtībā ir vērtējama atzinīgi, bet radīs problēmas līdz brīdim, kamēr netiks novērsti divi būtiski tirgus izkropļojumi. Pirmkārt, joprojām pastāv tiešs valsts atbalsts elektrostacijām, kurās izmanto fosilo kurināmo; otrkārt, ārējo izmaksu internalizācija joprojām ir nepietiekama. Tāpēc elektrostacijās, kurās izmanto fosilo kurināmo, ražotai elektroenerģijai un citiem no fosilā kurināmā iegūtiem enerģijas veidiem ir sistemātiskas priekšrocības salīdzinājumā ar atjaunojamo energoresursu enerģiju, kas nerada vai tikai ļoti nelielā apmērā rada ārējās izmaksas. Pēc Starptautiskā Valūtas fonda aplēsēm atbalsts “netīrai” enerģijai pasaules mērogā ir 5,3 triljoni USD gadā; aprēķināts, ka ES šis rādītājs ir 330 miljardi USD gadā.

3.11. Lai gan šie tirgus kropļojumi, kas kaitē atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanai, ir labi zināmi jau gadiem un tika solīts nepieļaut šos nevienlīdzīgos konkurences apstākļus, gandrīz nekas nav darīts; tas ir lielākais novēršamais trūkums, kas kavē atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu!

3.12. Dīvainā kārtā pēdējā laikā tiek kritizēti tirgus kropļojumi, ko esot izraisījusi atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšana. Šādi apgalvojumi ir nepatiesi, jo joprojām vajadzīgais atbalsts atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanai lielā mērā ir izskaidrojams ar tradicionālās enerģijas ražošanas subsidēšanu. Citiem vārdiem sakot, ja subsidijas enerģijas ražošanai elektrostacijās, kurās izmanto fosilo kurināmo, tiktu pārtrauktas, konkurences apstākļi būtu patiešām vienlīdzīgi un liela daļa no atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanai sniegtā atbalsta kļūtu nevajadzīga. EESK vēlreiz pauž pārliecību, ka arī ar tirgus ekonomikas instrumentiem ir jārada vienlīdzīgi konkurences apstākļi, kas likvidē tirgus izkropļojumus un atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu vairs neietekmē negatīvi (skatīt EESK atzinumu “Direktīvas par ēku energoefektivitāti pārskatīšana”).

c) Pašreizējais elektroenerģijas tirgus nav piemērots atjaunojamo energoresursu enerģijai

3.13. Veco enerģētikas nozari raksturo salīdzinoši neliels skaits ražošanas iekārtu, kurām ir liela jauda. Savukārt uz atjaunojamiem energoresursiem balstītai sistēmai vairāk raksturīgas mazākas, decentralizētas ražošanas jaudas.

3.14. EESK jau ir paudusi viedokli par iespējamām jaunām koncepcijām elektroenerģijas tirdzniecības organizēšanai decentralizētās sistēmās, tostarp par “šūnveida pieeju”⁽²⁾. Šo koncepciju pamatā ir princips, ka mazie tirgus dalībnieki var tiešā veidā savstarpēji sazināties un tirgot enerģiju. Tādēļ jānodrošina ne tikai ražošanas iespēju uzlabošana, bet arī iespējas piedalīties tirdzniecībā.

3.15. Šādi tieši vienādranga dalībnieku darījumi ļautu plašām sabiedrības grupām piedalīties ne tikai ražošanā un pašpatēriņā, bet arī mazāku un reģionālā līmeņa enerģijas iekārtu aktīvā pārvaldībā, un tādējādi tiktu pavērtas pilnīgi jaunas iespējas vērtības radīšanai. Te jāmin arī nozaru sasaiste, jo daudzus gadījumos siltumapgādei un mobilitātei izmantotā enerģija ir vietējā prece, ko ražo un patērē mazās vienībās.

3.16. EESK uzsver, ka administratīvu šķēršļu un nepietiekamā regulējuma dēļ vienādranga dalībnieku darījumi pašlaik nav iespējami daudzās dalībvalstīs. Tas būtu jānovērš ar aplūkoto priekšlikumu un priekšlikumu par tirgus modeli, taču EESK uzskata, ka abiem priekšlikumiem raksturīgi lieli trūkumi.

3.17. Elektroenerģijas tirgu atvēršana vienādranga dalībnieku darījumiem visā ES palīdzētu atrisīt atjaunojamo energoresursu milzīgo sociālo un ekonomisko potenciālu. Atstājot šo jautājumu bez ievēribas un līdz ar to neņemot vērā pavisam praktiskus šķēršļus, piemēram, robežvērtības attiecībā uz enerģijas tirdzniecību, Komisija zaudē lielu iespēju būtiski uzlabot Eiropas iedzīvotāju, lielu un mazu ražojošo patērētāju un MVU pozīcijas elektroenerģijas tirgū, ļaut lielākiem uzņēmumiem eksportēt “enerģētikas risinājumus” uz tirgiem ārpus Eiropas un kopumā ievērojami palielināt sabiedrības atbalstu enerģētikas pārkārtošanai.

4. Īpašas piezīmes par direktīvas tekstu

a) *Valstīm saistošu mērķu neesamība*

4.1. Komiteja vēlreiz kritiski vērtē⁽³⁾ to, ka atšķirībā no 2009. gada direktīvas jaunajā direktīvā vairs nav izvirzīti valstīm saistoši mērķi. Komitejai joprojām ir šaubas par to, vai plānotais pārvaldības process “nemotivēs” darboties aktīvāk it īpaši tās dalībvalstīs, kuras iebilst pret saistošiem valstu mērķiem. Priekšlikumā nav noteikuma par konkrētu instrumentu, kas tiktu izmantots, ja 27 % mērķis netiek sasniegts (skatīt EESK atzinumu “Enerģētikas savienības pārvaldība”). Vienlaikus EESK atzinīgi vērtē kopīgo atbildību, kas tiek minēta priekšlikuma direktīvai 3. pantā, jo saskaņā ar ierosināto Pārvaldības regulu ir paredzētas finansiālas sankcijas, ja šie mērķi netiek kopīgi sasniegti, īstenojot valstu enerģētikas un klimata plānus. Kā tas tiks panākts, joprojām nav skaidrs.

b) *Reģionālās attīstības stratēģijas neesamība*

4.2. EESK uzskata, ka Komisija par zemu novērtē vietējo un reģionālo ieinteresēto personu aktīvas dalības nozīmību saistībā gan ar sabiedrības atbalstu sāktajai politikai, gan ar ietekmi uz reģionu ekonomiku. Paredzamais e-mobilitātes pieaugums vien paver jaunas milzīgas iespējas reģionu tautsaimniecībā, ar nosacījumu, ka vajadzīgās ražošanas un sadales infrastruktūras izveide ir konsekventi vērsta uz decentralizētas darbības modeļiem⁽⁴⁾.

4.3. Tas arī kalpotu mērķim panākt, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošana kļūst iespējami lētāka gan nodokļu maksātājiem, gan patērētājiem. Tomēr svarīgas nav tikai elektroenerģijas cenas vien, bet gan visaptverošs skatījums uz valstu un reģionu tautsaimniecību. Piemēram, būtu arī jāņem vērā jaunu reģionālo darbvietu aspekti (skatīt 49. apsvērumu). Komiteja uzsver pašreizējo tendenci daudzās dalībvalstīs a) uzlikt nevajadzīgu un nepamatotu slogu uz vietas ražotai un patērētai enerģijai un b) pilnībā neņemt vērā reģionālos aspektus.

4.4. Turklāt dalībvalstu noteikumos lielākoties nav ņemtas vērā tīkla un sistēmas izmaksas. EESK ir pārliecināta, ka decentralizēti risinājumi galu galā samazina tīkla un sistēmas izmaksas, un šajā saistībā atbalsta viedokli, ko Komisija paudusi 52. apsvērumā.

⁽²⁾ OV C 82, 3.3.2016., 13. lpp., un OV C 34, 2.2.2017., 78. lpp.

⁽³⁾ OV C 291, 4.9.2015., 8. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 34, 2.2.2017., 78. lpp.

4.5. Šis apsvēruma ir pārņemts no Direktīvas 2009/28/EK, bet nav nodrošinājis, ka dalībvalstis pēdējos gados izstrādā attiecīgas reģioniem paredzētas stratēģijas. EESK ir secinājusi (Citādas enerģētikas nozares nākotnes radīšana – Pilsoniskā sabiedrība kā galvenā dalībiece atjaunojamās enerģijas ražošanā – EESK pētījums par pilsoniskās sabiedrības nozīmi ES Atjaunojamo energoresursu direktīvas īstenošanā), ka noteikumos un atbalsta programmās daudzās dalībvalstīs nav minēti vietējie un reģionālie aspekti un ka daudzas valstu valdības un pārvaldes iestādes pat atsaucas uz Eiropas tiesību aktiem, lai to pamatotu. Arī šajā saistībā ir vajadzīga lielāka konkrētība. Kaut gan priekšlikumā ir radīti formālie nosacījumi decentralizācijai un reģionālajai attīstībai, tajā nav minēts pienākums īstenot saskaņotu stratēģiju šajā jomā. EESK uzskata, ka principu uzskaitīšana bez pietiekama juridiskā pamata nav uzskatāma par efektīvu likumdošanu.

4.6. Lai precizētu 49. apsvērumu, Komisijai būtu tiesību akta tekstā jākonkretizē, kas domāts ar norādi, ka “Komisijai un dalībvalstīm būtu jāatbalsta valsts un reģionālā līmeņa attīstības pasākumi šajās jomās, (...) un šajā jomā jāsekmē kohēzijas politikas finansējuma izmantošana”. Vienlīdz neskaidrs ir 50. apsvēruma: “jāņem vērā tā labvēlīgā ietekme uz reģionu un vietējas attīstības iespējām, eksporta iespējām, sociālo kohēziju un nodarbinātības iespējām, jo īpaši attiecībā uz MVU, kā arī neatkarīgiem enerģijas ražotājiem”. Saistībā ar 52. apsvērumu (“(..) dot iespēju izstrādāt decentralizētas atjaunojamo energoresursu enerģijas tehnoloģijas nediskriminējošos apstākļos un nekavējot finansilās investīcijas infrastruktūrā”) EESK atzinīgi vērtē decentralizētas pieejas veicināšanu, taču arī šis apsvēruma ir vairāk jāprecizē un jākonkretizē.

c) Vajadzīgi skaidrāki noteikumi attiecībā uz “ražojošajiem patērētājiem” un patērētāju tiesībām

4.7. Pozitīvi vērtējams ir tas, ka jēdzieni “centralizēta siltumapgāde”, “atjaunojamo energoresursu pašpatērētājs”, “atjaunojamo energoresursu enerģijas pašpatērētājs”, “MVU” un “atjaunojamo energoresursu energokopiena” (21. pants) ir vismaz daļēji definēti un atzīti kā juridiski jēdzieni, kas attiecas uz ar enerģētikas politiku un regulējumu. Līdz šim neskaidri jēdzieni ir radījuši ievērojamu nenoteiktību ieguldītājiem. Tomēr nav atrisinātas divas problēmas. Pirmkārt, joprojām nav skaidri definēts jēdziens “ražojošs patērētājs” un ierosinātās definīcijas ziemas priekšlikumu kopumā ne vienmēr tiek konsekventi lietotas. Otrkārt, direktīvas juridiskā substance nav piemērota šo jēdzienu praktiskai izmantošanai. Šo noteikumu ietekme ir atkarīga no efektīvas īstenošanas. EESK pauž nožēlu par to, ka Komisija nav sniegusi skaidrus norādījumus par šo īstenošanu.

4.8. Atjaunojamo energoresursu enerģijas pašpatērētāji:

- EESK atzinīgi vērtē 21. panta 1.–3. punkts noteikumus par pašpatērētājiem. Tomēr šie noteikumi varētu izrādīties neefektīvi, ja šajā pantā netiek izsmēloši skaidrots, kas domāts ar apgalvojumu, ka patērētāji “ir tiesīgi no atjaunojamajiem energoresursiem ražot elektroenerģiju pašpatērēšanai un atjaunojamo energoresursu elektroenerģijas pārprodukciju pārdot, (...) un tiem netiek piemērotas nesamērīgas procedūras un maksas, kas neatbilstoši izmaksās”. Norāde uz viņu kā patērētāju tiesībām būtu jāpapildina ar norādi uz ierosinātās direktīvas par elektroenerģijas iekšējo tirgu III nodaļu, kurā būtu jānosaka, kādas konkrētas tiesības patērētājiem ir tiem enerģijas patērētājiem, kas patērē paši savu elektroenerģiju, un kā viņi var tās, tostarp tiesības uz vienādranga dalībnieku darījumu veikšanu, izmantot.
- Komisijai būtu, piemēram, arī jāprecizē, ka elektroenerģijas pašpatērētājs, neizmantojot infrastruktūru, būtu jāatbrīvo no nodokļiem un nodevām tā pat kā siltuma pašpatērētājs.
- Noteikums, ka zināmos apstākļos pašpatērētāji nebūtu uzskatāmi par tradicionāliem enerģijas piegādātājiem, ir solis pareizajā virzienā, bet tas vēl ir jāprecizē. Tas jādara, jo “pašpatērētājs” un “piegāde” ir atšķirīgas lietas. Priekšlikumā direktīvai norādītās robežvērtības ir pārāk zemas. Balstoties uz reāliem uzņēmējdarbības modeļiem – saistībā ar pašlaik spēkā esošo atbalsta noteikumu 125. un 127. punkta normām attiecībā uz maziem projektiem –, piemērotas robežvērtības būtu 20 MWh (6 000 MWh attiecībā uz vēja enerģiju) māsaimniecībām un 1 000 MWh (36 000 MWh attiecībā uz vēja enerģiju) juridiskām personām.
- Noteikumā, ka pašpatērētāji par tīklā ievadīto elektroenerģiju saņem atlīdzību, kas atspoguļo tīklā ievadītās elektroenerģijas tirgus vērtību, ir jāiekļauj jēdziena “tirgus vērtība” definīcija. Kamēr tirgus tiek izkropļots ar subsīdijām enerģijas ražošanai no fosilā kurināmā, nav pamatoti šo vērtību noteikt, ņemot vērā vairumtirdzniecības cenu līmeni. Atlīdzībai turklāt būtu jāatbilstoši arī visas sistēmas stāvoklis (tostarp saistībā ar tīkla noslodzi), lai pašpatērētāji tiktu stimulēti uzkrāt enerģiju vai pārvirzīt slodzi “sistēmas interesēm atbilstošā veidā”.

2. punktā minēto priekšlikumu, kas regulē piegādi atsevišķām ēkām, EESK vērtē atzinīgi, jo tas novērstu būtisku netaisnību, kura ir pastāvējusi jau gadiem ilgi.

4.9. Saistībā ar administratīvām prasībām un atļaujām EESK norāda, ka apsvērumi, kas minēti 15. un 16. pantā, pēc būtības ir pareizi, taču ierosinātajā tekstā ir vairākas problēmas. Pirmkārt, jēdziens “decentralizētas iekārtas” 15. panta 1. punkta d) apakšpunktā ir pārāk neskaidrs, un tas ir jādefinē. Otrkārt, dalībvalstis regulāri nenodrošina iedzīvotāju izveidotu enerģijas ražošanas uzņēmumu un lielo tirgus dalībnieku vienlīdzību, kas būtu jāpanāk. Bieži vien iemesls ir valsts atbalsta noteikumu interpretācija. Tāpēc šī vienlīdzība netiks panākta, kamēr netiks skaidrāk formulēti noteikumi attiecībā uz maziem projektiem, pašpatēriņu un ražojošo patēriņu. Eiropas Komisijai ir steidzami jārikojas, lai šo trūkumu novērstu. Treškārt, priekšlikumi 15. un 16. pantā attiecas tikai uz ražošanu. Lai mazie tirgus dalībnieki, piemēram, iedzīvotāju izveidoti enerģijas ražošanas uzņēmumi, iegūtu pilnīgu piekļuvi tirgum, un it īpaši, lai tie varētu veikt vienādranga darījumus, tiem ir vajadzīgas vienkāršotas procedūras attiecībā uz elektroenerģijas uzkrāšanu, tirdzniecību un pašpatēriņu.

4.10. Saistībā ar izcelsmes apliecinājumiem jānorāda, ka priekšlikuma 19. pantā nav atspoguļotas pašreizējās tirgus nepilnības. Kaut gan priekšlikuma mērķis ir panākt, ka patērētāju izvēle stimulē atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas attīstību, pašlaik spēkā esošie ES tiesību akti pieļauj maldinošus “zaļās elektroenerģijas” piedāvājumus. Piegādātāji var izmantot izcelsmes apliecinājumus, kas ļauj izrādīt “zaļu fasādi”, taču tie turpina ražot, pirkt un pārdot neatjaunojamu energoresursu elektroenerģiju. Turpmākajiem ES tiesību aktiem vajadzētu pilnvarot valstu regulatīvās iestādes noteikt saistošas prasības visiem tirgus dalībniekiem, kas piedāvā “zaļās elektroenerģijas” tarifus. Piegādātājiem būtu jāpamato šādu tarifu sniegtais papildu ekoloģiskais labums. Tomēr Komisijas priekšlikums varētu palielināt neskaidrības patērētājiem, un varētu sākties izcelsmes apliecinājumu “plūdi”. Turklāt ražojošo patērētāju kopienas, kas bez starpniekiem tirgo savu elektroenerģiju, būtu jāatbrīvo no pienākuma apliecināt šīs elektroenerģijas izcelsmi, jo par to skaidri liecina fakts, ka to ražojuši patērētāji, proti, iedzīvotāji.

d) Vērienīgāki mērķi un lielāka elastība attiecībā uz biodegvielām un alternatīvām degvielām

Biodegvielas

4.11. EESK uzskata, ka priekšlikumā izraudzītā pieeja biodegvielām ir pārāk neelastīga. Respektējot mērķi neapdraudēt pārtikas ražošanu, svarīgi ir arī nodrošināt pieejamo resursu optimālu izmantošanu. Tādēļ EESK joprojām uzskata, ka būtu jāveicina attīstība to biodegvielu jomā, ko neražo no lauksaimniecības produktiem vai kuru ražošanā netiek izmantota zeme, kas vajadzīga pārtikas ražošanai, bet kuru ražo no citiem avotiem, piemēram, no produktu atliekām, blakusproduktiem un atkritumiem, tostarp no mežistrādes atlikumiem (skatīt EESK atzinumu “Transporta dekarbonizācija”) ⁽⁵⁾. EESK arī uzsver: ja tiek īstenoti pakāpeniskas pārtraukšanas pasākumi, nav pieļaujama aktīvu zaudēšana.

4.12. Savā 2013. gada 17. aprīļa atzinumā “Netiešas izmaiņas zemes izmantojumā (ILUC)/Biodegvielas” ⁽⁶⁾ EESK uzdeva jautājumu, kādu kvantitatīvo ieguldījumu var sniegt “modernās biodegvielas” un kādas būtu izmaksas. Šie jautājumi līdz šim vēl nav atbildēti.

4.13. EESK arī norādīja, ka, piemēram, palielinot eļļas augu audzēšanu un izmantošanu ar īpašām ilgtspējīgām lauksaimniecības metodēm (t. i., jaukta augkopība), varētu pavērt ceļu uz dažiem ļoti noderīgiem lietojumiem, piemēram, lauksaimniecības un mežsaimniecības tehnikas ekspluatācijā. Tomēr šī ir vēl viena joma, kurā Komisijai, šķiet, vēl nav īstas stratēģijas; priekšlikums direktīvai neatrisina šo problēmu.

4.14. EESK uzskata, ka ir svarīgi saglabāt elastību attiecībā uz tādu biodegvielu, bioloģisko šķidro kurināmo un biomasas degvielu izmantošanas samazināšanu, kuras ražotas no pārtikas vai barības kultūrām, ja vien tās atbilst priekšlikuma 27. pantā noteiktajiem ilgtspējas kritērijiem.

4.15. EESK stingri atbalsta 26. panta 5. punktā noteiktās prasības ar mērķi nodrošināt ilgtspējīgu mežsaimniecību. EESK iesaka pārveidot “izstrādes atļaujas” definīciju 2. panta jj) punktā tā, lai tā aptvertu visu veidu juridiski derīgas atļaujas meža biomasas ieguvei.

⁽⁵⁾ OV C 198, 10.7.2013., 56. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 198, 10.7.2013., 56. lpp.

Elektromobilitāte

4.16. Direktīvā minētās kvotas, kas attiecas alternatīvajām degvielām, ir noteiktas, neņemot vērā lielo izaugsmes potenciālu elektromobilitātes jomā. Tā kā atjaunojamās enerģijas īpatsvars elektroenerģijas ražošanā strauji pieaug, ir nepieciešama arī elektromobilitāte, jo tā nodrošina elastību un, ja to pienācīgi īsteno no stratēģiskā viedokļa, tai var būt ievērojama nozīme ražojošā patēriņa struktūru attīstībā.

4.17. Rūpniecības un reģionālās politikas apsvērumu dēļ un lai izbeigtu Eiropas enerģētisko atkarību, iespējamais mērķis ne tikai attiecībā uz alternatīvo degvielu kvotām, bet arī tādas elektromobilitātes īpatsvaru, kas izmanto no atjaunojamiem energoresursiem ražotu elektroenerģiju, varētu būt 10–20 % līdz 2030. gadam. Ir svarīgi arī, lai 27. pantā noteiktie ilgtspējas kritēriji, kas attiecas uz atjaunojamo energoresursu enerģijas maksimālo īpatsvaru enerģijas galapatēriņā, tiktu piemēroti arī attiecībā uz transporta nozari, lai biodegvielas izmantošana transporta nozarē netiktu pārmērīgi ierobežota.

e) **Jauni impulsi atjaunojamo energoresursu izmantošanai siltumapgādes nozarē un centralizētā siltumapgādē**

Gāze un siltums

4.18. Direktīvas 23. pantā minētais priekšlikums atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru siltumapgādes un aukstumapgādes jomā visās dalībvalstīs katru gadu palielināt par vismaz 1 procentpunktu nav pietiekošs: ir jāizvirza ievērojami augstāki mērķi, ja mēs vēlamies sasniegt klimata jomā izvirzītos mērķus.

4.19. Direktīvas 20. panta 1. punkta minētā prasība izvērtēt nepieciešamību paplašināt gāzes tīklu infrastruktūru, lai atvieglotu no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtās gāzes pievadi, ir pamatota, taču ir jāpatur prātā, ka gāze ir arī ierobežots fosilais kurināmais. Šeit jānorāda uz atzinumu "Gāzes piegādes drošība" ⁽⁷⁾. Novērtēšanas kritēriju noteikšanā jānodrošina, ka tiek ņemts vērā nozaru sasaistes aspekts.

4.20. Komiteja atzinīgi vērtē 20. panta 3. punktā un 24. pantā ierosināto priekšlikumu stiprināt centralizētās siltumapgādes koncepcijas, jo tās ir svarīgas metodes nozaru sasaistes turpināšanai, enerģētiskās nabadzības mazināšanai un reģionālās ekonomikas izaugsmei. EESK vienlaikus norāda, ka integrēti rajonu un reģionu risinājumi, kuru mērķis ir nozaru sasaiste, bieži vien cieš neveiksmi valstīs spēkā esošā regulējuma dēļ.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ OV C 487, 28.12.2016., 70. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā””

(COM(2016) 860 final)

(2017/C 246/10)

Ziņotājs: **Ulrich SAMM**

Līdzziņotājs: **Toni VIDAN**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	136/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē “tīras enerģijas” dokumentu paketi, kas virzīta uz to, lai paātrinātu, pārveidotu un konsolidētu ES ekonomikas pāreju uz tīru enerģiju, vienlaikus saglabājot svarīgos ekonomikas izaugsmes un darbvietu radīšanas mērķus.

1.2. Saskaņā ar minēto paketi Enerģētikas savienības uzmanības centrā būs iedzīvotāji, un tas nozīmē viņu aktīvu iesaisti pārkārtošanas procesā un it īpaši tādu politisku pamatnosacījumu izveidi, kas visām sabiedrības daļām, tostarp mazāk aizsargātām personām, nodrošina enerģiju par pieejamām cenām. EESK minētos principus atbalsta, vienlaikus paužot bažas par to, vai regulējuma priekšlikumi ir pietiekami konkrēti to īstenošanai.

1.3. EESK vēlas uzsvērt, ka “tīra enerģija” dod labumu ne tikai klimatam vispār, bet arī konkrēti vietējai gaisa kvalitātei un tādējādi nodrošina labāku un veselīgāku vidi ikvienam.

1.4. Izskatāmais tiesību aktu kopums ir elements, kas nepieciešams, lai ES pildītu savas saistības pēc 2015. gada Parīzes nolīguma par klimata pārmaiņu mazināšanu. Galvenais faktors būs atjaunojamo energoresursu tehnoloģijas un energoefektivitātes produkti un pakalpojumi, un jāapzinās, ka mēs vēl joprojām esam tālu no vienlīdzīgas konkurences apstākļiem, kuros atjaunojamo energoresursu nozare varētu izdzīvot bez īpaša atbalsta.

1.5. EESK atzinīgi vērtē dokumentu paketes dažādos elementus, kas attiecas uz ēku apkuri un dzesēšanu, ekodizainu, elektroenerģijas tirgu un transportu, jo tie liecina par pareizu virzību. Komiteja tomēr pauž bažas: lai gan pakete ir liels solis uz priekšu, vēl jāveic milzīgs darbs, lai panāktu apmierinošu konkurences vienlīdzības līmeni visiem enerģētikas tirgus dalībniekiem un vienlaikus nodrošinātu progresu pārejā uz bezoglekļa ekonomiku.

1.6. EESK atzinīgi vērtē paketē atspoguļoto optimistisko redzējumu un dažus diezgan pozitīvus pieņēmumus par rūpnieciskās ražošanas apjoma pieaugumu saistībā ar atjaunojamajiem energoresursiem, energoefektīvām tehnoloģijām un iespējamo izveidojamo darbvietu skaitu. Tomēr EESK vēlas arī uzsvērt, ka pastāv nopietni riski un draudi, jo īpaši, ja pārejas process ir pārāk ātrs vai pārāk lēns vai trūkst integrētas plānošanas. Gan iespējas, gan riski ir pienācīgi jāņem vērā.

1.7. Milzīgais uzdevums, kas veicams, pārveidojot to reģionu ekonomiku, kura patlaban lielā mērā balstīta uz ogļu ieguves nozari, jāapsver daudz pamatīgāk, nekā tas darīts izskatāmajā paketē.

1.8. Eiropadomes noteiktais mērķis ir panākt, ka līdz 2030. gadam atjaunojamo energoresursu daļa veido 27 % no visas ES patērētās enerģijas. Šis minimālais mērķis ir saistošs Eiropas Savienībai, taču valstu līmenī attiecīgi saistoši mērķi netiks noteikti. EESK pauž nožēlu, ka starp dalībvalstīm patlaban nav vienprātības attiecībā uz kopēju enerģētikas politiku un jo īpaši attiecībā uz valstu mērķiem. Komisija vēlas šo problēmu atrisināt, ieviešot shēmu integrētu valsts enerģētikas un klimata plānu pārvaldībai, kurā dalībvalstis uzņemsies savas saistības.

1.9. EESK uzskata, ka visgrūtākā un izšķirīgā "tīras enerģijas" paketes daļa ir pārvaldības priekšlikums. Tā pauž nopietnas bažas par ierosināto regulu. Dalībvalstu plānu galīgais saturs un ieguldījums ir atkarīgs no tā, vai, izmantojot apspriešanos, sabiedrības attieksmes faktoru, ietekmi un savstarpēju spiedienu, tiks panākta apmierinoša vienošanās ar Komisiju. Īpaši jāmin, ka nav sīki aprakstīti Komisijas rīcībā esošie pasākumi gadījumam, ja vispārējie mērķi netiek sasniegti, piemēram, finansēšanas platforma.

1.10. "Energoefektivitāte pirmajā vietā" ir būtisks princips priekšlikumā, un EESK to pilnībā atbalsta. Tomēr energoefektivitāte ir Eiropas ekonomikas modernizēšanas instruments, nevis līdzeklis enerģētiskās nabadzības mazināšanai. Citāds pieņēmums ir maldinošs, jo energoefektivitāte prasa ieguldījumus, ko neaizsargāti patērētāji var nespēt uzņemt.

1.11. EESK ar gandarījumu atzīmē, ka Komisija tagad veido Enerģētiskās nabadzības novērošanas centru, ko EESK ierosināja jau 2013. gadā. Tam varētu būt īpaši svarīga nozīme, jo tas pavērtu iespēju pilnībā saskaņot pieeju enerģētiskās nabadzības jautājumā un paredzēt dažādus pasākumus, piemēram, sociālos tarifus, nabadzības mazināšanas pasākumus, patērētāju konsultācijas vai energoefektivitātes iniciatīvas.

1.12. EESK pauž bažas par paketes finansiālo nodrošinājumu taupības pasākumu un zemas izaugsmes apstākļos visā ES un par to, vai ES paredzētie līdzekļi (un to sviras efekts) ir pietiekami mērķu sasniegšanai.

2. Ievads

2.1. Šajā atzinumā pakete "Tīru enerģiju ikvienam Eiropā" ir aplūkota kopumā, taču virknē citu atzinumu (TEN/617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 625 un NAT/702) izskatītas konkrētas tās daļas, kas saistītas ar dažādiem tiesību aktu priekšlikumiem, kuri attiecas uz energoefektivitāti, atjaunojamajiem energoresursiem, elektroenerģijas tirgus modeli, energoapgādes drošību un Enerģētikas savienības pārvaldības noteikumiem.

2.2. Tīras enerģijas pakete sākotnēji bija paredzēta nevis kā pakete, bet kā virkne priekšlikumu. Tomēr, ņemot vērā saikni starp šiem priekšlikumiem, EESK, no vienas puses, atzinīgi vērtē to, ka ir nolemts tos apvienot vienā dokumentu paketē, taču, no otras puses, kritiski vērtē to, ka paketē ir tūkstoš lappušu, kas sarežģī iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības līdzdalību priekšlikuma analizēšanā un rūpīgā apspriešanā.

2.3. Svarīgi atcerēties, ka Enerģētikas savienības projekts tiek īstenots jau kādu laiku, un ir jau pieņemtas iepriekšējās paketes (piemēram, par gāzes piegādes drošību), kurās liela nozīme ir svarīgajam klimata pārmaiņu un kurināmā apgādes drošības problēmām.

2.4. Tīras enerģijas pakete attiecas uz visām piecām galvenajām Eiropas Enerģētikas savienības dimensijām, un tās ir:

- energoapgādes drošība,
- iekšējais enerģijas tirgus,
- energoefektivitāte,
- dekarbonizācija,
- pētniecība, inovācija un konkurētspēja.

2.5. Paziņojums "Tīru enerģiju ikvienam Eiropā" arī sniedz redzējumu vai vēstījumu par Enerģētikas savienību.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Paketes mērķis ir paātrināt pāreju uz tīru enerģiju, vienlaikus saglabājot svarīgus mērķus – ekonomikas izaugsmi un darbvietau radīšanu Eiropā. Galvenie dokumentu paketes pieņemšanas iemesli ir šādi:

- pirmais pasaules mēroga nolīgums (Parīze 2015) par klimata pārmaiņu mazināšanu, kas stājās spēkā 2016. gada 4. novembrī. ES tālejošo saistību īstenošana lielā mērā ir atkarīga no sekmīgas pārejas uz tīras enerģijas sistēmu,
- enerģētikas nozarei ir centrāla nozīme Eiropas ekonomikas attīstībā. Tāpēc energoefektivitātei ir būtiska loma citu tautsaimniecības nozaru veicināšanā. Atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju un energoefektivitātes produktu un pakalpojumu izstrādes rezultātā ir radīti jauni uzņēmumi, savukārt citi uzņēmējdarbības modeļi enerģētikas jomā saskaras ar pieaugošām grūtībām. Ir svarīgi, lai ar ES politiku tiktu radītas jaunas un kvalitatīvas darbvieta un atbalstīta ES uzņēmumu darbība,
- vēl viens svarīgs mērķis ir gādāt, lai pāreja uz tīras enerģiju sistēmu pozitīvi ietekmētu Eiropas iedzīvotājus. Tas ir grūts uzdevums, ņemot vērā lielās atšķirības starp dalībvalstīm un vajadzību aptvert visas mūsu sabiedrības daļas, tostarp neaizsargātās personas.

3.2. EESK atbalsta šo stratēģiju, kā tas redzams vairākos iepriekšējos atzinumus par šiem jautājumiem ⁽¹⁾.

3.3. EESK atzinīgi vērtē tiesību aktu priekšlikumu un veicināšanas pasākumu paketi, kuras mērķis ir paātrināt, pārveidot un konsolidēt ES ekonomikas pāreju uz tīru enerģiju. Komiteja īpaši atzinīgi vērtē to, ka apkures, dzesēšanas un transporta jomām piešķirta tāda pati nozīme kā elektroenerģijas ražošanai.

3.4. Komisijas paziņojumā "Tīru enerģiju ikvienam Eiropā" atspoguļots optimistisks redzējums un diezgan pozitīvi pieņēmumi par rūpnieciskās ražošanas apjoma pieaugumu un darbvietau, kuras varētu izveidot, skaitu. EESK to atbalsta, uzskatot, ka šādi pozitīvi signāli ir vajadzīgi, lai pārkārtošanas procesā, kas dažiem būs sarežģīts, saglabātu dinamiku.

3.5. EESK tomēr vēlas arī uzsvērt, ka enerģētikas pārkārtošana Eiropai ir liels izaicinājums, kas ietver arī nopietnus riskus un apdraudējumus, kuri saistīti ar enerģētikas pārkārtošanu, īpaši tad, ja process ir pārāk straujš vai pārāk lēns un trūkst integrētas plānošanas. Īpašas bažas raisa tās lielās saimnieciskās un politiskās atšķirības starp dalībvalstīm, kuras paredzēts risināt ar jauno regulu par pārvaldību. EESK pauž pārliecību, ka enerģētikas pārkārtošana var būt sekmīga tikai tad, ja vienlīdz ņem vērā gan iespējas, gan riskus.

4. Būtiski svarīgs jautājums ir Eiropas Enerģētikas savienības pārvaldība

4.1. Lai gan dalībvalstis ir apņēmušas valstu ieguldījumus energoefektivitātes un atjaunojamo energoresursu jomā panākt līdz 2020. gadam, trūkst orientējošas atsauces vērtības 2030. gadam.

4.2. Eiropadomes noteiktais mērķis ir panākt, ka līdz 2030. gadam atjaunojamo energoresursu daļa veido 27 % no visas ES patērētās enerģijas. Lai gan ES līmenī šis minimālais mērķis ir saistošs, attiecīgi saistoši mērķi valstu līmenī vēl netiks noteikti. EESK prasa ieviest spēcīgus pasākumus, lai atbalstītu tās dalībvalstis, kurām ir visvērienīgākie mērķi.

4.3. Priekšlikumā **regulai par Enerģētikas savienības pārvaldību** (sk. TEN 617) patlaban ir noteiktas prasības attiecībā uz integrētiem valstu enerģētikas un klimata plāniem (NECPs) – tie aizstāj atsevišķus energoefektivitātes un atjaunojamo energoresursu plānus – un racionalizētu procesu to izveidei un pārraudzīšanai. Pārvaldība – kas nozīmē arī saistošas prasības attiecībā uz valstu suverēnu rīcību – ir jutīgs jautājums, jo īpaši enerģētikā, kur dalībvalstu apstākļi un politiskās nostājas ir ļoti atšķirīgas.

⁽¹⁾ OV C 383, 17.11.2015., 84. lpp.; OV C 264, 20.7.2016., 117. lpp.; OV C 291, 4.9.2015., 8. lpp.; OV C 82, 3.3.2016., 13. lpp.; OV C 82, 3.3.2016., 22. lpp.; OV C 487, 28.12.2016., 75. lpp.; OV C 303, 19.8.2016., 1. lpp.

4.4. EESK pauž dziļas bažas par pārvaldības procesa spēju panākt īstenošanu un sasniegt konkrētus rezultātus. Ir vērojama pārāk liela paļaušanās uz apspriešanos un savstarpēju spiedienu, nevis skaidriem noteikumiem. Ir vajadzīgi papildu precizējumi par to, kā Komisija var pieprasīt dalībvalstīm veikt “nepieciešamos pasākumus” gadījumā, ja tā konstatē, ka varētu pastāvēt atšķirības gan mērķu, gan īstenošanas līmeņa ziņā, īpaši attiecībā uz atjaunojamiem energoresursiem un energoefektivitāti. Ir nepieciešama lielāka skaidrība par “finansēšanas platformas” raksturu un darbību, kuru izmantotu kā sankciju tad, ja netiktu pietiekami nodrošināti atjaunojamie energoresursi.

4.5. EESK ar vilšanos atzīmē, ka “sabiedriskā apspriešana” regulā nav skaidri norādīta un tālu atpaliek no EESK priekšlikuma īstenot tālejošu Eiropas Enerģētikas dialogu (EED). Lai iegūtu iedzīvotāju uzticību un iesaistīšanos, šādam dialogam ir jābūt neatkarīgam no valdības un no NECP procesa. Tam būtu jāpiedāvā mērķtiecīga informācijas sniegšana patērētājiem, jāpalīdz enerģijas piegādātājiem iesaistīties un veidot uzticēšanos, un jānodrošina iespēja dažādām grupām paust savas bažas par energoapgādes drošību, enerģijas pieejamību cenas ziņā un ilgtspēju.

4.6. Saskaņā ar subsidiaritātes principu un, lai pilnībā izmantotu labumu, ko sniedz decentralizētā un elastīgā energoefektivitātes pieeja un atjaunojamo energoresursu tehnoloģijas, arvien lielāka daļa enerģētikas politikas un lēmumu pieņemšanas būtu jāpārceļ no dalībvalstu uz vietējās un reģionālās publiskās pārvaldes līmeni. ES, dalībvalstīm un vietējām un reģionālajām pašvaldībām sadarbībā ar organizētu pilsonisko sabiedrību, kas nodrošina plašu sabiedrības un kopienas līdzdalību, būtu jāveicina šī pāreja un jānodrošina, ka tā ir ātra un tiek īstenota saskaņoti, tādējādi patērētājiem un sabiedrībai dodot vislielāko labumu.

5. Energoefektivitāte – milzīgs energotaupības potenciāls

5.1. Eiropas nākotnes enerģētikas sistēmā ārkārtīgi svarīga nozīme ir energoefektivitātes uzlabošanai visās jomās (enerģijas ražošanā, ražošanas un transporta jomā, elektroenerģijas, apkures, dzesēšanas un mobilitātes sistēmās). EESK atzinīgi vērtē to, ka ES politikā energoefektivitātei tiks pievērsta lielāka uzmanība un ka jaunajās iniciatīvās tagad ir iekļauta arī apkure, dzesēšana un transports, kam bija jānotiek jau agrāk (skatīt arī atzinumu TEN/618 par **Energoefektivitātes direktīvu**).

5.2. Energoefektivitātes paaugstināšana vien – pat visplašākajā mērogā – nevar atrisināt ar enerģiju saistītās problēmas, kas ietver klimata pārmaiņas, energoapgādes drošību un nabadzību. Tomēr tā var būt spēcīgs līdzeklis šādu problēmu mazināšanai. Paaugstināta efektivitāte var ļaut samazināt enerģijas patēriņu un tādējādi samazināt enerģijas izmaksu pieaugumu vai pat šo tendenci pavērst pretēji.

5.3. Ir svarīgi atzīmēt, ka energoefektivitātes palielināšana vienmēr ir atkarīga no ieguldījumiem. Tāpēc lielāka efektivitāte ne vienmēr saistīta ar zemākām izmaksām patērētājiem vai rūpniecībai, kā vairākkārt apgalvots paziņojumā. Tā, protams, vienmēr ļauj samazināt enerģijas patēriņu, un tādējādi tai ir labvēlīga ietekme no klimata viedokļa. Pozitīva ietekme uz izmaksām tomēr ir būtiski atkarīga no līdzsvara starp ieguldījumiem un enerģijas izmaksu ietaupījumu. EESK vēlētos, lai minētais fakts tiktu apsvērts reālistiskāk un kritiskāk.

5.4. **Direktīvas par ēku energoefektivitāti** grozīšanu EESK vērtē atzinīgi (TEN/620). Ēku apkure un dzesēšana ir ārkārtīgi svarīga, jo tā veido 40 % no kopējā enerģijas patēriņa. Enerģijas ietaupījumus šajā jomā panāk ar atjaunošanu un jaunām ēkām. Abos gadījumos ir vajadzīgi ievērojami ieguldījumi. Tomēr gadā atjauno/uzceļ tikai 0,4 % – 1,2 % no ēku fonda, tātad ir skaidrs, ka šie procesi ir jāpaātrina.

5.5. Dalībvalstīm ir jāizstrādā ceļvedis, kurā norādīti skaidri starpposma punkti un pasākumi, kas dos iespēju sasniegt 2050. gadam izvirzīto ilgtermiņa mērķi, proti, valsts ēku fonda dekarbonizāciju, un minēti konkrēti starpposma punkti 2030. gadam.

5.6. EESK pauž nožēlu, ka ir izvēlēta mazāk tālejoša politika, kas nozīmē mazākus enerģijas ietaupījumus, nekā iespējams. Komiteja apzinās, ka nevar garantēt dalībvalstu politisko gribu sasniegt labākus rezultātus šajā jomā, lai gan ēku energoefektivitāte patiešām ir lielākā iespēja, ko var izmantot.

5.7. EESK atzinīgi vērtē daudzus jaunos finanšu instrumentus, ko ierosinājusi Komisija. Būtiska nozīme ir ēku atjaunošanas atbalstam pieejamajiem finanšu instrumentiem, jo īpaši tādēļ, lai motivētu privāto un pašvaldībām nepiederošo sociālo mājokļu izīrētājus ieguldīt senāka īpašuma atjaunošanā.

5.8. Jaunu vai atjaunotu ēku īpašnieku un īrnieku priekšrocība ir ne vien mazāks enerģijas patēriņš, bet arī lielāks dzīves komforts un labāka dzīves kvalitāte. Diemžēl ļoti bieži ir vērojams atsietena efekts, kad atjaunoto mitekļu paaugstinātā īres maksa var viegli pārsniegt enerģijas izmaksu ietaupījumus. Tomēr paziņojumā pausts diezgan optimistisks viedoklis par izmaksu ietaupījumiem. EESK iesaka minēto problēmu izvērtēt kritiskāk. Te būtu jāņem vērā ekonomiskie un sociālie kritēriji, citādi vecākajām paaudzēm tiks radīta jauna veida nabadzība.

5.9. EESK atzinīgi vērtē direktīvā ietvertu iniciatīvu, kura paredz obligātu elektrotransportlīdzekļu uzlādes punktu izveidi lielā daļā jauno ēku. Svarīgi tomēr uzsvērt, ka turpmākā paaugstinātā elektroenerģijas pieprasījuma dēļ nepieciešama plānošana un koordinācija ar elektroenerģijas piegādātājiem, jo ir papildus iepriekš jāiegulda lielaudas transformatoros dzīvojamo rajonu tuvumā.

5.10. EESK pauž pārlicību, ka energoefektīvākas transporta sistēmas, ko stimulē pašreizējā tehnoloģiskā attīstība, un **sadarbspējīgu intelektisko transporta sistēmu** attīstība būtiski papildinās uz energotaupību virzītos Eiropas centienus (TEN/621). Jaunais **ekodizaina darba plāns un regula par ekodizainu** (NAT/702) ir svarīgs elements kopējā Eiropas tirgū, jo nodrošina augsti efektīvus produktus un atbalsta aprites ekonomiku.

6. Patērētāji Enerģētikas savienības uzmanības centrā

6.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Enerģētikas savienībā Komisija galveno uzmanību vēlas pievērst patērētājiem. Modernajā dzīvē transports, mājoklis, saziņa un vispārējais patēriņš visiem iedzīvotājiem liek izmantot kādu minimālo enerģijas daudzumu. Tāpēc enerģija nedrīkst kļūt par greznību. Taču bieži minētā enerģētiskā nabadzība – lai gan tā nav skaidri definēta – norāda uz tendenci, kurā neaizsargātiem iedzīvotājiem ir arvien grūtāk iegūt minimālos nepieciešamos enerģijas pakalpojumus. EESK aicina pretoties minētajai tendencei un enerģētikas politiku attiecīgi pielāgot.

6.2. Tehnoloģiskais progress nozīmē, ka elektroenerģijas ražošanas izmaksas pēdējo gadu laikā ir samazinājušās. Patērētāji no tā nav guvuši labumu, jo samazinājumu ļoti bieži atsvēr nodokļi, tīkla izmaksas un tml. Tā joprojām ir nopietna problēma, jo negatīvi ietekmē enerģētisko nabadzību.

6.3. EESK nepiekrīt apgalvojumam, ka “energoefektivitāte ir viens no labākajiem veidiem, kā novērst enerģētiskās nabadzības pamatcēloņus”. Terminu “enerģētiskā nabadzība” sāka lietot, kad enerģijas cenas sāka ievērojami palielināties. Tas nozīmē, ka šā īpašā nabadzības veida pamatcēlonis ir augstas cenas, un tieši uz tām ir jāorientē pasākumi, kas virzīti uz palīdzību neaizsargātām personām. Protams, palīdz arī lielāka energoefektivitāte, taču tā neizbēgami ir saistīta ar ievērojamiem ieguldījumiem, kuri nav viegls uzdevums, it īpaši neaizsargātiem patērētājiem (sk. TEN/518).

6.4. EESK ar gandarījumu atzīmē, ka Komisija tagad veido Enerģētiskās nabadzības novērošanas centru, ko EESK ierosināja jau 2013. gadā, atzinumā TEN/516 par enerģētisko nabadzību. Centra galvenais mērķis būtu vispirms definēt Eiropas enerģētiskās nabadzības rādītājus. Tam varētu būt īpaši svarīga nozīme, jo tas pavērtu iespēju dalībvalstīm pieņemt pilnībā saskaņotu pieeju enerģētiskās nabadzības jautājumā, tostarp saprast to, kāda loma ir dažādiem instrumentiem, piemēram, sociālajiem tarifiem, nabadzības mazināšanas pasākumiem, patērētāju konsultācijām vai energoefektivitātei, un cik tie ir efektīvi.

6.5. EESK vēlas uzsvērt, ka, papildus paziņojumā minētajiem jautājumiem (energoapgādes drošība, energoefektivitāte un dekarbonizācija), tīra enerģija ir liels ieguvums arī no iedzīvotāju veselības viedokļa.

6.6. Pakete iedzīvotājiem piedāvā tikai ierobežotu lomu to lēmumu tiešā ietekmēšanā, kuri noteiks viņu ikdienas dzīvi un iztiku. Nav skaidrs, vai enerģētikas dialoga principi, kas nozīmē jēgpilnu līdzdalību, tiek – un tiks – piemēroti visā Savienībā (sk. arī TEN/617). Lai šāds dialogs notiktu, ir vajadzīgi vienlīdzīgi konkurences apstākļi, arī attiecībā uz institucionālo dimensiju.

6.7. EESK izsaka gandarījumu, ka tiek atzīta to iedzīvotāju pieaugošā nozīme, kas elektroenerģijas tirgū piedalās kā ražojošie patērētāji. Viņiem nepieciešama jauna tirgus kārtība, kura būtu piemērota decentralizētām struktūrām elektroenerģijas ražošanā no atjaunojamiem energoresursiem un saskaņā ar kuru patērētāji un iedzīvotāji patiešām būtu Eiropas enerģētikas politikas uzmanības centrā.

6.8. EESK atbalsta enerģētikas kooperatīvu koncepciju – tādu uzņēmējdarbības modeļi, kurā iedzīvotājiem viņu dzīves vietā ir kopīgi atjaunojamie energoresursi vai energoefektivitātes projekti un viņi tajos kopīgi piedalās. Tiesību aktu noteikumiem jaunajā paketē vajadzētu atļaut un veicināt šāda veida iniciatīvas, kur vien iespējams.

7. Atjaunojamie energoresursi jaunā tirgū

7.1. EESK kopumā atbalsta **Atjaunojamo energoresursu direktīvas** mērķi (TEN 622) veicināt atjaunojamās enerģijas piegādātāju lielāku integrāciju tirgū, pateicoties zemākām atjaunojamo energoresursu izmaksām.

7.2. EESK tomēr pauž bažas arī par to, ka mēs esam tālu no tādiem vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem, kuros atjaunojamie energoresursi varētu iztikt bez īpaša atbalsta. Joprojām ir daudz darāmā, lai novērstu pašreizējos elektrības tirgos esošos milzīgos izkropļojumus, ko radījušas subsīdijas, ierobežojošie strukturālie nosacījumi un skaidru ārējo izdevumu aprēķinu trūkums.

7.3. EESK atzinīgi vērtē Eiropas vides aģentūras (EVA) neseno ziņojumu *Transforming the EU power sector: avoiding a carbon lock-in* (ES enerģijas ražošanas nozares pārveidošana: izvairīties no “oglekļa slazda”). Fosilo kurināmo joprojām izmanto, lai ražotu aptuveni pusi no elektroenerģijas Eiropā. EVA pētījumā salīdzinātas pašreizējās enerģijas tirgus tendences un ES mērķi klimata jomā laikposmam līdz 2030. gadam un pēc tam. Atsakoties no oglekļietilpīgas energoapgādes, vajadzīgi lielāki ieguldījumi alternatīvos energoresursos, kā arī atbalstošs politikas satvars.

7.4. EESK pauž bažas par to, ka nav sīkāku norāžu par konkrētiem pasākumiem un atbalsta instrumentiem, un tas var apdraudēt atjaunojamo energoresursu veicināšanu.

7.5. EESK vēlas uzsvērt, ka, energoavotu sadalījumam strauji mainoties, energoapgādes drošība ir jāpārskata – šim jautājumam paketē nav veltīta pietiekama vērība.

8. Iespējas ekonomikā un nodarbinātības jomā

8.1. Enerģētikas pārkārtošana ir liels uzdevums Eiropai, ar iespējām radīt jaunas darbvietas, panākt ekonomikas izaugsmi un nodrošināt labklājību visiem iedzīvotājiem. Ņemot vērā arī riskus un draudus, kas ir saistīti ar šādu pārkārtošanu, ārkārtīgi svarīgi ir izstrādāt labi līdzsvarotu politiku, kura nodrošina pareizos pasākumus, kas ļauj izvairīties no jebkāda kaitējuma mūsu sabiedrībai, piemēram, darba ņēmējiem (bezdarba un darba vietu kvalitātes ziņā), patērētājiem un MVU. To var sasniegt vienīgi tad, ja iesaista ieinteresētās personas visos šīs pārkārtošanas posmos, un EESK kā vērtīgs un nozīmīgs partneris ir viena no tām.

8.2. Globāla vadība tīru tehnoloģiju jomā nozīmē arī to eksportēšanu, kas ir izdevīgi gan no ekonomikas, gan no vides viedokļa (NAT/690).

8.3. Pētniecībai un inovācijai ir būtiska nozīme, lai varētu atbalstīt Eiropas globālo konkurētspēju un vadošo lomu progresīvu energotehnoloģiju un energoefektivitātes risinājumu jomā. Īpašajā stratēģijā **“Paātrināt inovāciju tīras enerģijas jomā”** (TEN/619) būtu stingrāk jānosaka prioritātes un konkrēti pasākumi, lai nodrošinātu, ka inovācijas, kas virzītas uz pakāpenisku dekarbonizāciju, tiktu plašāk izvērstas un ātrāk laistas tirgū. EESK kritiski vērtē to, ka nav pietiekami norādīts uz fundamentālajiem pētījumiem un ieguldījumu, ko var sniegt pētniecība. SET plāns ir īsi pieminēts, taču diemžēl tikai no rūpniecības viedokļa.

8.4. Lai definētu inovāciju, rūpniecība, darbvietas un izaugsme paketē minētas vairākkārt, tomēr inovācija ir kas vairāk. Cilvēku un dabas labklājībā ir svarīgas vērtības, kas sniedzas pāri rūpniecības noteiktiem aspektiem.

8.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu izveidot "tīras enerģijas rūpniecības forumu", kas augšupējā procesā varētu kļūt par daļu no plašākas koncepcijas par dialogu ar pilsonisko sabiedrību un citām ieinteresētajām pusēm. Komiteja uzsver, ka ir vajadzīgs līdzsvarots atbalsts pētniecības un inovācijas ķēdei, sākot no fundamentālajiem pētījumiem līdz lietišķajiem pētījumiem un jauniem, inovatīviem produktiem.

8.6. Ņemot vērā milzīgo uzdevumu, kas veicams, lai pārveidotu galvenokārt uz ogļu ieguves nozari balstīto reģionu ekonomiku, EESK uzskata, ka minētajam jautājumam jāpievēršas daudz pamatīgāk, nekā tas darīts izskatāmajā paketē.

8.7. Dalībvalstīs ievērojami atšķirīgas ir kapitāla izmaksas, kas saistītas ar jauniem ieguldījumiem atjaunojamos energoresursos un energoefektivitātē. EESK uzskata, ka ir vajadzīgi stingri fiskāli un institucionāli pasākumi, lai izbeigtu vai pēc iespējas samazinātu šādus diskriminējošus nosacījumus patērētājiem un ieguldītājiem.

8.8. Dienvidaustrumu Eiropai ir plašs, līdz šim lielā mērā neizmantojams atjaunojamo energoresursu potenciāls un prasmīgs darbaspēks. EESK aicina ievērojami palielināt atbalstu tām ieinteresētajām personām, kas reģionā palīdz virzīties uz Enerģētikas savienības mērķu sasniegšanu. Tas patērētājiem un vietējiem ieguldītājiem nodrošinās lielas attīstības iespējas atbilstīgi šīs paketes mērķiem.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums jaunam Eiropas Konsensam par attīstību “Mūsu pasaule, mūsu cieņa, mūsu nākotne””

(COM(2016) 740 final)

(2017/C 246/11)

Ziņotājs: **Ionuț SIBIAN**

Līdzziņotājs: **Mihai MABOLIU**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 27.1.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Pilnsapulces lēmums	26.4.2017.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	4.4.2017.
Pieņemts plenārsesijā	26.4.2017.
Plenārsesija Nr.	525
Balsojuma rezultāts	166/1/3
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu jaunam Eiropas Konsensam par attīstību “Mūsu pasaule, mūsu cieņa, mūsu nākotne”. Priekšlikumā ņemti vērā ieteikumi, ko komiteja formulējusi atzinumā REX/461 par tematu “Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē”, kurā norādīts: “ES iestādēm un dalībvalstīm ir augstākajā politiskajā līmenī steidzami jāvienojas par turpmāko rīcību, slēdzot iestāžu nolīgumu starp Komisiju, Padomi un Parlamentu, lai izveidotu stabilu pamatu turpmākai politiskajai rīcībai. Šim nolīgumam par IAM īstenošanu ir jābūt pamatā visaptverošai stratēģijai programmas 2030. gadam integrēšanai, lai izveidotu ES par ilgtspējīgas attīstības Savienību.” Minētajā atzinumā komiteja arī iesaka: “Komisijai 2030. gada programma ir pilnībā jāintegrē un jāizmanto Eiropas konsensā attīstības jomā”.

1.2. EESK atzīst 2006. gada Eiropas Konsensa attīstības jomā svarīgo nozīmi Eiropas Savienības un tās dalībvalstu attīstības sadarbības politikā⁽¹⁾. Tā galvenā pievienotā vērtība ir bijusi nodrošināt ES un tās dalībvalstīm kopīgu redzējumu, kā arī īstenošanas satvaru ES līmenī, ko pēc tam iekļāva vairākos pamatnostādņu dokumentos, politikās un darbībās ES un dalībvalstu līmenī. Iecerēts, ka arī jaunajam Konsensam būs līdzīga nozīme.

1.3. EESK atzinīgi vērtē Konsensā skaidri pausto apņemšanos sekmēt nabadzības izskaušanas vispārējo mērķi, balstoties uz attīstības sadarbības pieeju, kurās pamatā ir tiesības un dzimumu līdztiesība, vienlaikus nodrošinot, ka programmas 2030. gadam īstenošanā netiek aizmirsts neviens neatkarīgi no viņa dzīvesvietas, etniskās piederības, dzimuma, vecuma, invaliditātes, reliģijas vai pārliecības, seksuālās orientācijas, migranta statusa vai jebkādiem citiem apsvērumiem.

1.4. Ar atsaucēm uz programmu 2030. gadam un izvirzot nabadzības izskaušanu par galveno uzdevumu, Konsenss nodrošina attīstības sadarbībai pienācīgu atzīšanu un palielina attīstības sadarbības – pilntiesīgas Eiropas Savienības politikas jomas – atpazīstamību. Attīstības politika jāuzskata par vienu no ES ārējās darbības pilāriem, bet Konsenss būtu uzskatāms par garantiju, ka attīstība ir līdzvērtīga citām Savienības darbības jomām (drošība, tirdzniecība, tieslietas un iekšlietas u. c.) un nav tām pakārtota.

⁽¹⁾ Komisijas dienestu darba dokuments. 2005. gada Eiropas Konsensa attīstības jomā novērtējums, kas pievienots iniciatīvai “Priekšlikums jaunam Eiropas Konsensam par attīstību”.

1.5. Konsensa pārskatīšana notiek ļoti grūtā laikā, kad arvien vairāk ir apdraudētas ES vērtības un principi (kas uzskaitīti Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā), kā arī Eiropas Savienības pastāvēšana. Daudzās krīzes mazina valdību spēju un vēlmi piešķirt programmas 2030. gadam īstenošanai vajadzīgos līdzekļus. Tādēļ ir ārkārtīgi svarīgi, lai visas Eiropas Savienības dalībvalstis un iestādes pilnībā iesaistītos programmas īstenošanā un ievērošanā, izmantojot Eiropas Konsensu par attīstību, tostarp arī attiecībā uz finansiālām saistībām.

1.6. Konsensā vajadzētu mēģināt noteikt Komisijas un dalībvalstu funkcijas, ņemot vērā to īpašās salīdzinošās priekšrocības attīstības jomā. Šis uzdevums ir īpaši svarīgs tāpēc, ka pēc *Brexit* un mainīgajos iekšpolitikas apstākļos gaidāms, ka samazināsies ES un tās dalībvalstu piešķirtā attīstības finansējuma kopapjoms. Ziņojumā, ko 2013. gadā pasūtīja Eiropas Parlamenta Attīstības komiteja⁽²⁾, lēsts, ka dalībvalstu un Eiropas Komisijas efektīvas koordinācijas trūkuma radītās ekonomiskās izmaksas sasniedz aptuveni 800 miljonus euro. Ja līdzekļu devēji savus centienus palīdzības jomā koncentrētu uz mazāku skaitu valstu un darbību, minēto summu katru gadu varētu ietaupīt darījuma izmaksās. Turklāt aprēķināts, ka katru gadu papildus varētu ietaupīt 8,4 miljardus euro, ja tiktu uzlabots līdzekļu sadalījums vairāku valstu līmenī.

1.7. Eiropas Savienībai un dalībvalstīm nevajadzētu izmantot attīstības palīdzību kā līdzekli, lai saviem partneriem uzspiestu sadarbību ekonomikas politikas, ārpolitikas, valsts drošības politikas un migrācijas kontroles nolūkā. Gluži pretēji, attīstības sadarbībai arī turpmāk vajadzētu būt virzītai uz tās galveno mērķi, proti, nabadzības izskaušanu, cieņas un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu visiem un vides ilgtspējas nodrošināšanu.

1.8. EESK īpaši norāda uz lauksaimniecības lomu attīstības politikā. Vietējās pārtikas ražošanas pamatu stiprināšana, sīviešu stāvokļa uzlabošana lauku rajonos un lauksaimnieku apvienību veidošana un sadarbība ir svarīgi faktori centienos mazināt nabadzību un sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus pasaules trūcīgākajās valstīs.

1.9. Konsensā atzīta sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma programmas 2030. gadam popularizēšanā un īstenošanā. Eiropas Savienībai vajadzētu ne tikai sniegt stingru politisku atbalstu, kas minētajiem partneriem un organizācijām nodrošinātu labvēlīgus apstākļus, lai tie varētu pilnībā īstenot savus uzdevumus, bet arī atzīt, atbalstīt un aizsargāt cilvēktiesību aizsardzības organizācijas, uzraudzības struktūras un arodbiedrības, kuras darbojas nelabvēlīgā vidē. ES vajadzētu izstrādāt finanšu mehānismus, kas labāk pielāgoti palīdzības sniegšanai plašākam pilsoniskās sabiedrības organizāciju klāstam, tādējādi nodrošinot, ka ES programmas ir pieejamas lielākam skaitam nelielu vietējo organizāciju. Šajā sakarā atzinumā REX/461 "Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē" EESK formulējusi virkni svarīgu ieteikumu.

1.10. Jāpanāk, ka sociālais dialogs tiek atzīts par attīstības programmas īstenošanas instrumentu. Sociālajam dialogam ir vajadzīgi labvēlīgi pamatnosacījumi un efektīvs institucionālais satvars. Visa sākums ir biedrošanās brīvības un tiesību uz kolektīvām sarunām respektēšana. Eiropas Savienībai būtu jāsadarbojas ar neatkarīgām darba devēju un darba ņēmēju organizācijām (sociālajiem partneriem), lai veicinātu stabilu ražošanas attiecību veidošanos un nodarbinātības iestāžu efektīvu darbību.

1.11. ES trasta fondi (ESTF) ir potenciāli pozitīvs instruments, taču nav pietiekami daudz pētījumu, lai apliecinātu, ka tie ļauj reaģēt uz jaunattīstības valstu vajadzībām līdzatbildības un pielāgošanās jomā. Laikā, kad puse no ES dalībvalstīm palielina savu OAP piešķirumu privātajam sektoram, uzņēmējdarbības sektora ieguldījumi, kas veikti ar publiskajiem līdzekļiem, joprojām ir ļoti nepārredzami un netiek pārraudzīti⁽³⁾. Vajadzētu atbalstīt sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas un atļaut tiem pārbaudīt attīstībai piešķirtos līdzekļus, to skaitā arī privātajam sektoram piešķirtos līdzekļus. Sociālie partneri būtu jāiesaista attīstības programmu izstrādē, īstenošanā, uzraudzībā un novērtēšanā, lai nodrošinātu, ka tās atbilst iedzīvotāju vairākuma faktiskajām vajadzībām.

⁽²⁾ *The Cost of Non-Europe in Development Policy: Increasing Coordination between EU Donors* (Eiropas integrācijas trūkuma radītās izmaksas attīstības politikā: pastiprināt koordināciju starp ES līdzekļu devējiem), Eiropas Parlaments (2013. g.).

⁽³⁾ *AidWatch* ziņojums, *Concord* (2016).

1.12. Darbvieta radīšana ir svarīgs uzdevums jaunattīstības valstīs, un privātajam sektoram tajā ir jāuzņemas būtiska loma. EESK atzinumā REX/386 par tematu "Privātā sektora iesaiste attīstības veicināšanā pēc 2015. gada" uzsvērts, ka uzņēmējdarbības videi ir svarīga nozīme cīņā pret nabadzību pasaulē, "jo tajā tiek radītas darbvietas, ražotas preces un sniegti pakalpojumi, gūti ienākumi un peļņa, kā arī ar nodokļu maksājumiem sniegts ieguldījums valsts izdevumu segšanā". Tomēr darbvieta radīšanai nevajadzētu būt pašmērķim, ja vien tā nenodrošina darba un vides standartus un pienācīgus darba apstākļus, tostarp sievietēm un jauniešiem, saskaņā ar Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) programmu pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai, SDO darba pamatstandartiem un citiem starptautiskiem dokumentiem (piemēram, ANO pamatprincipiem attiecībā uz uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām un ESAO vadlīnijām daudznacionālajiem uzņēmumiem).

1.13. EESK uzskata, ka iekļaušana un ilgtspēja ir balstīta uz pienācīgas kvalitātes un stabilām darbvietām (īpaši sievietēm un jauniešiem), kas nodrošina pietiekamus ienākumus un ilgtspējīgas vērtību ķēdes dažādiem konsolidētiem sabiedriskajiem pakalpojumiem. Aprites ekonomikā ir jāveicina jauni ražošanas un patēriņa modeļi. Neaizsargātās grupas būs labāk aizsargātas un tām būs pieejami finanšu pakalpojumi, savukārt godīgs, taisnīgs un ilgtspējīgs uzņēmējdarbības sektors izstrādās jaunus uzņēmējdarbības modeļus (sociālie uzņēmumi, kas sniedz vietējos pakalpojumus) un veidos jaunus, pienācīgi reglamentētus MVU.

2. Vispārīga informācija

2.1. Attīstības politika ir būtisks ES ārējās darbības elements, kas definēts Līguma par Eiropas Savienību (LES) 21. panta 2. punkta d) apakšpunktā, un tās mērķis ir "veicināt jaunattīstības valstu ilgtspējīgu ekonomisku, sociālu un vides attīstību, lai sasniegtu galveno mērķi – izskaustu nabadzību"; tā tas noteikts arī Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 208. pantā.

2.2. Priekšlikums jaunam Eiropas Konsensam par attīstību iesniegts ar mērķi nodrošināt satvaru kopējai pieejai attīstības sadarbības politikas jomā, ko piemēros ES un tās dalībvalstis.

2.3. Tajā pašā laikā Konsenss ir spēcīgs paziņojums pasaulei, kurā uzsvēta ES apņemšanās arī turpmāk būt uzticama, atbildīga un atbildīgai starptautiskajā līmenī un būt par paraugu. Konsensā noteikti Savienības principi un prioritātes attiecībā uz nopietnām problēmām pasaulē un līdzekļi, ar kuriem paredzēts izpildīt saistības, ko ES uzņēmusies ar programmu 2030. gadam un Parīzes nolīgumu.

2.4. EESK norāda, ka pašreizējos jaunajos apstākļos Eiropas Konsensa attīstības jomā pārskatīšana ir vajadzīga un ļoti svarīga, jo tajā vienlaikus paredzēts orientēt ES un tās dalībvalstu saistības uz ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam īstenošanu un sniegt ieguldījumu Globālā Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā izklāstīto Savienības ārējās darbības prioritāšu īstenošanā.

2.5. Ilgu laiku ekonomikas krīze, *Brexit*, politiskās pārmaiņas ASV, arvien lielāka nestabilitāte Austrumos, konflikts Sīrijā un tā humanitārās sekas, populisma un ksenofobijas izplatīšanās dalībvalstīs, klimata pārmaiņu ietekme uz ekonomiku ir elementi, kas veido lielāko problēmu, ar kādu Savienība ir saskārusies pēdējā pusgadsimta laikā.

2.6. Kā uzsvērts jaunajā globālajā stratēģijā par Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas jautājumiem "Kopīgs redzējums, kopīga rīcība – stiprāka Eiropa" (2016. g.), jaunā situācija Eiropas Savienībā un pasaulē ir palielinājusi nestabilitāti un nedrošību. Tāpēc laikā, kad pieaug eksistenciāls apdraudējums, Eiropas Savienībai ir jābūt stiprākai un vienotākai nekā jebkad agrāk.

2.7. ES ir kolektīvi apņēmusies piešķirt 0,7 % no nacionālā kopienākuma (NKI) oficiālajai attīstības palīdzībai (OAP) saskaņā ar programmas 2030. gadam grafiku. Lai sasniegtu Konsensa mērķus, ES un tās dalībvalstīm ir jāsasniedz to mērķi palīdzības jomā. Ņemot vērā politisko situāciju Eiropā, patlaban var nopietni apšaubīt pašreizējo un turpmāko valdību vēlmi saglabāt šo finansiālo saistību līmeni. Politiskā stāvokļa attīstība ES dalībvalstīs varētu apdraudēt valstu valdību saistības attīstības sadarbības jomā, jo populistiskas politiskas kustības stingri pieprasa samazināt pasaules mēroga solidaritāti un OAP izdevumus.

2.8. Tā kā Eiropas Savienībā galvenā attīstības palīdzības līdzekļu devēja bija Apvienotā Karaliste (vairāk nekā 14 miljardu euro 2015. gadā), *Brexit* tieši ietekmēs ES nostāju un tās spēju šajā konkrētajā politikas jomā, jo samazināsies resursi, ko ES plānoja piešķirt ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) īstenošanai. Tiek lēsts, ka papildus nefinansiālajai spējai, Eiropas Savienība ar *Brexit* zaudēs aptuveni 15 % no palīdzības budžeta. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi, lai ES dalībvalstis arī turpmāk būtu solidarāras un ievērotu palīdzības jomā izvirzītos mērķus.

2.9. Savienībai būtu jārūpējas, lai OAP joprojām būtu orientēts uz cīņu pret nabadzību jaunattīstības valstīs, jāpārbauda, vai līdzekļi ir izlietoti efektīvi un dod reālu labumu šīm valstīm, un jānodrošina ES politikas saskaņotība attīstībai (PCD). Eiropas NVO platformas *Concord* ziņojumā *AidWatch 2016* norādīts, ka jau 2015. gadā 17 % no ES piešķirtās palīdzības vairs neatspoguļoja resursu reālu novirzīšanu jaunattīstības valstīm, jo attiecīgie izdevumi tika izmantoti līdzekļu devējās valstīs, lai atbalstītu bēgļus un studentus, samazinātu parādu un segtu ar palīdzību un procentiem saistītos maksājumus. Dažas ES dalībvalstis ir palielinājušas deklarētās palīdzības summas, kas gandrīz pilnībā bija paredzētas bēgļu atbalstam attiecīgajā valstī, kļūstot tādējādi par minēto summu galvenajām saņēmējām.

2.10. Pēc būtības un ņemot vērā apsvērumus, kas pamatoja ES izveidi, Savienības pienākums ir veicināt un aizstāvēt daudzpusējas attiecības, uz noteikumiem, mieru un cilvēktiesībām balstītu pasaules kārtību. Laika gaitā Savienība ir kļuvusi par vajadzīgu un atbildīgu pasaules mēroga partneri, kas ievēro noteiktas vērtības, cenšas novērst konfliktu un nabadzības pamatcēloņus, veicina vispārējās cilvēktiesības, ir paraugs un izmanto savu ietekmi, lai radītu pozitīvas pārmaiņas pasaulē.

2.11. Saistības, ko Eiropas Savienība un tās dalībvalstis uzņēmušas, būdamas nozīmīgas dalībnieces attīstības sadarbības jomā, tagad ir Savienības identitātes un tās ārējā tēla neatņemama sastāvdaļa.

2.12. ES tirgus ir atvērtākais tirgus pasaulē un piedāvā dāsnas muitas nodokļu atlaides tām jaunattīstības valstīm, kuras ratificē un īsteno galvenās starptautiskās konvencijas cilvēktiesību, darba tiesību, vides aizsardzības un labas pārvaldības jomā.

2.13. Papildus finanšu plūsmām ES ir nozīmīgs jaunattīstības valstu politiskais partneris, jo tā veicina pozitīvas politiskas un sociālas norises un palīdz tām taisnīgāk un pilnvērtīgāk iesaistīties globālajos politiskajos un ekonomiskajos procesos.

2.14. ES bija nozīmīga loma Tūkstošgades attīstības mērķu (TAM) noteikšanā un īstenošanā (2005–2015) un galvenais virzītājspēks ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) pieņemšanā (2016–2030), būtiski sekmējot Eiropas vērtību, piemēram, cilvēktiesību, demokrātijas, tiesiskuma un sociālā taisnīguma iekļaušanu jaunajā vispārējā attīstības programmā.

2.15. Eiropas Savienība ir vadošā pasaules mēroga dalībiece, kas sekmē progresu klimata pārmaiņu jautājumu risināšanā; tai bija nozīmīga loma, lai izveidotu plašu attīstīto un jaunattīstības valstu koalīciju, kas nodrošināja Parīzes nolīguma pieņemšanu 2015. gada decembrī. ES ir apņēmusies piešķirt 20 % budžeta rīcībai klimata aizsardzības jomā, lai mazinātu klimata pārmaiņu sekas un pielāgotos tām un lai atbalstītu Parīzes nolīgumu.

2.16. 2016. gada februārī uzsāktajā ES Eiroparometra pētījumā par starptautisko sadarbību un attīstību norādīts, ka Savienībā gandrīz deviņi no desmit pilsoņiem atbalsta attīstību (89 %, t. i., par 4 procentpunktiem vairāk nekā 2014. gadā). Jaunajās dalībvalstīs šie rādītāji ir nedaudz zemāki nekā vecākajās dalībvalstīs reģistrētie rādītāji. Šie skaitļi liecina, ka pieaug to iedzīvotāju skaits, kuri uzskata, ka cīņa pret nabadzību jaunattīstības valstīs būtu jāizvirza par vienu no galvenajām ES prioritātēm (pieci procentpunkti jeb 69 %) un valstu valdību prioritātēm (pieci procentpunkti jeb 50 %). Gandrīz septiņi no desmit respondentiem (68 %) atbalsta ES piešķirtās attīstības palīdzības palielināšanu, un tas ir augstākais rādītājs pēdējos gados. Aptuveni trīs ceturtdaļas respondentu piekrita, ka attīstības palīdzība ir efektīvs līdzeklis cīņai ar neatbilstīgu migrāciju (73 %), un 80 % eiropiešu uzskata, ka attīstība ir arī Eiropas Savienības interesēs; 52 % uzskata, ka Eiropas Savienībai būtu jāpilda savs solījums palielināt palīdzību jaunattīstības valstīm.

3. Piezīmes

3.1. Savstarpējā savienojamība ir attīstības programmas 2030. gadam galvenais balsts; šī programma nodrošina rīcības satvaru, kas paredzēts valstu vispārējo ilgtspējīgas attīstības stratēģiju izstrādei, kurās līdzsvaroti būs iekļauta ekonomikas, sociālās un vides dimensija, lai tādējādi panāktu pozitīvus rezultātus attiecīgajās jomās, vienlaikus ņemot vērā transversālos faktoros: dzimumu līdztiesību, jaunatni, mobilitāti, migrāciju, ieguldījumus un ilgtspējīgu enerģētiku. Programmā 2030. gadam noteiktās prioritātes virzītas uz šādām piecām prioritārām jomām: iedzīvotāji, planēta, labklājība, miers un partnerība.

3.2. Lai gan no 1990. gada līdz 2015. gadam vairāk nekā uz pusi ir samazinājies galējā nabadzībā dzīvojošo cilvēku skaits, tomēr vairāk nekā 800 miljoniem cilvēku joprojām jāiztiek ar nepilniem 1,25 ASV dolāriem dienā, un 80 % no tiem dzīvo Subsahāras Āfrikā un Dienvidāzijā. Konsensā uzsvēta nepieciešamība izskaust nabadzību ļoti nabadzīgās, nestabilās vai konfliktu skartās valstīs un palielināt izturētspēju, jo īpaši neaizsargātu iedzīvotāju vidū, kuri saskaras ar vides un ekonomikas satricinājumiem, dabas katastrofām un cilvēka darbības izraisītām katastrofām un globāliem apdraudējumiem veselības jomā.

3.3. Līdz 2030. gadam visvairāk nabadzīgo iedzīvotāju būs nestabilās valstīs, kuras saskaras ar konfliktu sekām, kas vēl vairāk palielina nabadzību. Šādos apstākļos, lai palīdzētu nabadzīgajiem iedzīvotājiem, ir vajadzīgas dažādas pieejas. Neraugoties uz to, ka pieaug to cilvēku skaits, kuri nenonāk galējā nabadzībā, palielinās nevienlīdzība starp valstīm un vienas valsts robežās. Papildus nabadzībai, konfliktiem un klimata pārmaiņām nevienlīdzība ir kļuvusi par galveno nestabilitātes avotu lielākajā pasaules daļā.

3.4. Attīstības sadarbības politikā būs iekļauti būtiski elementi: diskriminācijas un nevienlīdzības problēma, apņemšanās neatstāt nevienu bez uzmanības, uzsvars uz nabadzības izskausšanu; visi minētie elementi ir ilgtspējīgas attīstības pamatā. Paredzēti arī uzlabojumi cilvēka cieņas jomā: bada izskausana, vispārēja izglītības un apmācības pieejamība, garantētas veselības aprūpes sistēmas, vispārēja pienācīgas kvalitātes nodarbinātība, pāreja no neoficiālās ekonomikas uz oficiālo ekonomiku, pietiekams un atbilstošs sociālais nodrošinājums, nekaitīga vide. Šo mērķu īstenošanā var izmantot pārvaldību, kas balstīta uz valsts līmenī īstenotu konsolidētu politiku, un minimālo aizsardzību neaizsargātām personām.

3.5. Kopīga ilgtermiņa rīcība dos labumu cilvēkiem, kas dzīvo pastāvīgas nabadzības apstākļos, radīs ekonomikas izaugsmi, mazinās nevienlīdzību un pārvērtīs iespējas rezultātos. Jāpanāk, lai līdztekus konkrētiem saimnieciskiem sasniegumiem tiktu īstenota publisko izdevumu pārdales politika, kas uzlabo piekļuvi kvalitatīviem pakalpojumiem, īpaši izglītībai, veselības aprūpes un sanitārijas pakalpojumiem.

3.6. Tas palīdzēs arī veidot efektīvus, ilgtspējīgus un taisnīgus sociālās aizsardzības pakalpojumus, kuru sniegšana būs saistīta ar ienākumus nesošu darbu, balstoties uz solidaritāti, kuras pamatā ir nodarbinātība. Arī garantētu ienākumu minimumu (kā jaunu instrumentu) varētu uzskatīt par pamatpakalpojumu, jo tas vajadzīgs izturētspējas apstākļu radīšanai, lai nepieļautu atgriešanos galējas nabadzības situācijā. Vidējā termiņā un ilgtermiņā ir jānostiprina sociālās struktūras. Vidējā termiņā un ilgtermiņā ir jānostiprina sociālās struktūras.

3.7. Lai gan Konsensā tas nav konkrēti minēts, ir paredzēts saglabāt Pārmaiņu programmā pieņemtās saistības attiecībā uz turpmāku atbalstu sociālajai iekļaušanai un tautas attīstībai vismaz 20 % apmērā no ES palīdzības.

3.8. Būtisks aspekts ir sieviešu un meiteņu tiesību aizsardzība un īstenošana saistībā ar seksuālo un reproduktīvo veselību, kā arī blakustiesību aizsardzība un īstenošana, jo tas ir galvenais tautas attīstības faktors. Tajā pašā laikā ir jāpalielina mazāk aizsargāto iedzīvotāju izturētspēja ekonomikas un vides satricinājumu gadījumos, piemēram, dabas katastrofu un cilvēka darbības izraisītu katastrofu gadījumos. Ir jāizveido saskaņota un integrēta humānās palīdzības sniegšanas sistēma, lai palīdzētu pārvietotām personām (īpašu uzmanību pievēršot nepilngadīgajiem un citām neaizsargātām personām), uzlabojot piekļuvi izglītībai un pienācīgas kvalitātes darbvietām.

3.9. Lai izdzīvotu, cilvēkiem ir jābūt pieejamai daudzveidīgai, pietiekamai, uzturvielām bagātai, nekaitīgai un vispārēji pieejamai pārtikai. Nabadzīgajām kopienām ir vajadzīgs atbalsts, lai uzlabotu piekļuvi zemes un ūdens, arī dzeramā ūdens resursiem, sanitārijai, tīras enerģijas avotiem, nodrošinot pastāvīgu piekļuvi par samērīgu un taisnīgu cenu, turklāt ar minimālu ietekmi uz vidi. Šāda piekļuve palīdzēs samazināt nepilnvērtīga un nepietiekama uztura un attīstības traucējumu izpausmes un veicinās bērnu tiesību un viņu garīgās veselības nostiprināšanu. Arī labāku pakalpojumu pieejamība (tehnoloģiju progress un digitālā inovācija) dos iespēju uzlabot dzīves kvalitāti lauku un pilsētu iedzīvotājiem, kuru skaits strauji pieaug, un veicinās iedzīvotāju veselības uzlabošanu, labklājību un cilvēka cieņu, un nodrošinās viņu vajadzības.

3.10. Izturētspēja un ilgtspēja ir būtiski elementi, kas vajadzīgi, lai izstrādātu dzīvotspējīgus risinājumus pašreizējā sarežģītajā, dinamiskajā un neparedzamajā situācijā pasaulē. Neaizsargātība pastiprina nabadzības akūtās izpausmes, bet ārkārtēja nestabilitāte, kas saistīta ar atkārtotām strukturālām krīzēm, joprojām rada ārkārtas humanitārās situācijas, kas kavē atsevišķu kopienu attīstību. Ieilgušie konflikti prasa vairāk resursu nekā pašlaik pieejams, rada šķēršļus cilvēka pamattiesību īstenošanai un palielina bēgļu un pārvietoto personu skaitu. Progresu kavē arī neatrisinātās problēmas sabiedrības veselības aizsardzības jomā.

3.11. Joprojām ir ierobežota piekļuve izmaksu ziņā pieejamiem un ilgtspējīgiem energopakalpojumiem (enerģijas ražošana no atjaunojamajiem energoresursiem, enerģētiskās nabadzības apkarošana), tādējādi kavējot ekonomikas izaugsmi un atbilstīgu un efektīvu industrializāciju, kas pielāgota vietējiem apstākļiem, vajadzībām un iespējām (ievērojot vides aizsardzības prasības). Dabas resursu pieejamība ir ierobežota, jo neilgtspējīgu ekspluatācijas metožu izmantošanas dēļ resursi izsīkst.

3.12. Ilgtspējīga lauksaimniecība, racionālas pārtikas sistēmas un ilgtspējīga zivsaimniecība nodrošina produkciju, kas var efektīvi apmierināt iedzīvotāju vajadzības, ar strauju izaugsmi apstākļos, kad ietekme uz vidi ir vāja. Ūdens trūkums un (neilgtspējīgs) pieprasījums pēc ūdens ietekmē klimata pārmaiņas.

3.13. Konsensa mērķis ir īpašu uzmanību pievērst demogrāfiskajai priekšrocībai, proti, jauniešiem jaunattīstības valstīs, pilnībā izmantojot šo potenciālu, ko veido 1,3 miljardi cilvēku, kuri ir iekļaujošas izaugsmes un ilgtspējīgas attīstības virzītājspēks, radot jaunas pienācīgas kvalitātes darbvietas un atbalstot iespēju nodrošināšanu jauniešiem un viņu līdzdalību ekonomikā, kā arī sabiedrībai, lēmumu pieņemšanai un publiskajai pārvaldībai vietējā līmenī.

3.14. Pāreja uz aprites ekonomiku ir vajadzīga, lai efektīvi izmantotu pieejamos resursus un atbalstītu plašu procesu atbilstīgas un ilgtspējīgas attīstības veicināšanai. Pastāv reāls potenciāls, lai privātā sektora jaunie dalībnieki piedāvātu inovatīvas partnerības un risinājumus, kā arī efektīvus, ilgtspējīgus un ētiskus finanšu mehānismus, kuri var kļūt par progresa modeļiem. Sadarbība, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (noturīgi un efektīvi tīkli un infrastruktūra) ir noteicošie panākumu faktori, ja vien resursi un ieguldījumi ir pārorientēti uz ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu, lai panāktu progresu pasaules mēroga problēmu risināšanā.

3.15. Nabadzības izskaušanas un ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums ir vides ilgtspēja, stabils klimats un iespējas neaizsargātām iedzīvotāju grupām. Nelīdzsvaroti ekonomikas procesi var apdraudēt mieru un stabilitāti un izraisīt plaša mēroga migrāciju. Preventīvajos pasākumos ir jāiekļauj vides jautājumi, paredzot arī principa "piesārņotājs maksā" stingrāku piemērošanu. Atbildīgam privātajam sektoram var būt svarīga loma, lai veicinātu resursu efektīvu izmantošanu, ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, jo pārejā uz aprites ekonomiku šie faktori var nošķirt ekonomikas izaugsmi no vides degradācijas.

3.16. Privātā sektora loma programmas 2030. gadam īstenošanā būtu jāvērtē, ņemot vērā tā spēju veicināt attīstības mērķu īstenošanu saņēmējvalstīs un ievērot principus, kas paredzēti Pasaules mēroga partnerībā efektīvai attīstības sadarbībai. Tā kā jaunie finansēšanas instrumenti, kuros iesaistīti privātā sektora dalībnieki, var būt efektīvs līdzeklis ekonomikas attīstības, nodarbinātības un valsts ieņēmumu veicināšanai, ir svarīgi, ka šiem instrumentiem piemēro tādas pašas pārredzamības un novērtēšanas nosacījumus kā publiskajam finansējumam. ES un tās dalībvalstīm būtu jāfinansē pārredzami un neatkarīgi novērtējumi, kas ieinteresētajām pusēm, tostarp vietējā līmenī, ļautu novērtēt izmaksu un efektivitātes attiecību un privātā un uzņēmējdarbības sektora finansēšanas darbību ietekmi attīstības jomā. ES un tās dalībvalstīm būtu jāvienojas par saskanīgu koncepciju par privātā sektora lomu attīstības jomā, lai nodrošinātu, ka neviens trūcīgais reģions vai valsts netiek atstāts novārtā. Novatoriski attīstības finansēšanas mehānismi, piemēram, publiskā un privātā sektora partnerības, būtu rūpīgi jāizvērtē, ņemot vērā attīstības efektivitātes un izmaksu lietderības principus, un tas jā dara, lai nepieļautu tādu blakusietekmi kā saistītais atbalsts un nodrošinātu normatīvo vidi, kas ļauj valdībām organizēt publisko pakalpojumu sniegšanu.

3.17. Eiropas Savienībai ir jāveicina ietekmīgi starptautiski instrumenti atbildīgas ekonomikas jomā, lai sekmētu atbildīgu uzņēmējdarbības praksi un atbildīgas piegādes ķēdes. Tā kā arvien vairāk uzmanības tiek veltīts tam, lai privātais sektors kļūtu par attīstības jomas dalībnieku, būtu jāpalielina pašlaik izveidoto atbildīgas uzņēmējdarbības instrumentu nozīme. Starptautiski atzītu pamatnostādņu un principu, kas attiecas uz uzņēmējdarbību, ievērošanai un īstenošanai un attiecīgiem pārskatbildības instrumentiem vajadzētu kļūt par svarīgu nosacījumu, kuru ņem vērā, piešķirot privātā sektora atbalstu sadarbībai attīstības jomā. Attiecīgo normu ievērošanas nodrošināšana būtu jāsaista ar tiesībām pretendēt uz atbalstu, un ar atbilstīgu uzraudzības sistēmu būtu jāpanāk, ka finansiālais atbalsts tiek izvērtēts atkārtoti, ja tiek konstatēti pārkāpumi.

3.18. Stingrs atbalsts nepieciešams atbildīgai uzņēmējdarbības praksei, cilvēktiesību un darba tiesību integrācijai, kā arī pienācīgu darba apstākļu nodrošināšanai (saskaņā ar Starptautiskās Darba organizācijas konvenciju un citām starptautiski atzītām pamatnostādnēm un principiem attiecībā uz uzņēmējdarbību), uzņēmumu sociālajai atbildībai (attiecībā uz darba standartiem un pienācīgiem darba apstākļiem), finansiālajai integritātei, cīņai pret korupciju, vides standartiem. Tādējādi tiks novērsta ļaunprātīga izmantošana un korupcija un atbalstīta pāreja no neoficiālās ekonomikas uz oficiālo ekonomiku.

3.19. EESK uzskata, ka nediskriminējoša piekļuve kvalitatīvai mūžizglītībai, kas nodrošinās ikvienam pilsonim vajadzīgās zināšanas un prasmes, ir ilgtspējīgas attīstības pamatnosacījums. Labāka dzīve, kurā ir vairāk cieņas un saistību, atkarībā no katra spējam veidos labākus un atbildīgākus pieaugušos un nodrošinās plašākas tiesības tainīgā sabiedrībā, kas balstīta uz sociālo un ekonomisko labklājību.

3.20. Vēl viens būtisks ilgtspējīgas attīstības faktors ir efektīvas pilsētas infrastruktūras izstrāde, veidošana, ieviešana un ekspluatācija: ilgtspējīgi, savstarpēji savienoti un droši transporta tīkli un pārējā ar to saistītā infrastruktūra. Pilsētām ir jāklūst par izaugsmes un inovācijas centriem, kas veicina iekļaušanu un kas ietver arī apkārtējās lauku kopienas, kurās pieejami pienācīgi pamatpakalpojumi. Šie mērķi atbilst teritoriālās plānošanas, finanšu tirgu tainīgas pārvaldības un pilsētu mobilitātes koncepcijai.

3.21. Nevienlīdzība, tiesiskuma trūkums, atstumtība, cilvēktiesību pārkāpumi un cilvēku vajadzību ignorēšana, ir galvenie cēloņi nabadzībai, nestabilitātei un konfliktiem, kas rada iedzīvotāju piespiedu pārvietošanos. Demokrātiska pārvaldība ir garantija pilsonisko, politisko, ekonomisko, sociālo, kultūras (kultūru daudzveidība) un reliģijas tiesību īstenošanai. Politiskais dialogs ļauj rīkoties; tieslietu reforma, tiesu iestāžu vispārēja pieejamība, kā arī neatkarīga, atvērta, atbildīga un efektīva tiesu sistēma samazinās slogu, kas gulstas uz neaizsargātām sociālajām grupām. Ir jākonsolidē tiesiskums, jāapkaro vardarbība un noziedzība pilsētās, maksimāli jāpalielina iedzīvotāju drošība, jāstiprina valsts spējas, atbildība, pārredzamība un interešu konfliktu novēršana. Tas sekmēs valdības un iedzīvotāju savstarpējo uzticēšanos.

3.22. Lai panāktu ilgtspējīgu attīstību, ir vajadzīga sabiedrība, kas veicina integrāciju, un demokrātiskas iestādes, kuras veicina vispārējās vērtības: labu daudzlīmeņu pārvaldību, tiesiskumu, pārredzamus lēmumu pieņemšanas procesus, korupcijas apkarošanas iniciatīvas, cilvēktiesības, brīvu, tainīgu un atvērtu sabiedrību un iekļaujošu un pārredzamu pilsonisko sabiedrību, kas ir noturīga pret iekšējiem un ārējiem satricinājumiem.

3.23. No topošās ES starptautisko kultūras attiecību stratēģijas (JOIN 2016/29 un atzinums REX/480, kas vēl tiek izstrādāts) viedokļa raugoties, EESK uzsver, cik nozīmīga ir kultūra kā attīstības programmas ceturtais pīlārs, un tāpēc iesaka iekļaut kultūru jaunā Eiropas Konsensa par attīstību prioritātēs.

3.24. 2007. gadā izstrādātajā atzinumā SOC/268 par migrāciju un attīstības sadarbību EESK norādīja: "Migrācijai ir pozitīva ietekme gan uz izcelsmes valsti, gan uzņēmējvalsti." Tomēr jāatzīmē, ka slikta migrācijas pārvaldība var radīt situāciju, kad netiek ievērotas cilvēktiesības un liegta piekļuve izglītībai un veselības aprūpei. Migranti var kļūt par cilvēku tirdzniecības un piespiedu darba upuriem. Ir jāreaģē, ātri un stingri jārikojas gan izcelsmes un tranzīta valstīs, gan galamērķa valstīs. Ir vajadzīga sistemātiska un strukturēta koordinācija, kurā nodrošināta sinerģija, lai gūtu maksimāli daudz pozitīvu rezultātu un mazinātu neatbilstīgu migrāciju. Šāda koordinēta pieeja ir jāaskaņo ar humāno palīdzību. Šajā nolūkā ir jāīsteno ilgtspējīgas attīstības politika ar pastāvīgiem centieniem emigrācijas izcelsmes valstīs. Politiskais dialogs ir Eiropas ārējās politikas sastāvdaļa un līdzeklis migrācijas ierobežošanai.

3.25. 2016. gada februārī veiktajā Eurobarometra pētījumā par starptautisko sadarbību un attīstību norādīts, ka vairāk nekā viena trešdaļa (36 %) ES iedzīvotāju ir kaut ko dzirdējuši par ilgtspējīgas attīstības mērķiem, bet tikai katrs desmitais (10 %) zina, kādi tie ir. Ziemeļu un centrālo reģionu iedzīvotāji ir tie, kuri visvairāk ir dzirdējuši par ilgtspējīgas attīstības mērķiem vai lasījuši informāciju par tiem. Ir skaidrs, ka Eiropas Savienībai jāveic lielāks darbs, lai izglītotu un informētu ES pilsoņus par attīstības sadarbību, īpašu uzsvāru liekot uz Eiropas dienvidu un austrumu daļībvalstīm. Šādu ieteikumu EESK formulējusi arī atzinumā REX/461 par tematu "Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē": "Eiropas Komisijai ir jāorganizē un jāīsteno informētības vairošanas pasākumi un kampaņas, lai ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam izveidotu par Eiropas programmu. Eiropas Komisijai ir jāveic regulāri Eurobarometra apsekojumi nolūkā noskaidrot ES iedzīvotāju informētību un izpratni par ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Ļoti būtiska nozīme šajā procesā ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām."

3.26. ES spēj īstenot vadošo lomu saistībā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, šajā nolūkā izmantojot ES solidaritātes spēku, sociālo politiku un ekonomiskās un tirdzniecības attiecības ar visiem ieinteresētajiem dalībniekiem, kas atbalsta tādas pašas vērtības. ES plašais diplomātiskais tīkls garantē tās rīcības saskaņotību un loģiku, uzticamības un leģitimitātes stiprināšanu, kā arī pievienoto vērtību ar pozitīvu ietekmi. Daudzveidīgā Eiropas pieredze, diferencētas pieejas, pievienotā vērtība un vienotība daudzveidībā ir Eiropas Savienības ārējās darbības īpašās iezīmes, kas nodrošina Savienībai konkurences priekšrocības.

Briselē, 2017. gada 26. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV